

ROBERTO BRACCO

«Αν κανείς ρωτήσει τους Ίταλους—αυτούς που έχουν ξρωτα με τὰ γράμματα—νά του πουνε σέ ποιούς δραματογράφους βλέπουνε και ξεχωρίζουνε τήν τάση τους τή σημερινή και τούς πόθους τους, τὸνομα του κ. Bracco θάναί από τὰ πρώτα που θά προφέρουνε.

«Ἀνθρωπος ἔξυπνος' ἔχει τή φωτεινή αντίληψη τῆς εἰρωνείας' του ἀρέσει νά βαδίζει, σάν τὸ χορευτὴ στὸ τετωμένο σκοινί, ἀπάνω σέ θέματα ὅπου τὸ γελοιο ζυγώνει στή συγκίνηση τῆς καρδιάς»—αὐτὸς εἶναι ὁ ἐπιγραμματικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ συγγραφέα τῆς «Βρυσούλας», ὅπως μᾶς τὸν ἔδωσε ὁ Γάλλος κριτικὸς Jean Dornis ἀναλύοντας τὸ περισσότερο μέρος τοῦ θεατρικοῦ του ἔργου στήν ἀξιανάγνωστη μελέτη γιά τὸ «Σύγχρονο Ἰταλικὸ Θέατρο».

Γεννημένος στή Νεάπολη κατὰ τὸ 1862, ἔλαβε πολὺ νέος διορισμὸ ὑπουργικοῦ υπάλληλου στὸ τμήμα τῶν τελωνείων, και ἄρχισε πολὺ νωρίς νά γράφῃ, ἐρασιτεχνικά, στίς ἐφημερίδες, νά γράφῃ ὁμως και γιά τὸ θέατρο μονόπραχτα δραματάκια, ποτισμένα ἀπὸ νεανικὸ και ἄδολο ἐνθουσιασμὸ πρὸς τὴν τεχνοτροπία τοῦ Ίπεν και τοῦ Χάουπτμαν.

Ἀργότερα τοῦ μελλότανε νάλλάξῃ τὸ δρόμο τῆς τέχνης του, νάπαρηθῇ τοὺς πρώτους θεοὺς του, και νά δώσῃ ἀκρόαση στοὺς θερμοαίμους συντεχνίτες του και κριτικοὺς που τοῦ ψέλνανε πὸς ἄλλο πράμα ἢ δραματικὴ τέχνη και ἄλλο ἢ κοινωνιολογία, ἢ φιλοσοφία κ' ἢ ἐπιστήμη. Ἔτσι, ὁ ἴδιος που ἔγραψε τὸ «Τέλος τῆς Ἀγάπης», ὅπου μιὰ γυναίκα χωρίζει τὸν ἄντρα της «γιατὶ δὲ βρῆκε σ' αὐτὸν ψυχικὴ ἔνωση ἀληθινή, ἀλάκαρη, ἀμετάβλητη και ἄρωτη ἀπὸ κάθε ιδέα ἀλλαγῆς»,—ὁ ἴδιος που ἀνέβασε στή σκηνὴ μιὰ Ναπολιτάνα τόσον ὑπερβόρεια ὥστε νά ξεμολογιέται στον ἄντρα της, δίχως τίποτα νά τῇ βιάξῃ, μιὰν ἀπιστία της που θάμενε ἄγνωστη, ἂν αὐτὴ δὲν τῇ μαρτυροῦσε μόνη της, και ὁ Ναπολιτάνος αὐτὸς νάνα τὸσο ἰψευκὸς στήν ψυχὴ ὥστε νά μὴν τῇ σφάζῃ,—ὁ ἴδιος που με τὸ «Δικαίωμα τῆς Ζωῆς» προσάθησε νά δημιουργήσῃ τοὺς Ίταλοὺς «Ἀνυφαντάδες»—αὐτὸς ὁ ἴδιος δραματογράφος, προχωρώντας στή σκηναϊκὴ τέχνη, φάνηκε περισσότερο σατυριστὴς παρά ἰδεολόγος, και μάζωξε τὰ δαφνόκλα

ρα τῆς θεατρικῆς ἐπιτυχίας πῶτερο σὺν πλουσιόχρωμος ζωγράφος ζωντανῶν τύπων τῆς ἰταλικῆς κοινωνίας παρὰ σὰ δημιουργικὸς ἐμπνευστὴς ἡρώων τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐγινε μὲ τὶς «Προσωπίδες», τὸ βραβευμένο μονόπραχτο ἔργο του, ὑπερασπιστὴς τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων ἐναντία στὸ ἀτομικὸ πάθος ποῦ ἔσπρωχνε φυσικὰ ἕναν ἀτιμασμένο σύζυγο στὴν ἐκδίκηση· μὲ τὴν «Ἀπιστη» καὶ τὸ «Ἐνὸ Φροῦττο», ὁ παιχιδιάρης σατυριστὴς τῆς ἐρωτομανίας τοῦ πλουτοκρατικοῦ κύκλου μὲ τὸ «Θριάμβο» του, ὁ γελοιογράφος ἀπολογητὴς τῆς φυσικῆς ὁρμῆς μπροστὰ στὸν ψυχικὸ καὶ αἴυλον ἔρωτα· μὲ τὸ «Δὸν Πέτρο Καρούζο», μὲ τοὺς «Χαμένους στὸ Σκοτάδι» καὶ στὴ «Νύχτα μὲ χιόνια», ὁ πονετικὸς ἠθιογράφος τοῦ δυστυχημένου λαοῦ, τοῦ ὁμορφου κ' ἐλεεινοῦ μαζί, τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας του, ποῦ γίνεται ἀσύνειδο θῦμα στὴν ἀκόλαστη ζωὴ τῆς ἀσυνείδητης ἀριστοκρατίας,—κ' ἡ τέχνη του στὸ εἶδος αὐτὸ ἔκαμε νὰ τὸν ποῦνε σκηNIKὸ Δοστογιέφσκη.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς καὶ στὴν ἀναπαράσταση τῶν τύπων αὐτῶν ἔχει δουλέψει περισσότερο ἴσως μὲ τὴ φαντασία παρὰ μὲ τὴν ἀληθινὴ παρατήρηση, κατορθώνει ὅμως νὰ τοὺς παρουσιάξῃ πολὺ συχνὰ χτυπητοὺς σὺν τὰ μπρούτζινα τὰγάλματα κι ὄχι σὺν ἄμορφους ἤσκιοις.

Μὲ τὰ νεότερα ἔργα του, σὺν τῇ «Μητρότητα», τῇ «Βρυσούλα», τὸ «Μικρὸν Ἄγιο», ὁ Bracco φαίνεται νὰ ξαναγυρῆσῃ σὲ βαθύτερα ψυχικὰ προβλήματα. Τὰ μεταχειρίζεται μὲ τὴ χάρη τοῦ διαλόγου, μὲ τὴν εὐκολία τῆς σκηNIKῆς τέχνης, καὶ μὲ τὸ συνειθισμένο του ζωγράφισμα τῶν ἀστικῶν τύπων, τὸ καμωμένο μὲ πινελλιά τόσο ἰδιότυπη ὥστε δὲν ξέρεῖς ἂν πρέπη νὰ τοὺς πάρῃς γιὰ καρικατοῦρες ἢ γιὰ τραγικοὺς ἤρωες, φανερόνεται ὅμως ἰδιόρρυθμα ἰδανιστὴς καὶ ποιητὴς, ὁ ἴδιος, καὶ ὅταν ἀκόμα σατυρίζῃ τὸν ἰδανισμό καὶ τὴν ποίηση, καὶ μένει πάντα ἔλκυστικὸς στὰ ἔργα του γιὰ τὸ θεατὴ κ' εὐχάριστος γιὰ τὸν ἀναγνώστη.

Ἐξω ἀπὸ τὰ θεατρικὰ του ἔργα—δυσὸ δωδεκάδες κι ἀπάνου ὡς τώρα, καὶ τὰ μισὰ τοὺς μονόπραχτα—ἔχει γραμμένα καὶ δυσὸ τόμους διηγήματα μὲ τοὺς γενικοὺς τίτλους : «Θλιβεροὶ Μορφασμοί», καὶ «Φαιδροὶ Μορφασμοί». Ἀπὸ τὸ θεατρικὸ του ἔργο παρασταθῆκανε ὡς τώρα στὴν ἑλληνικὴ σκηνὴ τὰ μονόπραχτα : «Προσωπίδες», «Ἐκ τοῦ συστάδην», «Δὸν Πέτρος Καρούζο», καὶ τὰ πολὺπραχτα : «Ἄπιστος», «Ἐνὸ Φροῦττο», «Μητέρα» καὶ «Βρυσούλα». Τάναφέραμε μὲ τοὺς τίτλους ποῦ εἶχανε στὰ ἑλληνικὰ προγράμματα.

Η ΒΡΥΣΟΥΛΑ¹

ΠΡΟΣΩΠΑ :

ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΤΕΡΕΖΑ

ΒΑΛΕΝΤΙΝΟΣ

Η πριγκηπέσσα ΜΕΡΑΛΛΑ ΧΕΛΛΕΡ

Ἐνας ΓΕΡΟΣ ΖΗΤΙΑΝΟΣ

Μιὰ ΓΡΙΑ ΖΗΤΙΑΝΑ

ΚΥΡ ΦΑΟΥΣΤΟΣ

ΡΩΜΥΛΟΣ, καμαριέρης

Ἐνας ὑπηρέτης κ' ἕνας βασιτάζος.

Στὴν ἐποχὴ μας. — Στὴ Νεάπολη τῆς Ἰταλίας.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΗΘΟΠΟΙΟΥΣ

Ἄ Ο *Στέφανος* εἶναι τριάντα χρόνων ὁμορφος κ' ἑλκυστικὸς.

Ἄ Η *Τερέζα* ὁμορφούλα, δίχως κανένα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικὸ : 24 ὡς 25 χρόνων.

Ἄ Ο *Βαλεντῖνος* εἶναι σχεδὸν καμπούρης. Πρόσωπο στεγνὸ καὶ κοκκαλιάρικο. ἌΡαιὰ μουστακάκια. Μάτια μικρὰ καὶ λαμπερὰ. Ἄ Η ἡλικία του δὲ διακρίνεται καλά : θάνατι ὡς 35 χρόνων.

Ἄ Η *πριγκηπέσσα* Χέλλερ ἔχει περάσει τὰ τριάντα. Εἶναι γυναίκα γοητευτικὴ.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Ἄ *Ακρὴ* περιβολιοῦ στὸ Πανοίλυπο. Μιὰ πλευρὰ τῆς βιλλίτσας τοῦ *Στέφανου* Μπάδλη—μὲ χτίσιμο ἀπλὸ καὶ ἀριστοκρατικὸ—προχωρεῖ δεξιὰ, λοξὰ, σ' ἕνα εἶδος μικρῆς τετραγώνης ταροάτσας δίχως κάγκελλα, καμωμένης ἀπὸ γυαλιστὲς πλάκες, ποῦ ἀπὸ τὸ ἰσοπεδωμένο χῶμα εἶναι δυσὸ ἢ τρία σκαλιὰ ψηλότερα. Τὰ σκαλιὰ ἀπὸ μάρμαρο καλὰ στιλβωμένο. Ἄ Η καθαντὸ εἶσοδο τῆς βιλλίτσας δὲ φαίνεται, γιὰτὶ εἶναι ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ. Φαίνεται ὅμως μιὰ ἄλλη θύρα, ποῦ ἀνοίγει πρὸς τὴν ταροατοῖσα, κ' ἐπάνου ἀπὸ τὴ θύρα εἶναι μιὰ τένια μαζωμένη, ποῦ, ἂμα ἀνοίξῃ, τῆς κάνει σκιὰ. Ἄ Επάνου ἀπὸ τὴ θύρα τρία κομρὰ παραθυράκια. Πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τῆς σκηNῆς, ἀπέναντι ἀκριβῶς στὴ θύρα, εἶναι μιὰ μικρὴ ἀλία, ὅπου στὸ κέντρο τῆς φροντῶνει

¹ Τὸ δράμα τοῦτο παραστάθηκε πρώτη φορὰ ἰταλικά στὸ θέατρο Μαντσώνη τοῦ Μιλάνου, τὸ Φλεβάρη τοῦ 1905, ἀπὸ τὸ θίασο Talli—Grammatica—Calabresi· καὶ μεταφρασμένο ἑλληνικά στὸ θέατρο «Ἀλάμπρα» τῆς Ἀλεξάντρας, στίς 10 τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1912, ἀπὸ τὸ θίασο τῆς Κυβέλης Ἀδριανοῦ, σὲ παράσταση ἀφιερωμένη στὸ σύλλογο τῆς «Νέας Ζωῆς». Γιὰ νὰ παραστήσῃ ἄλλος θίασος τὴ μεταφράση, πρέπει νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸ μεταφραστὴ τὴν ἀδεία ποῦ ὀρίζει ὁ νόμος.

μιά ώραία μπαναγιά με τὰ μεγάλα της φύλλα ανάλαφρα γυρομένα ἀπὸ τὸ βῆρος. Ἡ ἄλλα, ἀριστερά, κλείνει με τὰ δέντρα ἐνὸς μικροῦ δάσους. Πέρα ἀπὸ τὴν ἄλλα ἀνεβαίνει καὶ χάνεται, πίσω ἀπὸ τὰ δέντρα, ἓνα ἀμαξωτὸ δρομάκι. Στὸ βάθος, μιὰ γραμμὴ πέτρινον παραπέττον κόβει τὸν ὁρίζοντα. Μιὰ λουρίδα θάλασσα καταγάλαη καὶ διαμαντένια σμίγει καὶ γίνεται ἓνα με τὸν οὐρανό. Εξεχωρίζει, ἀριστερά, ἡ πλευρὰ τοῦ Βεζούβιου, πὸν κατεβαίνει ἀπαλὰ ἀπὸ τὴν κορφὴ πρὸς τὸν κόρφο τῆς θάλασσας. — Ἀπάνω στὴν τετράγωνη ταρρασίτσα, εἶναι ἀναπαντικῆς πολυθρόνες με ράχες ἀπὸ ψάθα καὶ μπαμποῦ. Ἀνάμεσα στὴν ἄλλα καὶ στὸ ἰσοπεδωμένο χῶμα, ἓνας ξύλινος πάγκος. — Ὁ ἥλιος χίνει παντοῦ μιὰ ζωηρόλαμπη ἀσπράδα. Ὁ ἀέρας ἀνοιχτοκαρδὸς ὀλοῦθε.

ΣΚΗΝΗ Α'.—*Τερέζα, Βαλεντῖνος, Ρωμόλος.*

Βαλ. (πὸν τὸ ἀσκημόμουτρο τοῦ ξεφυτρώνει ἀνάμεσα στοὺς ἀνασηκωμένους καὶ καμπουρικους ὄμους του, εἶναι σ' ἐν' ἀπὸ τὰ παραθυράκια — ἐκεῖνο πὸν φαίνεται καλῆτερα. Κρατεῖ στὸ πεζούλι ἀπάνω ἓνα σωρὸ τριαντάφυλλα μέσα σ' ἓνα πῆλινο δοχεῖο καὶ προσπαθεῖ νὰ τὰ ζωηρέψη. — Κάτω, ὁ *Ρωμόλος* κρατεῖ ἀπὸ τὸ γιακά ἓνα σακκάκι, κ' ἡ *Τερέζα* τὸ ξεσκονίζει με μεγάλη προσοχή).

Τερ. Καλῆτερα ἐδῶ. Περιστὸ νὰ σκονίσουμε τὸ σπίτι.

Βαλ. Κυρία Τερέζα! Τί διάβολο κάνετε αὐτοῦ;

Τερ. Δὲν τὸ βλέπετε; Ξεσκονίζω τὰ ροῦχα τοῦ Στέφανου. Κράτα το ψηλά, Ρωμόλε, ἀψηλά!

Βαλ. Μὰ μποροῦσε νὰ τὸ συλλογιστῇ ὁ Ρωμόλος, νὰ ξεσκονίση τὰ ροῦχα τοῦ ἀφέντη.

Ρωμ. Ἡ κυρία δὲ θέλει.

Βαλ. Γιατὶ ἔτσι μεγάλο πρόσωπο πὸν σὲ κάμανε, δὲν μπορεῖς νὰ κάμης τίποτα τῆς προκοπῆς. Φυσικά. Ἐνας ὑπῆρέτης πὸν λέγεται Ρωμόλος δὲν μπορεῖ νὰ ταπεινωθῇ καὶ νὰ πᾶη νὰ ξεσκονίση τὰ ροῦχα τοῦ ἀφεντικοῦ πὸν τονὲ λένε ἀπλούστατα Στέφανο. Σὰ νᾶτανε, βλέπεις, κὶ ὁ ἀφεντικός σου κανέναν Στέφανος τοῦ σωροῦ!...

Ρωμ. (μουρμουρίζοντας). Γαύγιζε, γαύγιζε, μοῦργο τοῦ διαόλου!...

Τερ. (μαλώνοντας τονε). Ρωμόλε! (Διπλώνει με προσοχὴ τὸ σακκάκι).

Βαλ. (βγάζει τὰ τριαντάφυλλα ἀπὸ τὸ δοχεῖο, ἀλλάζει τὸ νερὸ καὶ τὰ ξαναβάζει ἓνα-ἓνα). Αὐτὰ τὰ τριαντάφυλλα, λίγη ἢ ζωὴ τους, κυρία Τερέζα. Τοῦ κάκου τοὺς ἀλλάζω τὸ νερό. Ἀρχίσανε κιόλα νὰ μαδᾶνε.

Τερ. Μὰ τᾶχετε δυὸ μέρες αὐτοῦ.

Βαλ. Καὶ τ' εἶναι δυὸ μέρες;

Τερ. (βάζοντας τὸ σακκάκι διπλωμένο ἀπάνω σὲ μιὰ πολυθρόνα—πρὸς τὸ Ρωμόλο). Τὸ gilet, τώρα.

Ρωμ. (παίρνει τὸ γελέκο πὸν κρέμεται στὴ ράχη μιᾶς ἄλλης πολυθρόνας καὶ τὸ δίνει στὴν Τερέζα).

Τερ. (ξαναρχίζει τὸ βούρτσισμα).

Βαλ. Ἐσεῖς, καμμιά φορὰ, τᾶχετε καὶ μιὰ βδομάδα, πάντα φρέσκα

Τερ. Μὰ, ἀφοῦ τὴ νύχτα τὰ κλείνετε μέσ' στὸ δωμάτιό σας...

Βαλ. Μ' ἀρέσει νὰ κοιμοῦμαι μέσ' στὰ ρώματα, κυρία Τερέζα!

Τερ. Κι αὐτὸ τὸ πρᾶμα κ' ἔσᾶς πειράζει καὶ τὰ τριαντάφυλλά σας τὰ πειράζει.

Βαλ. Μ' ἄλλα λόγια, κὶ αὐτὰ με χαλοῦν ἐμένα, κ' ἐγὼ τὰ κάνω καὶ χαλοῦνε.

Τερ. Ἔτσι εἶναι, ἀγαπητέ μου Βαλεντῖνε. (Δίνοντας τὰ ξεσκονισμένα ροῦχα στὸ Ρωμόλο). Ὅλα στὴ ντουλάπα!

Ρωμ. (πηγαίνει πρὸς τὴ θύρα πὸν εἶναι κλειστή).

Τερ. Ἀπὸ ποῦ πᾶς, Ρωμόλε;!... Νὰ μπαίνης καὶ νὰ βγαίνης πάντα ἀπὸ τὴν ἄλλη πόρτα. Καὶ στὸ γραφεῖο τοῦ κυρίου σου, δὲν πρέπει οὔτε νὰ πατᾶς τὸ πόδι, παρὰ ἅμα σὲ φωνάζουνε κεῖ μέσα. Νὰ μὴν τὸ ξεχνᾶς.

Ρωμ. Εἶμαι δέκα μέρες σὲ τοῦτο τὸ σπίτι καὶ κανέναν δὲ μοῦ τῶπε.

Βαλ. Σοῦ τῶχω πεῖ ἴσα-ἴσα ἐγὼ πὸν ἔχω τὴν εὐτυχία νᾶμαι ὁ ἀμέσως ἀνώτερός σου.

Ρωμ. (ἀνασηκώνοντας τοὺς ὄμους, πηγαινὲς πρὸς τὸ βάθος καὶ στρίβει ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς βιλλίτσας).

Βαλ. Πῶς γίνεται, κυρία Τερέζα; Ὅλη ἡ ἀνθρωπότη με περιφρονεῖ.

Τερ. Ἐγὼ, λόγου χάριν, ὄχι.

Βαλ. Μπᾶ! μὰ ἔσεῖς δὲν εἶστε ἀνθρωπος.

Τερ. (γελώντας). Χά, χά!... Ἄλλο τοῦτο πάλι! (Ἀπὸ ἓνα παναιράκι τοῦ ραψίματος, πὸν εἶναι κοντὰ στὸν πάγκο, βγάζει λίγο φτηνὸ ὕφασμα καὶ ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ ράψη. — Λίγη σιωπὴ).

Βαλ. (πάντα στὸ παράθυρό του, γεμίζει μιὰ μικρὴ πίπα, τὴν ἀνάβει, καπνίζει, κ' ἔπειτα ξανοίγοντας κάποιονε μακριά). Αἶ, παληκάρη! Ποιόνε θέλετε;

Τερ. Ἄν εἶναι κανέναν ἐνοχλητικὸς γιὰ τὸ Στέφανο, μὴν τὸν ἀφήσετε νὰ περάσῃ. Δὲν εἶναι ὥρα τώρα. Ὡς τόσο, ἐγὼ τὸ στρίβω. (Βιαστικά-βιαστικά, πρὶν ἔρθῃ ὁ ἀνθρωπος, θέλει νὰ βάλῃ τὰ ραψίματά της στὸ παναιράκι).

Βαλ. Ἀφήστε τὰ τὰ μαζεύω ἐγὼ.

Τερ. (φεύγει γλήγορα πίσω ἀπὸ τὴ βιλλίτσα).

ΣΚΗΝΗ Β'.—*Βαλεντῖνος, Κῦρ Φάουστος.*

Κῦρ Φ. (πὸν δὲν ἄκουσε, κατεβαίνει ἀπὸ τὸ δρομάκι, ἀκκουμπώντας στὸ μπαστούνι του, με τὸ ἐπιβλητικὸ ὕφος τοῦ ἀνθρώπου με τὴν παραπολὸ μεγάλη κοιλιὰ).

Βαλ. (φονάζει δυνατὰ): Αἶ, κουμπάρε!... Κύριε!... Κύριε με τὸ μπαστούνι!

Κῦρ Φ. (ἄκουσε λιγάκι, καὶ στρέφει δεξιὰ καὶ ἀριστερά).

Βαλ. Ἐδῶ! ἐδῶ! Σηκώστε τὸ κεφάλι.

Κῦρ Φ. (σηκώνει τέλος πάντων τὸ κεφάλι).

Βαλ. ὦ! ὁ Κῦρ Φάουστος! Τί γυρεῦετε στὴ γειτονιά μας; Στα-

θήτε! κατεβαίνω ἀμέσως. (Ύστερα ἀπὸ λίγο ξαναπαρουσιάζεται ἀπὸ τὸ βάθος).

Κύρ Φ. Κοίτα, κοίτα! Καλέ, σεις εἴσαστε! Μοῦ φάνηκε, καὶ σὰ νὰ μὴ μοῦ φάνηκε. Ἀπὸ κάτω δὲν τὴν ἔβλεπα τὴν πλάτη σας. Κ' ἐγὼ σὰς ξέρω καλύτερα ἀπὸ τὴν πλάτη παρὰ ἀπὸ τὰ μούτρα.

Βαλ. Ἐγὼ ὅμως σὰς ξέρω ἀπ' ὅλες τις μεριές.

Κύρ Φ. Ποῦ βρεθήκατε δῶ μέσα;

Βαλ. Δὲ βρεθήκα διόλου ἐδῶ: κάθουμαι πάντα ἐδῶ, ἐγὼ πού λέτε. Εἶμαι ὑπάλληλος τοῦ Στέφανου Μπάλδη. Εἶμαι ὁ γραμματικός του, ὁ ἐπιστάτης του, ὁ ἀντιγραφείας του, τὸ σύρε κ' ἔλα του... Εἶν' ἀλήθεια, κατὰ βάθος, δὲν κάνω ποτὲ τίποτα, μὰ ἀφοῦ μοῦ δίνει καὶ τρώω, μ' ἔχει καὶ κοιμοῦμαι, μοῦ δίνει καὶ καπνίζω, καὶ μ' ἔχει καὶ παίρνω τὸν ἀέρα μου, μένω εὐχαρίστως ἐδῶ. Κ' ἔπειτα, δὲν εἶναι γραμμένο πὼς πρέπει ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀνάγκη νὰ δουλεύη; (Κωμικά). Μόνο πού ἐσεῖς, σὰς κόλλησε στὸ μυαλό, νὰ μὴ μὲ πλερώνετε παρὰ μὲ τὴ συμφωνία νὰ δουλεύω! Κ' ἓνα πρόσωπο σὰν κ' ἐμένα ἔπρεπε, λέει, νὰ κάνει τὸ λογιστὴ στὸ παλιοεργοστάσιό σας μὲ τὰ σαπούνια;... Βλέπετε κείνο τὸ παράθυρο πού εἶναι ἐκεῖνα τὰ τριαντάφυλλα;—Εἶναι τὸ παράθυρο τῆς κάμαράς μου, κ' ἐκεῖ... τὴν περνῶ ζωὴ καὶ κόττα! Σὰν ἐρχόσαστε, σὰς κοιτάζω ἀπὸ ψηλὰ ἐγὼ καὶ κάτω ἐσεῖς. Ἀγαπητέ μου, Κύρ Φάουστο, δὲ θὰ μπορέσετε ποτὲ νὰ φαντασθῆτε ἴσα μὲ ποιὸ σημεῖο σὰς γράφω στὰ παλιά μου.

Κύρ Φ.... Ἐγὼ δὲν ἄκουσα σχεδὸν τίποτα ἀπ' ὅλα αὐτὰ πού μοῦ λέγατε. Κάντε μου τὴ χάρη: περάστε ἀπ' ἀριστερά μου. Μὲ τὸ δεξι ταῦτι δὲν ἀκούω πιά.

Βαλ. (περνώντας ἀπ' ἀριστερά τοῦ Κύρ Φάουστου). Κ' ἔπρεπε νὰ τὸ ξέρω ἐγὼ πὼς κουφαθήκατε ἀπὸ τὸνα ταῦτι;

Κύρ Φ. Ἀπορῶ μ' ἐσὰς. Ὅλοι τὴν ξέρουνε τὴν ἀβαρία πού ἔπαθα.

Βαλ. Μὰ γιατί; Μήπως σὰς δηλώσανε γιὰ ἐθνικὸ μνημεῖο;

Κύρ Φ. Κολοκύθια, ἐθνικὸ μνημεῖο! Ὅλος ὁ κόσμος τὸμαθε αὐτὸ πού μούρθε στὸ κεφάλι, γιὰτὶ ἔβαλα μιὰ διατριβὴ στὶς ἐφημερίδες.

Βαλ. Διατριβὴ στὶς ἐφημερίδες;!

Κύρ Φ. Κατὰ τοῦ εἰδικοῦ γιαιτροῦ πού μοῦκανε χάρβαλο τὸ αὐτὸ μου.

Βαλ. Νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, πάντα εἴσαστε ἐκδικητικὸς ἐσεῖς.

Κύρ Φ. Ἄ, πάντα! Αὐτὸ, μάλιστα. Μπερμπάντικα πράματα δὲ θέλω ἐγὼ. Λοιπόν, ξαναπέστε μου ὅλα, αὐτὰ πού μοῦ λέγατε πρωτύτερα.

Βαλ. Μὰ δὲ θὰ τὰ ξαναπάρω βέβαια πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἡ οὐσία εἶναι πὼς εἶμαι ὑπάλληλος στοῦ Στέφανου Μπάλδη.

Κύρ Φ. (βάζοντας του τὸ χέρι στὸν ὄμο). Ἴσως, μπορεῖ νάστε ὁ ἄνθρωπος πού μοῦ χρειάζεται. Ἔχετε καμιά ἐπιρροή σ' αὐτὸ τὸ σπάνιο ζῶο.

Βαλ. Σπάνιο ζῶο εἶστε τοῦ λόγου σας.

Κύρ Φ. Τέλος πάντων, ἔχετε ἐπιρροή σ' αὐτὸν τὸν τάχατέ μου ποιητὴ;

Βαλ. Ἄν δὲν ἀποσύρετε τὸ «τάχατέ μου», δὲν μποροῦμε νὰ προχωρήσουμε.

Κύρ Φ. Ἀποσύρω τὸ «τάχατέ μου».

Βαλ. Κάθε ἄνθρωπος πού τὴν περνᾷ μὲ τὴν τσέπη τάλλουνοῦ, ἔχει κάποια ἐπιρροή σ' αὐτὸν τὸν ἄλλον. Ἐγὼ, ἄφησε πού καλοπερνῶ ἀπ' τὴν τσέπη τοῦ Στέφανου, μὰ εἶμαι καὶ συγγενής του. Μάλιστα, κύριε. Εἴμαστε ἀπὸ τὴν ἴδια ρίζα.

Κύρ Φ. Ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ καὶ ἀπὸ τὴν Εὐά;

Βαλ. (κάνοντας τὴ φωνὴ καὶ τὰ καμώματά του).—«Ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ καὶ ἀπὸ τὴν Εὐά!» (Χαϊδεύοντάς του τὸ πηγούνι). Τί νόστιμος πού εἶστε!

Κύρ Φ. Κάτω τὰ χέρια.

Βαλ. Τοῦ εἶμαι ξάδερφος, τρίτος ξάδερφός του, καὶ βγάλε τὸ καπέλλο.

Κύρ Φ. Θὰ τὸ βγάλω ἂν τὰ καταφέρετε νὰ μοῦ δώση τὰ χίλια ἑφτακόσα φράγκα πού χρεωστᾷ.

Βαλ. Ὁ Στέφανος ἔχει παρμένα ἀπὸ σὰς χίλια ἑφτακόσα φράγκα σαπούνια;

Κύρ Φ. Καλὲ τί σαπούνια! Πᾶνε πέντε χρόνια πού ἔχω διαλύσει τὸ ἐργοστάσιο, γιὰτὶ μαζί μὲ τὸ κουνιάδο μου—κείνονε πού πάφανε ἀπὸ τὸ Μουσεῖο—ἄνοιξα στὴν ὁδὸν Κωνσταντινουπόλεως ἓνα μαγαζὶ μὲ ἀρχαῖα. Οὐτ' αὐτὸ δὲν τὸ ξέρετε;

Βαλ. Καὶ ποιὸς θέλετε νὰ λάβη τὸν κόπο νὰ μοῦ κἀνὴ λόγο γιὰ σὰς;

Κύρ Φ. Ἐβαλα μιὰ διατριβὴ στὶς ἐφημερίδες.

Βαλ. Κι ἄλλη!

Κύρ Φ. Τί τὸ παράξενο; Γι' αὐτὸ εἶναι οἱ ἐφημερίδες: γιὰ νὰ βάζης τις διατριβές σου.

Βαλ. Ὁραία ὑπόληψη τῆς ἔχετε τῆς δημοσιογραφίας!

Κύρ Φ. Ἄς ἔρθουμε στὸ θέμα.

Βαλ. Ἄς ἔρθουμε στὸ θέμα.

Κύρ Φ. Οὔτε πολὺ οὔτε λίγο, εἶναι ὄχτῳ μῆνες σωστοί, ὁ κύριος τριτοξάδερφός σας πῆρε ἀπὸ μᾶς μιὰ κορνίζα καὶ δυὸ καρέκλες.

Βαλ. Μιὰ κορνίζα καὶ δυὸ καρέκλες, χίλια ἑφτακόσα φράγκα;

Κύρ Φ. Ἡ κορνίζα, ἑφτακόσα κ' οἱ καρέκλες, ἀπὸ πεντακόσα καθεμιά.

Βαλ. Ὁ Θεὸς ξέρει πόσες φορὲς θὰ κάθησα ἀπάνω σὲ πεντακοσάρικα καὶ δὲν τὸ πῆρα ποτέ μου χαμπάρι!

Κύρ Φ. Θὰ τοῦχω γράφει ἀπάνω ἀπὸ εἴκοσι γράμματα.

Βαλ. Κι αὐτός;

Κύρ Φ. Κι αὐτός, τίποτα! Σὰ νὰ μὴν εἶχε λάβει οὔτε μισό.

Βαλ. (βάζοντας στὴν τσέπη τὴν πίπα πού ἔσβησε). Μὴν τονὲ συνερίζετε: εἶναι λίγο ἀφαιρεμένος.

Κύρ Φ. (παίρνοντας φωτιά). Λίγο ἀφαιρεμένος;

Βαλ. Ἄλλωστε, ἡ ἀφαιρέμαδα, τὸ ξέρουμε δά, εἶναι ἡ ἀρρώστια ὄλων τῶν ποιητῶν.

Κύρ Φ. (ὕψωνοντας τὴ φωνή). Μὰ τονὲ γιατρούω ἐγὼ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀρρώστια!

Βαλ. (ἀγγίζοντας τοὺς κοιλιά, σὰ νὰ χαϊδεύῃ ἄλογο). Καλέ μου, καλέ μου κύρ Φάουστο!

Κύρ Φ. Κάτω τὰ χέρια!

Βαλ. Καμιά μέρα ἀπ' αὐτές, τοῦ μιλῶ ἐγώ.

Κύρ Φ. Σήμερα μοῦ λήγουνε συναλλάγματα καὶ μοῦ χροιάζονται μετρητὰ γιὰ νὰ τιμήσω τὴν ὑπογραφή μου. Ὡς τὸ μεσημέρι τὸ ἀργότερο, πρέπει νὰ μοῦ ἐξοφληθῇ ὁ λογαριασμός.

Βαλ. Ὡς τὸ μεσημέρι εἶναι κάπως δύσκολο. Αὐτὴ τὴν ὥρα ὁ Στέφανος εἶναι πάντα κλεισμένος στὸ γραφεῖο του, κι ἀλοίμονο ἅμα τὸν ἐνοχλήσῃ κανεὶς...

Κύρ Φ. Κλεισμένος ξεκλεισμένος, ἂν σὲ μιὰ ὥρα μέσα δὲν πληρωθῶ, στέλνω στὸν κύριο συγγενή σας ἓνα ξυπητήρι μετὰ τὸ δικαστικὸ κλητήρα, καὶ βάζω...

Βαλ. (μ' ἐτοιμότητα). Μιὰ διατριβὴ στὶς ἐφημερίδες.

Κύρ Φ. (χτυπώντας πόδι). Οὔτε λιγώτερο, οὔτε περισσότερο.

Βαλ. Κ' ἔτσι ὁ Στέφανος θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ μετὰ στίχους.

Κύρ Φ. Κ' ἐγὼ θὰ τονὲ φωνάξω κακοπληρωτὴ στὸ πεζό.

Βαλ. Μά, γιὰ νὰ σᾶς πῶ : τί τρόπος εἶν' αὐτός ; πῶς μιλάτε ἔτσι ;

Κύρ Φ. Κ' ἔσεῖς, γιατί μοῦ βάζετε φωτιά ;

ΣΚΗΝΗ Γ'. - **Κύρ Φάουτος, Βαλεντίνος, Τερέζα.**

Τερ. (καθὼς ἔρχεται ἀπὸ τὸ βάθος). Τί εἶναι, τί εἶναι, Βαλεντίνε ;

Βαλ. (πρὸς τὸν κύρ Φάουστο). Ἐπὶ δὴ ναι ἡ γυναῖκα του. Κάντε τὸν εὐγενή, παρακαλῶ. (Πρὸς τὴν Τερέζα). Δὲν εἶναι τίποτα, κυρία Τερέζα. Τίποτα σοβαρό. Εἶναι μονάχα ὁ κύριος Φάουτος Κανταγέλλος, ἡ παρουσία του σᾶς πληροφορεῖ, ποῦ ἔχει, λέει, νὰ τοῦ ἐξοφληθῇ ἓνα λογαριασμουδάκι ἀπὸ χίλια ἑφτακόσια φράγκα. Μιὰ κορνίζα καὶ δυὸ καρέκλες.

Κύρ Φ. Δυὸ καρέκλες μετὰ μπρατσόλια, Ἐρρίκου Τετάρτου μ' ἐγγύηση...

Βαλ. (πρὸς τὴν Τερέζα). Θάναι κείνες οἱ δυὸ καρεκλάρες μετὰ κείνη τὴ ράχη... (τίς περιγράφει μετὰ χειρονομίες).

Κύρ Φ. Στους ὀρισμούς σας. Σὲ κείνα τὰ δυὸ καθίσματα φαίνεται βέβαιον πῶς κάθησε κι ὁ Ἐρρίκος ὁ Τέταρτος αὐτοπροσώπως.

Βαλ. Ὡ διάολε ! (Μετὰ τὴν κατάλληλη χειρονομία). Φαίνεται ἀκόμα τὸ βαθούλωμα !

Κύρ Φ. Ἡ κορνίζα ἔπειτα, εἶχε ἄλλοτε μέσα τὸ Μεγάλο Ναπολέοντα... τὴν πρώτη εὐλογογραφία του.

Βαλ. Κατάλαβα : γι' αὐτὸ ἔβαλε κι ὁ Στέφανος τὸ πορτραῖτό του σ' αὐτή.

Τερ. (ποῦ βρῖσκεται ἀπὸ δεξιὰ τοῦ κύρ Φάουτου). Ναι, μὰ δὲν πιστεύω νὰ τὸ ἔχη σήμερα διαθέσιμον ὁ ἄντρας μου αὐτὸ τὸ ποσό. Θάχατε, ἐλπίζω, τὴν καλοσύνη νὰ κάμετε λίγο ὑπομονή.

Κύρ Φ. (ποῦ δὲν ἄκουσε καλά, — πρὸς τὸ Βαλεντίνον). Νάχω τὴν καλοσύνη... γιὰ τί πράμα ;

Βαλ. Ἀριστερά, ἀριστερά, κυρία Τερέζα.

Τερ. Ἀριστερά ; ...

Βαλ. Δεξιὰ εἶναι κουφός. Μιλᾶτε τοῦ ἀριστερά.

Τερ. (περνώοντας ἀριστερὰ τοῦ κύρ Φάουτου). Ἐλεγα πῶς θάχατε, ἐλπίζω, τὴν καλοσύνη νὰ κάμετε λίγο ὑπομονή.

Κύρ Φ. Ἄ, ὄχι, κυρία μου. Τοὺς ἔχω πιά ἐξηγήσει, στὸν κύριο τρίτο ξάδερφο τοῦ συζύγου σας, τοὺς λόγους ποῦ δὲν μπορῶ νὰ περιμένω παραπάνω.

Τερ. (γυρίζοντας ἄθελα πρὸς τὸ ἄλλο μέρος). Βαλεντίνε !

Βαλ. (πλησιάζει ὀλοπόθυμος). Διατάξετε.

Τερ. (σιγανά). Τὸ ξέρετε πῶς ὁ Στέφανος δὲ θέλει νὰ γίνεταί γνωστὸ πῶς εἶστε ξάδερφός του.

Βαλ. Ἀλήθεια, ναι, κάθε τόσο τὸ ξεχνῶ.

Τερ. (μετὰ τρυφερότητα). Ἐχει τίς ιδέες του... Πρέπει νὰ τίς σεβόμαστε...

Κύρ Φ. Λοιπόν, κυρία, τί ἀποφασίζετε ;

Τερ. Τί θέλετε νὰ σᾶς πῶ ; ... Δὲν ἔχω τὴ συνήθεια νάνησυχῶ τὸν ἄντρα μου γιὰ τέτοιες ἱστορίες. Καὶ σήμερα λιγώτερο παρὰ κάθε ἄλλη φορὰ. Τὸ πολὺ-πολύ, σὰ μάθω πῶς ἔχει χρήματα...

Κύρ Φ. Σὰ μάθετε πῶς ἔχει χρήματα, ἀγαπητὴ κυρία, θάναι πολὺ ἀργά. Εὐτυχῶς, (βγάζοντας ἓνα χαρτί ἀπὸ τὴν τσέπη του) τὸ λογαριασμουδάκι εἶναι ὑπογραμμένο ἀπὸ τὸ σύζυγό σας σὰν εἶδος χρεωστικὸ ὁμολόγο. Νά το. (Τὸ δείχνει). Ἡ προθεσμία πέρασε, καιρὸ τώρα ! κ' ἔτσι θὰ προσφύγω σὲ βίαια μέτρα.

Βαλ. Ἐπιταγὴ μετὰ δικαστικὸ κλητήρα καὶ διατριβὴ στα ἐγγύωρια φύλλα.

Τερ. (τρομαγμένη). Θεέ μου ! Τί λέτε ! ;

Κύρ Φ. Κ' ἔπειτα, ἐγὼ κάνω αὐτὸν τὸ συλλογισμό, ἀγαπητὴ κυρία : ὅποιος ἔχει δική του βύλλα στὸ Πανσίλυπο, χτισμένη, βάλτε κι αὐτό, σὲ ὠραία θέση μετὰ κάμποσες δεκαριῆς χιλιάδες φράγκα, καὶ πάει μετὰ τὰμάξι ἀντὶ νὰ πηγαίνει μετὰ τὸ τραμ ἢ μετὰ τὰ πόδια ὅπως πάω ἐγώ...

Βαλ. (πεπιέται καὶ λέει). Τὸν καιμμένο ! Μ' αὐτὴ τὴν κοιλιά !

Κύρ Φ. (χορδώνεται ὀργισμένος). Μ' αὐτὴ τὴν κοιλιά πάω πεζός, καὶ πάω μετὰ τὸ μέτωπο ἀψηλά. Αὐτὸ ποῦ με κάνει καὶ σασιζῶ εἶναι ποῦ ὁ κύριος Στέφανος Μπαλδης...

Βαλ. ... πάει μετὰ τὰμάξι καὶ μετὰ τὸ μέτωπο χαμηλά.

Κύρ Φ. Μετὰ χαμηλά τὸ μέτωπο θάτανε σωστὸ νὰ πηγαίνει, ἀφοῦ δὲν πληρώνει τὰ χρέη του.

Τερ. Μὰ κύριε, τολμᾶτε καὶ λέτε τρομερὰ πράματα !

Κύρ Φ. Ἐμένα δὲ μ' ἀρέσει νὰ προσβάλω κανένα μ' ἂν μετὰ πειράξουνε σὲ κείνο τὸ λίγο ποῦχω καμωμένο μετὰ τὸν ἰδρώτα μου, δὲ χαρίζω κάστανα !

Βαλ. Τὴν κορνίζα γιὰ τὸ Ναπολέοντα τὴν ἔχετε καμωμένη μετὰ τὸν ἰδρώτα σας ; !

Κύρ Φ. (μὲ τόνο). Ἀκριβῶς!

Βαλ. Τότε ἀλλάζει τὸ πρᾶμα!

Κύρ Φ. Λίγα λόγια καὶ καλά, κυρία μου. Οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι. Μὲ τὴν πλησμονὴ τῶν ἀρχαίων ποὺ εἶναι στὴν ἀγορά, καὶ μὲ τὴ μόδα τοῦ ἐλευθέρου ρυθμοῦ τώρα-τόρα, μόλις ποὺ ξενερίζω. Τόβρε κανεὶς παιχνίδι νὰ μὲ κάνη νὰ βουλιάξω; Τὸν τραβῶ κ' ἐγὼ μαζί μου στὸν πάτο, καὶ πνιγόμεσθε μαζί. Ἄμα ὁ σύζυγός σας, ὕστερ' ἀπὸ ὀχτὼ μῆνες παρακάλια, μοῦ κάνει τὸν κουφό, βροσιές, ἐξευτελισμοί, κλητῆρες, διατριβές, σκάνταλα, δίχως κανένα ἔλεος.

Τερ. (τρέμοντας). Ὅχι, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Καλήτερα... ἀκούστε... ἀκούστε με, κύριε! θὰ κοιτάξω νὰ φροντίσω ἐγὼ.

Κύρ Φ. Ἐχετε μιὰ ὥρα καιρό.

Τερ. Βαλεντίνε μου, ἐσεῖς μονάχα μπορεῖτε νὰ μὲ βοηθήσετε.

Βαλ. Γιὰ σᾶς, ὅ,τι θέλετε, κυρία Τερέζα! μὰ δὲν ξέρω ἀληθινά...

Τερ. Ζέρετε κανένα ἐνεχυροδανειστήριο;

Βαλ. Μὰ σᾶς παρακαλῶ, πιστέψτε με, ἐγὼ τὰ ξέρω ὅλα!

Τερ. ἴσως ὅμως ἐδῶ, στὸ Πανσίλυπο, δὲν εἶναι κανένα.

Βαλ. Ἐχετε λάθος. Σ' αὐτὰ ἐδῶ τάεράκια τὰ μυρωμένα ἀνθίζουνη ὠραιότατα κι αὐτὰ.

Τερ. Γιὰ πέστε μου: ἀπὸ τὰ σκουλαρίκια ποὺ φορῶ πόσα μποροῦσε νὰ πάρουμε;

Βαλ. Μὰ πῶς! Θέλετε σεῖς...;

Τερ. Εἶναι τὸ μόνο καταφύγιο ποὺ ἔχω.

Βαλ. Νὰ τώρα κ' ἕνας ἀλτροῦισμός ποὺ μ' ἐνοχλεῖ στὰ νεῦρα!

Κύρ Φ. (βλέπει πῶς τὸ ζήτημα εἶναι σὲ καλὸ δρόμο καὶ τραβιέται μακριὰ γιὰ νὰ τοὺς εὐκολύνη νὰ τὰ ποῦνε καθαρότερα).

Βαλ. (κοιτάζοντας τὰ σκουλαρίκια). Μόλις θὰ φτάναμε στὰ χίλια ἑκατὸ, στὰ χίλια διακόσια...

Τερ. Ἐχω κι ἄλλα ἑκατοδὲκα φράγκα οἰκονομίες...

Βαλ. Καὶ λείπουνε κάμποσα ἀκόμα!

Τερ. (ζωηρέοντας). Μιὰ ἰδέα... Τὰ παίρνω δανεικὰ ἀπὸ τὴ θεία Ματίλδα. Ναι, ναι! Καὶ νὰ πάτε σεῖς ὁ ἴδιος νὰ τῆς τὰ ζητήσετε ἀπὸ μέρος μου. Τῆς εἶστε πολὺ συμπαθητικός καὶ δὲ θὰ σᾶς πῇ ὄχι.

Βαλ. Καὶ σᾶς πέρασε ἡ ἰδέα πῶς γιὰ τὰ κάλλη τὰ δικά μου θὰ σᾶς ἀνοίξη τὸ πουγγί της ἡ θεία Ματίλδα;

Τερ. Εἶτανε πάντα φιλόστοργη σὲ μένα. Μοῦ ἔκανε τὴ μαμμὰ σὰν ἔμεινα ὄρφανή.

Βαλ. Κ' ἔκανε στάχη τὰ λίγα ποὺ εἶχατε δικά σας.

Τερ. Γιὰ τὴ μόρφωσή μου.

Βαλ. Ἄμ' δέ! τέτοια μορῶπιστη σὰν κ' ἐσᾶς, δὲν ξαναίεδα στὴ ζωὴ μου!

Τερ. Τέλος πάντων, Βαλεντίνε, ἄς μὴ μωρολογοῦμε, τώρα. Ἡ παρουσία αὐτουνοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐδῶ μοῦ παγώνει τὸ αἷμα στὶς φλέβες. Ἄς κάνουμε γλήγορα. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα, τὰ σκουλαρίκια. (Τὰ βγάζει καὶ τοῦ τὰ δίνει). Τὰ ἑκατοδὲκα φράγκα, νὰ

τα. (Τὰ βγάζει ἀπὸ ἕνα πορτοφόλι ποὺ ἔχει στὸν κόρφο της). Τᾶχα μαζεμένα δεκάρα καὶ φραγκάκι γιὰ νὰ κάμω μιὰ νόστιμη ἐκπληξούλα τοῦ Στέφανου! μὰ... ὑπεμονή! (Τὰ βάζει μαζί μὲ σκουλαρίκια).

Κύρ Φ. (κοιτάζει μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ).

Βαλ. (τὰ βάζει ὅλα στὴν τσέπη). Καὶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα, ἄς ἐλπίζουμε στὸ θᾶμα τῆς θείας.

Τερ. Ἐλα Παναγία μου! μὲ τὴ δυσπιστία σας μὲ κάνετε νὰ χάνω τὸ θάρρος μου!

Βαλ. Γιατί δυσπιστία; Εἶπα: «ἄς ἐλπίζουμε». (Πρὸς τὸν Κύρ Φάουστο, κἀνοτάς του νόημα μὲ τὸ χέρι). Αἶ, τοῦ λόγου σας! Ἀρχαιολόγε τοῦ διαβόλου! Ἐλάτε μαζί μου.

Κύρ Φ. (πηγαίνει κοντὰ του προτείνοντας τὸ ἀριστερὸ αὐτί).

Βαλ. Θὰ σᾶς πλερώσουμε.

Κύρ Φ. Στους ὀρισμούς σας. (Γυρίζει πρὸς τὴν Τερέζα καὶ βγάζει τὸ καπέλλο). Τὰ σέβη μου.

Τερ. Καλημέρα, κύριε.

Βαλ. Αὐτὴ τὴ φορὰ, θἀφήσετε στὴν ἡσυχία τους καὶ φύλλα καὶ κλητῆρες, ἀγαπητέ μας Κύρ Φάουστο.

Κύρ Φ. Δὲν μπορῶ νὰ τὸ βεβαιώσω ἀκόμα.

Βαλ. (δίχως νὰ προσέξη, τὸν πιάνει ἀλλαμπρατσέττα ἀπὸ δεξιὰ). Εἶστε ἕνα βῶδι! (Ξεκινοῦνε πρὸς τὸ δρομάκι).

Κύρ Φ. (ποὺ δὲν ἄκουσε καλά). Εἶμαι... τί πρᾶμα;

Βαλ. (περνώντας ἀμέσως ἀπ' ἀριστερὰ, τὸν ξαναπιάνει ἀλλαμπρατσέττα). Εἶστε ἕνα βῶδι!

Κύρ Φ. Μοῦ φαίνεται πῶς γιὰ νὰ μοῦ τὸ πῆτε αὐτὸ μποροῦσατε νὰ μείνετε ἀπὸ δεξιὰ.

Βαλ. (φείγοντας μαζί του). Ὅχι! ἀριστερὰ, πολυαγαπημένε μου φίλε! Ἀριστερὰ! (Χάνονται πέρα).

Τερ. (πνίγοντας τὴ φωνή, μὰ δυνατὰ γιὰ νὰκουστή). Νὰ γυρίσετε γλήγορα, Βαλεντίνε. Κάθουμαι στ' ἀγκάθια!

Βαλ. (ἀπὸ μέσα). Χρειαζέται ὥρα ὅπωςδήποτε.

Τερ. Ἡ θεία εἶναι δῶ κοντὰ! Κ' ἔπειτα, λιγάκι σβέλτα!

Βαλ. (ἀπὸ μέσα, μακρύτερὰ). Ἀπ' ἀριστερὰ, βουβάλι μου ἀγαπημένο!

Τερ. (πάντα συλλογισμένη μ' αὐτὸ τὸ ἐπεισόδιο, κάθεται στὸν ξύλινο πάγκο καὶ ἀναστενάζει, καθὼς ἐτοιμάζεται ὑπομονετικὰ νὰρῆσῃ τὸ ράψιμο).

ΣΚΗΝΗ Δ'.—Τερέζα καὶ Στέφανος.

Στέφ. (προβαίνοντας ἀπὸ τὴ θύρα ποὺ εἶτανε κλειστή). Τερέζα!

Τερ. (λίγο ξαφνισμένη, ἀνατινάζεται). Στέφανε;

Στέφ. Ἄκουσα φωνές... καυγάδες...

Τερ. Ἄ, ναί... εἶτανε ὁ Βαλεντίνος καὶ μιλοῦσε ζωηρὰ μ' ἕναν ἄνθρωπο...

Στέφ. Μὲ ποῖνε μιλοῦσε;

Τερ.... Μ' ἕνα φίλο του, θαρρῶ.

Στέφ. Ὁ Βαλεντίνος μποροῦσε καὶ νὰποφεύγῃ νὰ δέχεται τοὺς φίλους του σπῖτι μου. Εἶναι σχεδὸν πάντα κουρελιῆδες. Σοῦ ἀναθέτω νὰ τὸ τοῦ πῆς, δίχως κομπλιμέντα, πὼς δὲν τὸ θέλω.

Τερ. Θὰ τοῦ τὸ πῶ.

Στέφ. (πηγαίνει κοντὰ τῆς καὶ μὲ κάποιο κρυφὸ καμάρι τῆς βάζει κάτω ἀπὸ τὴ μῦτη ἐνα ἀνοιχτὸ φάκελλο ποὺ κρατεῖ).

Τερ. Ἀχ! τί μυρουδιά!

Στέφ. Εἶναι γράμμα τῆς πριγκηπέσσας Χέλλερ.

Τερ. Ποιά εἶν' ἡ πριγκηπέσσα Χέλλερ;

Στέφ. Ἐξω ἀπὸ τὸ καβούκι σου ἐσύ, οὔτε εἶδηση παίρνεις τί γίνε-
ται. Ἡ πριγκηπέσσα Χέλλερ εἶναι μιὰ μεγάλη ἀρχόντισσα ποὺ
κατοικεῖ στὴ Νεάπολι ἐνα-δυὸ χρόνια τώρα, καὶ εἶναι κιόλα ἡ
φήμη τῆς τόσο μεγάλη, γιατί ἔχει τὸ ἀνθηρότερο, τὸ κομψότε-
ρο, τὸ πνευματικώτερο σαλόνι.

Τερ. Τί μποροῦσα νὰ ξέρω, ἐγώ; (Προσέχοντας στὸ ράψιμό τῆς). Ἄν
καμιὰ φορὰ μοῦ εἶχες κάμει λόγο γι' αὐτή...

Στέφ. Ἐγώ, προσωπικῶς, μόλις χτές ἔκαμα τὴ γνωριμία τῆς στοῦ
ζωγράφου τοῦ Φερραντίνου, ποὺ πῆγε νὰ δῆ τὰ ἔργα του.

Τερ. (ἀπλοϊκά). Χτές ἔκαμες τὴ γνωριμία τῆς καὶ σήμερα λαβαίνει
γράμμα τῆς;

Στέφ. Μοῦ γράφει γιὰ νὰ μὲ προσκαλέσῃ νὰ συγαζῶ στὸ σαλόνι τῆς.

Τερ. (μ' ὄλη τῆς τὴν εὐκρινεία). Ἄ! μὲ εὐχαριστεῖ αὐτό. Μπορεῖ νὰ
σὲ ὠφελήσῃ πολὺ.

Στέφ. (κάπως πειραγμένος). Σὲ παρακαλῶ νὰ πιστέψῃς πὼς μ' αὐτὸ
ἐκείνη θὰ ὠφελήθῃ πολὺ.

Τερ. (ἀποσβολωμένη). Ἐλεγα πὼς μπορεῖ νὰ σὲ ὠφελήσῃ, γιατί...
θὰ διασκεδάσῃς, θὰ ξεσκάσῃς λίγο...

Στέφ. (καλόκαρδα). Μὴν προσπαθῆς νὰ τὸ μπαλώσῃς, ξέρεις, γιατί
εἶναι χειρότερο. Ἐκαμες μιὰ γκάφφα, καὶ ἄσ' τα. Ἀμέ, κάνεις
τοῦλάχιστον πηνήντα τὴν ἡμέρα: συνήθισα πιά.

Τερ. (πικραμένη). Κι ὡς τὸ τέλος θὰ τὶς σιχαθῆς.

Στέφ. Μὰ ὄχι, μὴ φοβᾶσαι. Γυναίκα μου εἶσαι, κ' ἔννοια σου. (Μὲ
νόστιμο τρόπο). Πάντα μοῦ ἄρσες ἔτσι.

Τερ. Ἀλήθεια;

Στέφ. Ἀλήθεια.

Τερ. (φανερῶναι στὸ πρόσωπό τῆς μὲ ἀφέλεια τὸ καμάρι τῆς).

Στέφ. (κάθεται δίπλα τῆς μὲ στοργὴ κάπως φιλήδονη). Γιὰ πές μου, γυ-
ναϊκούλα μου: τί καλὰ ετοιμάζεις αὐτοῦ;

Τερ. Ποδιές.

Στέφ. Γιὰ τὴν καμαριέρα;

Τερ. Γιὰ μένα.

Στέφ. Γιὰ σένα!;

Τερ. Naί, γιατί ἅμα εἶναι κανεὶς σὲ δουλειὰ στὸ σπῖτι...

Στέφ. Μὰ αὐτὸ ἴσα-ἴσα δὲν τὸ ἐγκρίνω ἐγώ. Ἐχουμε γραμματικὸ,
καμαριέρα, ὑπηρέτη, ἁμαξά, μάγερα...

Τερ. Ὅσο πιὸ πολλοὶ εἶναι, τόσο λιγώτερο πρέπει νὰ τοὺς ἐμπι-
στεύεται κανεὶς. Κι ἀλήθεια, ἐκείνος ὁ μάγερας πάρα τὸ πῆρε

ἀπάνω του! Σήμερα τὸ πρωτὶ—γιὰ νὰ πῶ ἕνα ἀπὸ τὰ τόσα—
πῆγα στὴν κουζίνα γιὰ νὰ δῶ, εἶτανε σωτὰ ζυγιασμένα τὰ
φρουττα γιὰ τὸ μεσημέρι;—κι αὐτός...

Στέφ. (τῆς βάζει τὸ χέρι ἀπάνω στὸ στόμα). Ὁχι, Τερέζα! Τὰ ἄλλα
τοῦ μάγερα νὰ λείπουνε τώρα!

Τερ. Ἐσὺ μοῦ τὸν εἶχες θυμίσει. Εἶδεμῆ, δὲ θὰ σοῦλεγα τίποτα.
Σοῦ μιλῶ ποτὲ γιὰ τίποτα, ἂν δὲν ἀρχίσῃς νὰ μοῦ λές ἐσύ;

Στέφ. (τσιμπώντας τὴ λιγάκι στὸ λαιμὸ χαϊδευτικά). Μὰ τί κουτὴ ποὺ
εἶσαι!

Τερ. (γελώντας καλόκαρδα). Μὰ τί θέλεις νὰ κάμω;

Στέφ. Δὲν καταλαβαίνεις κἂν πὼς αὐτὴ τὴ στιγμή ἤθελα νὰφήσῃς
τὴ δουλειὰ κατὰ μέρος.

Τερ. Ἀμέσως, ἀγάπη μου! (Ξαναβάζει ἀμέσως μέσ' στὸ παναιράκι τὸ
ῥάσμα, τὴ βελόνα, τὸ ψαλίδι). Ἐσὺ, ὡς τόσο, ἐργάστηκες ὡς τώρα!

Στέφ. Μὲ κάποια διαφορὰ, ἂν δὲ σοῦ κατοφαίνεται.

Τερ. Ἐργάστηκες καλὰ;

Στέφ. Ἀλοίμονο, ὄχι! Γιὰ τὴν ὥρα εἶμαι καταδικασμένος σὲ
μιὰ ἐργασία συμβατικὴ ποὺ δὲ μὲ τραβᾷ, δὲ μὲ παίρνει ὀλό-
κληρο. Οἱ καθημερινὲς ἀνάγκες μ' ἀναγκάζουνε σ' αὐτή, ἀπὸ
τὴν ἀνεπάρκεια τῆς περιουσίας μου ποὺ λιγόστεψε, καὶ ὑπο-
φέρω, ὑποφέρω... Μὰ δὲν μπορεῖ νὰ βαστάξῃ πολὴν καιρὸ
ἔτσι. Ὁχι, ὄχι! Αἰσθάνομαι πιά πὼς τὸ στενόχωρο περιβλη-
μα τῆςπραχτικῆς καὶ ταπεινῆς ζωῆς θὰ σκορπιστῇ στοὺς ἀνέ-
μους μὲ τοὺς ἀκράτητους παλμούς τῆς δυνατῆς ὀρμῆς μου. Καὶ
θὰ γράψω ἀκριβῶς τὸ «Ποίημα τῆς Δύναμης». Ποὺ νὰ πάρῃ!
Θάναι ἐργο πολεμικῆς, θὰ χτυπήσω τὰ ταπεινότερα ὄντα, τοὺς
ἀδύνατους, τοὺς τιποτένιους, τοὺς ἀχρηστους, τοὺς κουτούς...

Τερ. Ὄστε, κ' ἔμένα;!

Στέφ. (κόβοντας στὴ μέση τὸ λυρικὸ τοῦ φτερούγισμα, τῆς χαμογελά):
Φυσικά!

Τερ. Καὶ τί μὲ νοιάζει ἂν γράψῃς κακὸ γιὰ μένα; Ἄντρας μου
εἶσαι πάντα.

Στέφ. (χοροϊδευτικά). Ποὺ θὰ πῆ;

Τερ. Θὰ πῆ πὼς εἶσαι ὅλος δικός μου.

Στέφ. Μὲ τὸ συμπάθειο: ὅλος ὄχι.

Τερ. Καὶ ὅμως, χτές τὸ βράδυ, τὴ στιγμή ποὺ σ' ἔπαιρνε ὁ ὕπνος,
μὲ τὸ κεφάλι σου γυρμένο στὸν ὄμο μου, δὲν ἔλεγες ἔτσι.

Στέφ. Ἄφου μ' ἔπαιρνε ὁ ὕπνος, δὲν ἤξερα τί ἔλεγα.

Τερ. Naί, ναί ἤξερες.

Στέφ. Μοῦ φαίνεται πὼς ἄρχισες νὰ μοῦ σηκώνῃς τὴ μυτίτσα σου!

Τερ. Ἐγώ;

Στέφ. (σοβαρεύεται κάμποσο). Καὶ αὐτὸ δὲ μ' ἀρέσει καθόλου.

Τερ. Θυμῆθηκα ἕνα λογάκι σου τόσο ὁμορφο νὰ σοῦ πῶ!

Στέφ. Τὸ μόνο μέσο γιὰ νὰ μὲ κάμῃς νὰ μετανοήσω ποὺ τόπα.

Τερ. (θλιβερά πληγωμένη, μὲ γλυκὸ παράπονο). Στέφανε!

Στέφ. Ἡ τῆς καμαριέρας οἱ ποδιές καὶ τὰ ἔργα τοῦ μάγερα, ἢ τὰ
συνηθισμένα αἰσθηματικὰ ἀνοστολογήματα!

Τερ. Μὰ Στέφανε !

Στέφ. Καὶ μὴ μοῦ καταβάξεις τὰ μούτρα, κοντὰ σιᾶλλα. Τί ἔχεις ;
Σ' ἔκαμα προσεχτική. Τάχεις μαζί μου γι' αὐτό ;

Τερ. Ἐγώ ; Ποτέ !

Στέφ. Τότε, ὄξω καρδιά, Τερέζα !

Τερ. (Ξαναζωηρεῖ με τὴ δική του τὴ ζωηρότητα).

Στέφ. Σήμερα θέλω τὴ μέρα ὅλη ὠραία καὶ καλοσημάδη. Τὴν ἀποθύμησα ἀπὸ τὴ νύχτα ἀπόψε, ὅστερ' ἀπόνα τρομαχτικὸ ὄνειρο πὺν με ξύπνησε ἀπότομα· καὶ στὸν πόθο μου φανήκανε ὑπάκουοι καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ θάλασσα. Ἐκεῖνος ἀληθινὰ μοῦ χαρίζει ἀπλόχερα σήμερα ὅλες του τὶς ἀχτίνες, καὶ αὐτὴ δὲ φοβερίζει, δὲ βογγάει, δὲ σιγοτραγουδεῖ κἂν τὸ μυρολόι τοῦ μελαγχολικοῦ γαληνεμοῦ. Σωπαίνει σ' ἓνα χαμόγελο ἀπέραντης ὁμορφιάς, καὶ στὸ χαμόγελο αὐτό, τὸ ἀπέραντο μεγαλεῖο της δὲν κρύβει πιά δόλους, καὶ με καλεῖ με τὴ γλυκεῖα τῆς ἐρωμένης σιωπῆ ! (Ὅλος καμάρι καὶ λαχτάρα, τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν ὀδηγεῖ πρὸς τὴ θάλασσα). Ἐλα, ἔλα Τερέζα ! Ἐλα νὰ δῆς, ἔλα νὰ τὴν αἰσθανθῆς, τί μεγάλη καὶ ἥσυχη πὺν εἶναι ! (Σιμὰ στὸ παραπέττο). Πές μου : τὴν ἀγαπᾷς ἐσὺ τὴ θάλασσα, Τερέζα ;

Τερ. Πολὸ τὴν ἀγαπᾷ ! (Καθὼς ἔρχεται πὺν μπροστά, ὅστε νὰ φαίνεται). Κοίτα τὸ σμαραγδένιο χρώμα πὺν παίρνει τὸ νερὸ σ' ἐκεῖνο τὸ μικροῦλο τὸ λιμανάκι !... Τί καθαρὸ πὺν εἶναι !... Θὰ μ' ἄρесе νὰ κάνω ἐκεῖ βουτιὰ καὶ νὰ πάω ἴσα στὸ βυθὸ, ὡς πὺν νὰγγίξω τὸν ἄμμο με τὸ χέρι !

Στέφ. Ἐγώ, ὅμως, θὰ ἤθελα, μ' ἓνα μαγικὸ ἄρμενο, νὰρμενίσω σὲ μὴ στιγμὴ ὅλα κείνα τὰ πλάτη ὅσο πὺν φτάνει τὸ μάτι !

ΣΚΗΝΗ Ε'. - Τερέζα, Στέφανος, ὁ Γέρο-Ζητιάνος καὶ ἡ Γριά του.

Ὁ Γ. (ἀπὸ μέσα). Κλείσε τὰ μάτια—πάνου στὸ κῆμα, καὶ νὰ τἀνοίξῃς—σὰ δῆς στεριά.
Σὰ δῆς στεριά—ὄρτσα πανιά :
βάρδ' ἀπὸ ξέρα—νύχτα καὶ μέρα.

Στέφ. (πρὸς τὴν Τερέζα). Ποιὸς εἶν' αὐτὸς πὺν ἀπαγγέλλει στίχους—καὶ τί στίχους !—ἔτσι γελοῖα ;

Τερ. Εἶναι ἓνας γέρος διακονιάρης πὺν ἔρχεται ἀπὸ δῶ δυὸ-τρεῖς φορὲς τὸ μήνα. Λέει στιχάκια γιὰ νὰ τοῦ δίνουνε ἐλεημοσύνη.

Στέφ. Ἐγὼ δὲν τὸν εἶδα ποτέ μου.

Τερ. Γιὰ νὰ σὲ γλυτώνουμε ἀπὸ τὴν ἐνόχληση, ὁ Βαλεντίνος καὶ ἐγὼ τοῦ δίνουμε τὰ παπούτσια πρὶν προφτάσῃς νᾶρθῃς.

Ὁ Γ. (ἀπὸ μέσα). Κάνετε ἔλεος στὸ φτωχὸ τὸ γέρο θαλασσινὸ !

Δίχως βαρκοῦλα—χωρὶς κουπιά,
πέινα καὶ δίψα—πάντα περνᾷ.

Τερ. (πηγαίνοντας πρὸς τὸ δρομάκι—πρὸς τὸ Ζητιάνο πὺν δὲ φάνηκε ἀκόμα). Ὁχι, ὄχι, καλέ μου γέρο ! Ὁχι, σήμερα !

Στέφ. Γιατί ὄχι ;... Κάνε μου τὴ γνωριμία μ' αὐτὸ τὸν ὠραῖο τύπο.

Τερ. Ναί ; (Ξαναφανάζοντας τὸ γέρο καὶ με τὰ χέρια ἀκόμα). Ἐλα ! μπορεῖς νᾶρθῃς, ξέρεις ! Ἐλα κοντὰ ! Μὴ φοβᾶσαι !

Στέφ. (πηγαίνοντας κοντὰ στὴν Τερέζα). Καὶ κείνη ἡ γριουῖα ;

Τερ. Εἶναι ἡ γυναῖκα του. Ἄ ! δὲν ξεκολλᾷ ποτέ ἀπὸ κοντὰ του ! (Ἐρχεται τὸ ζευγάρι. Ὁ Γέρος εἶναι ἐνενηντάρης. Ζαρωμένος, κερτωμένος, ἀργοκίνητος, μὰ ὅπως ὅποτε γέρος. Ευπόλυτος, με πόδια χοντρά, πλακωτὰ, ροξιασμένα. Φορεῖ σουρτοῦκο καμωμένο ἀπὸ διάφορα κουρέλια. Ἀπὸ τὸ γυμνὸ λαιμὸ του κρέμεται με μὴ κορδελίτσα ἓνα φυλαχτὸ με τὸ εἰκονισματάκι τῆς Σάντα-Λουτσίας. Στὸ κεφάλι, φορεῖ ἓνα μικρὸ σκουφο μάλλινο καφφετῆ, πὺν καθὼς εἶναι δίχως κεραμίδι, τσακιστὸς, με τὴ μύτη κατεβασμένη ὡς τὴν πλάτη του κοντὰ, θυμίζει τὴν παλιὰ θαλασσινὴ τέχνη του. Σταυτιά, φορεῖ σκουλαρίκια, δυὸ ἀπλὰ μαλαμοκαπνισμένα χαλκαδάκια. Ἡ Γριά πὺν τὸν ἐστροφρεῖ εἶναι ἀκόμα πῶτερο καβουριασμένη, πῶτερο στεγνωμένη καὶ πῶ λγώτερο δυναμωμένη. Τὰ κουρελόρουχα της κρέμονται ἀπάνω σ' ἓνα ἀξιοθρήνητο ἐρείπιο ἀνθρώπου).

Ὁ Γ. Καλημέρα τῆς ἀφεντιάς σας.

Ἡ Γρ. (κουνώντας τὸ ξεδοντιασμένο σιαγόνι). Καλημέρα στίς ἐξοχότητές σας.

Στέφ. (καθήμενος ἀπάνω στὰ σκαλοπάτια τῆς ταρρατοῖτσας). Ζύγωσε κοντὰ, ζύγωσε, ἀντρεωμένε τροβαδοῦρε !... Ποιὸς σ' ἔμαθε νὰ συνθέτῃς τέτοιες ὠραῖες ρίμες ;

Ὁ Γ. (γελαστὸς). Ἐ, ἔ !... Ἡ πέινα. Μωρολογήματα πὺν τὰ πουλῶ καὶ μοῦ δίνουνε ψομὶ ἔμένα καὶ τῆς γριάς μου.

Στέφ. Ὄστε, ἐσὺ με τὴν ποίηση τὰ βγάζεις πέρα,—αἰ ; Πόσα σοῦρχονται τὴ μέρα. Γιὰ νὰκούσουμε.

Ὁ Γ. Δὲν ἔχω παράπονο. Ἐφέρετε τί λέω ἐγὼ ;...

«Χίλια σὰν ἔχεις, δῶσ' μου τὰ δυὸ...»

Ὅλα δικὰ σου καί... τᾶλλα ἐγὼ !»

Στέφ. Καὶ πρὶν νὰ γίνῃς ποιητῆς καὶ ζητιάνος, εἴσουν ναυτικός :

Ὁ Γ. Τὸν φαρὰ ἔκανα.

Στέφ. Καὶ γιατί τὴν ἀφηκες τὴν τέχνη σου ; Ἴσως ἀπὸ καμιά τζαναμπετιὰ πὺν σοῦφταξε ἡ θάλασσα ;

Ὁ Γ. Ὁχι, ἀφεντικὸ. Εἶτανε τὰ γεράματα. (Δείχνοντας τὴ θάλασσα). Αὐτὴ ἐκεῖ δὲν κάνει σὲ κανένανε κακὸ.

Τί δὲς καὶ βλέπεις—μέσα στὸ κῆμα ;

Κλείσε τὰ μάτια,—κίμ' ἓνα βῆμα.

Ἐκεῖ ἔναι ὁ φίλος,—καλή μου κόρη.

Κλείσε τὰ μάτια—καὶ βάλε πλῶρη.

Στέφ. Καὶ ποιὸς νᾶναι αὐτὸς ὁ φίλος πὺν εἶναι στὴ θάλασσα ;

Ὁ Γ. Εἶναι μωρόλογα, καταλαβαίνετε ;

Στέφ. Ὄστε φίλος δὲν εἶναι ;

Ὁ Γ. Πῶς δὲν εἶναι ; !... Εἶναι ὁ χάρος.

Στέφ. Καὶ σοῦ φαίνεται πῶς εἶναι φίλος ; !

Ὁ Γ. Ναισχε ἀφεντικὸ.(Γλυκά). Εἶναι γιατί ὁ Θεὸς μᾶς τὸν ἐτέλει.

Τερ. Τί νόστιμος !

Στέφ. (σηκώνεται). Ἄιντε ! Ἐχεις ἀκόμα σκουριασμένες ἰδέες ; (Γε-

λαστός). Καὶ μόλοντοῦτο ἐγὼ θὰ σοῦ ἀνταμείψω τὸ ποιητικὸ σου ἔργο. Θέλεις λεφτά; ... Πολλὰ λεφτά; (Τοῦ γεμίζει ἄξαφνα τὶς φουχτες μὲ δεκάρες). Πάρε.

Ο Γ. (σαστισμένος ἀπὸ τὴ χαρὰ του). Νᾶχης τὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ! ... Νᾶσαι βλογημένος!...

Η Γρ. (διαχυτικά). Νᾶσαι βλογημένος!...

Τερ. Ἀπὸ μένα, μιὰ πεντάρα μονάχα, γιατί... δὲν εἶμαι πλούσια σὰν αὐτόνε. (Βγάζει τὴν πεντάρα ἀπὸ μιὰ τσέπη καὶ τὴ δίνει τοῦ γέρου).

Ο Γ. (μὲ συγκίνηση καὶ ταπεινά). Αἰ! μὰ τούτη εἶναι λεημοσύνη πού δὲ μοῦ λείπει ποτέ. (Γυρίζοντας στὴ συντρόφισσά του). Ἰσσο τὰ χέρια, γριά! (Κ' ὕστερα σηκώνοντας τὰ πόδια μὲ τὴ γεροντικὴ δυσκολία, κουτσοχορεύει ἓνα εἶδος δικοῦ του χοροῦ μουρμουρίζοντας τραγουδιστά).

Λά, λά, λά,
λά, λά, λά...

Η Γρ. (κουνώντας τὸ κεφάλι καὶ χτυπώντας τὰ χέρια, τοῦ κρατεῖ τὸ χρόνο).

Στέφ. Τί εἶναι;

Τερ. Οἱ καημένοι! Τὸ ταχτικὸ τους χοροῦδάκι γιὰ τὸ εὐχαριστῶ. (Πρὸς τοὺς δυὸ γέρους). Φτάνει, φτάνει πιά.

Στέφ. (ξεσπώντας σὰ γέλοια). Ὅχι... ὄχι... Ἄσ' τους νὰ χωρεύουνε. Καλέ, εἶναι γιὰ γέλοια!...

Τερ. (δίχως νὰ τὸν ἀκούσῃ). Φτάνει, σᾶς λέω!

(Οἱ δυὸ Γέροι σταματοῦνε τὸ χορὸ καὶ τὸ τραγοῦδι, ἐνῶ ἀκούεται ἀπὸ μέσα ἡ χαρούμενη φωνὴ τοῦ Βαλεντίνου).

ΣΚΗΝΗΣ ΣΤ'. - Στέφανος, Τερέζα, ὁ Γέρος, ἡ Γριά καὶ Βαλεντίνος.

Βαλ. (φωνάζοντας ἀπὸ μέσα). Νίκη, θριάμβος, κυρία Τερέζα! Νίκη!

Τερ. (ἀνατινάζεται ἀπὸ τὴ χαρὰ της, ἄξαφνα ὁμοσ ταράζεται καὶ ξαρώνει μὲ τὴν ἀπερισεκρία τοῦ Βαλεντίνου).

Στέφ. Μὰ ὁ Βαλεντίνος εἶναι πού χαλάει τὸν κόσμο;

Βαλ. Νίκη! Νίκη! (Ἔρχεται ὀρμητικὰ καὶ λαχανιασμένος ὅλος, βλέποντας ὁμοσ τὸ Στέφανο σταματῶ, καταλαβαίνει πὸς ἔκαμε ἄσκημα πού φώναζε, καὶ τὰ χάνει.—Δίγη σιωπῆ).

Στέφ. (πρὸς τὸ Βαλεντίνου). Κ' ὕστερα; ... Θὰ μᾶς πῆς ποιὸ εἶναι τὸ ἥρωϊκὸ σου τὸ κατόρθωμα;

Τερ. (πίσω ἀπὸ τὸ Στέφανο, κάνει νόημα τοῦ Βαλεντίνου νὰ μὴν τὰ μαρτυρήσῃ).

Βαλ. (πρὸς τὸ Στέφανο). Γιατί; ... Σὲ τί ἀπάνω;

Στέφ. Ἐτρεχες καὶ οὐρλιαζες σὰ δαιμονισμένος: «νίκη! νίκη!»

Βαλ. Ἐτρεχα καὶ οὐρλιαζα σὰ δαιμονισμένος «νίκη, νίκη»; Ἄ, ναί! ἀλήθεια, ἀλήθεια! Ἔχεις δίκιο. Εἴμουν ἀκόμα ἀναμμένος ἀπὸ τὶς κουβέντες ποῦκαμα... μ' ἓνα βλάκα... πὸς τὸ λένε; ... μ' ἓναν πρῶην ὑπαξιωματικὸ τοῦ ἱππικοῦ... Ἐνα νέο, παληκάρι μιὰ φορὰ! ... φίλος μου ἐπιστήθιος...

Στέφ. Αὐτὸς πού εἶτανε ἐδῶ στὸν κῆπο;

Τερ. (ξανακάνει τοῦ Βαλεντίνου νόημα νὰ σιωπή).

Βαλ. Ἀκριβῶς, αὐτὸς πού εἶταν ἐδῶ... Μιλούσαμε... γιὰ πολεμικὰ ἀντραγαθήματα!

Στέφ. Γιὰ πολεμικὰ ἀντραγαθήματα!;

Βαλ. Ἐσὺ μοῦ ἔχεις μεταδώσει τὸ πάθος γιὰ τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ ἔργα, κ' ἐγὼ ἄλλο δὲ μιῶ πιά παρὰ γιὰ ὄπλα, μάχες, νίκες, χαλασμούς...

Στέφ. Μὰ τί παραμύθια κάθεσαι καὶ λές, Ριγολέττο μὲ κολλάρα; Κάνεις γυμνάσια στὴν τέχνη τοῦ γελωτοποιοῦ;

Βαλ. Κάνουμε ὅ,τι μπορούμε γιὰ νὰ χαρῆ ἡ καρδιά τῆς Μεγαλειότητάς Σας.

Στέφ. Τὸ νού σου ὁμοσ, γιατί ἔχεις ἀναταγωνιστή. (Δείχνοντας τὸ γέρο). Ὁ συνάδερφός σου ἀπὸ δῶ προτῆτερα, μὲ φαίδρυνε περισσότερο.

Βαλ. Συνάδερφός μου στὴ ζητειανιά καὶ στὰ καραγκιοζλήκια, στὴν ποίηση ὁμοσ συνάδερφος δικός σου.

Στέφ. (χωρατεύοντας). Μὴν εἶσαι αὐτάδης, γιατί σ' ἀρπάζω σὰν ἀρνὶ καὶ ἀπὸ τριάντα μέτρα ψηλὰ σὲ πετῶ στὸ νερὸ νὰ θρέφῃς τὰ σκυλόψαρα.

Βαλ. (χωρατεύοντας καὶ αὐτός). Ποιὸς ξέρει! Σήμερα ἔχω πολεμικὸ οἶστρο καὶ μπορεῖ νὰ συμβῆ τ'ἀνάποδα, νὰ σὲ πετάξω ἐγὼ.

Στέφ. (ὀλοένα φαιδρότερος). Καὶ θᾶσουν ἱκανὸς νὰ βάλῃς τὸ δαχτυλάκι σου ἀπάνω στὸν ἀφέντη σου!;

Βαλ. Τὸ δαχτυλάκι μου ὄχι, μὰ καὶ τὰ δυὸ χέρια μαζί, ναί.

Στέφ. Ἄχ, μπιρμπάντη γραμματικέ! Πὲς ἡμᾶς γιὰ τὴν τόλμη σου!

Βαλ. Αἰῖο, μπορεῖ σήμερα, εἶν' ἀδύνατο!

Στέφ. Περίμενε τότε θέλω νὰ δοκιμάσω τὴν ἀντάρτισσα ἀντρεία σου.

Βαλ. (παίρνοντας στάση ἀρχαίου μονομάχου). Εἶμαι ἔτοιμος!

Στέφ. (τρέχει πρὸς τὸ βάθος, καὶ κάθεται στὸ παραπέττο μὲ τὴν πλάτη πρὸς τὴ θάλασσα).

Τερ. Πρόσεχε, Στέφανε! Τί κάνεις;

Στέφ. (σταυρώνει τὰ χέρια μὲ κομικὴ παληκαριά καὶ μὲ ἀληθινὴ περιφρόνηση). Ἐμπρός, φαπλατά! Ἐλα νὰ μὲ πετάξῃς στὸ γιालό, ἂν σοῦ βαστᾶ!

Βαλ. Πάει! Ξεμπερδεφες! (Ὅρμᾶ μὲ ψεύτικη μανία γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ παιγνίδι).

Τερ. (βάσει μιὰ τρομαχτικὴ κραυγῆ). Ἄ!

Βαλ. (στέκεται καὶ γυρίζει). Κυρία Τερέζα!;

Στέφ. (τρέχοντας σιμά της). Τί εἶτανε;

Τερ. (ὀλότρημη). Ὅχι... ὄχι... Μὴν τὰ κάνετε πιά αὐτὰ τὰστεῖα. (Κιτρινίζει, τῆς κόβεται ἡ ἀναπνοή). ὦ, Θεέ μου... Τί φόβο πού πῆρα!... Τί τρομερό!...

Στέφ. Μά, σοβαρά;

Βαλ. (ἀπελπισμένος). Σᾶς ζητῶ συγγνώμη, κυρία Τερέζα... Σᾶς ζητῶ χίλιες φορὲς συγγνώμη... (Δίνοντας μιὰ γροθιά στὸ κεφάλι του). Εἶμαι ὁ χειρότερος ξεβζέκης, ναί!

Στέφ. Ἐχω δίκιο ἢ ὄχι νὰ σὲ λέγω κουτή ;

Τερ. (στρέφει πρὸς τὸ Στέφανο τὰ μάτια γεμάτα στοργὴ καὶ πέφτει στὴν ἀγκαλιά του, τυλίγοντας τὰ μπράτσα της σφιχτὰ στὸ λαιμὸ του).

Βαλ. (βλέποντας τὸ ζευγάρι τῶν ζητιάνων ποὺ σταθήκανε ἐκεῖ, σὰν ἀπολιθωμένοι, ξεθυμαίνει λίγο μ' αὐτούς). Μά, ἐπιτέλους, τί κάθεστε καὶ κάνετε δῶ πέρα ; Ἐχετε σκοπὸ νὰ μᾶς τιμήσετε ὡς τὸ βράδυ ; Ἀγαπᾶτε νὰ περάσετε στὸ σαλόνι ; Θέλετε νὰ ἐγκατασταθῆτε μαζί μας ; ... Ὄξω, ὄξω, γλήγορα ! ... Ἀδειάστε μας, ἀδειάστε μας τὴ γωνιά !

(Οἱ δύο ζητιάνοι, δίχως νάπαντήσουνε οὔτε μὲ τὴ χειρονομία κἄν, ἀκκομπώντας ὁ ἕνας στὸν ἄλλον, τραβώντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ἀνεβαίνουνε τὸ δρομάκι καὶ χάνονται μέσα στὰ δέντρα).

Στέφ. (πρὸς τὴν Τερέζα, χαϊδεύοντάς της τὰ μαλλιά). Κι ἂν ἀληθινὰ εἶτανε κίντυνος γιὰ μένα, τί θᾶκανε ;

Τερ. Θὰ πέθαινα.

Βαλ. (διακριτικὸς, φεύγει πηγαίνοντας μέσα στὸ σπίτι).

Στέφ. Μά, ὡς τόσο γιατί τρέμεις ἀκόμα ; Θᾶλεγε κανεὶς πὸς εἶσαι φοβισμένη. Καὶ τί φοβάσαι, τώρα ; ... Εἶμαι δῶ ... Μ' ἀγκαλιάζεις ... Μὲ κρατεῖς ...

Τερ. Φοβοῦμαι μήπως σὲ ζαλιζῶ ... Φοβοῦμαι μὴ σὲ σύχυσαι κιόλα μ' αὐτὰ μου τὰ παιδιακήσια, —

Στέφ. (μὲ στοργή). Ὅχι, Τερέζα, αὐτὴ τὴ φορὰ δὲ μὲ σύχυσες. (Μὲ περήφανη ἀγαλλίαση). Καὶ οὔτε μὲ ζαλιζεῖς ποτὲ ἅμα κατορθώνεις καὶ μοῦ δείχνεις τί ἀξιζῶ, τί εἶμαι, τί δύναμαι ! ...

Τερ. ὦ ! Στέφανε ! Στέφανε ! ... Τί ὠραία λόγια ποὺ μοῦ εἶπες ! (Τονὲ φιλεῖ μὲ ἀκράτητη μέθη εὐγνωμοσύνης).

Βαλ. (προβαίνοντας στὸ παραθύρι του, μὲ τὴν πλῆτσα του στὸ στόμα καὶ ζωηρεύοντας συμπαθητικά). Ἐέ ! ἔέ ! ... Τί πράγματα εἶν' αὐτὰ ;

Στέφ. (ὠψώνοντας τὰ μάτια). Ἄ ! αὐτοῦ ἴσαι, ἀχρεῖε ;

Βαλ. Καπνίζω ... ἀπάνω στὶς δάφνες μου. (Καὶ δείχνει τὴν πίπα).

Στέφ. Κάτω ἢ πίπα μπρὸς στὸ θρίαμβο τῆς ἀγάπης !

Βαλ. Κάτω ἢ ἀγάπη μπρὸς στὸ θρίαμβο τῆς πίπας !

Στέφ. Νά, κ' ἐγὼ, νὰ σκάσης ! ... (Γεμίζει φιλιὰ τὸ κεφάλι τῆς Τερέζας).

Βαλ. Κ' ἐγὼ σᾶς κεραυνοβολῶ μὲ τὰ τριαντάφυλλά μου ! (Τοὺς τὰ πετᾷ δύο-δύο, τρία-τρία, τέσσερα-τέσσερα, γλήγορα καὶ μὲ δύναμη, σὰ νᾶτανε λιθάρια, καὶ ξελαργγίζεται στὶς φωνές) : Παραδοθῆτε ! Παραδοθῆτε !

Τερ. καὶ **Στέφ.** (κάτω ἀπὸ τὴ λουλουδένια βροχὴ γελοῦνε, γελοῦνε καὶ ὄλο φιλοῦνται).

Βαλ. (γελώντας κι αὐτὸς). Παραδοθῆτε ! ...

ΑΥΛΑΙΑ

Ἀκολουθεῖ.

ΜΕΤΑΦ. Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Μαζεύθησαν οἱ Ἀλεξανδρινοὶ
νὰ δοῦν τῆς Κλεοπάτρας τὰ παιδιὰ,
τὸν Καισαρίωνα, καὶ τὰ μικρὰ του ἀδέρφια,
Ἀλέξανδρο καὶ Πτολεμαῖο, ποὺ πρώτη
φορὰ τὰ βγάζαν ἔξω στὸ Γυμνάσιο,
ἐκεῖ νὰ τὰ κηρύξουν βασιλεῖς,
μὲς στὴ λαμπρὴ παράταξι τῶν στρατιωτῶν.

Ὁ Ἀλέξανδρος—τὸν εἶπαν βασιλέα
τῆς Ἀρμενίας, τῆς Μηδίας, καὶ τῶν Πάρθων.

Ὁ Πτολεμαῖος—τὸν εἶπαν βασιλέα
τῆς Κιλικίας, τῆς Συρίας, καὶ τῆς Φοινίκης.

Ὁ Καισαρίων στέκονταν πρὸ εμπροστά,
ντυμένος σὲ μετᾶξι τριανταφυλλί,
στὸ στήθος του ἀνθοδέσμη ἀπὸ ὑακίνθους,
ἢ ζώνη του διπλὴ σειρὰ σαπφείρων κι ἀμεθύστων,
δεμένα τὰ ποδήματά του μ' ἄσπρες
κορδέλλες κεντημένες μὲ ροδόχροα μαργαριτάρια.
Αὐτὸν τὸν εἶπαν πλιότερο ἀπὸ τοὺς μικροῦς,
αὐτὸν τὸν εἶπαν Βασιλέα τῶν Βασιλέων.

Οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἔνοιωθαν βέβαια
ποῦ ἦσαν λόγια αὐτὰ καὶ θεατρικά.

Ἀλλὰ ἡ μέρα ἦτανε ζεστὴ καὶ ποιητικὴ,
ὁ οὐρανὸς ἕνα γαλάζιο ἀνοιχτό,
τὸ Ἀλεξανδρινὸ Γυμνάσιον ἕνα
θριαμβικὸ κατόρθωμα τῆς τέχνης,
τῶν αὐλικῶν ἢ πολυτέλεια ἕκτακτη,
ὁ Καισαρίων ὄλο χάρις κ' ἐμορφία
(τῆς Κλεοπάτρας υἱός, αἷμα τῶν Λαγιδῶν) ;
κ' οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ἔτρεχαν πὰ στὴν ἑορτή,
κ' ἐνθουσιάζονταν, κ' ἐπευφημοῦσαν
ἐλληνικά, κ' αἰγυπτιακά, καὶ ποιοὶ ἐβραϊκά,
γοητευμένοι μὲ τ' ὠραῖο θέαμα—
μ' ὄλο ποῦ βέβαια ἤξευραν τί ἀξίζαν αὐτὰ,
τί κούφια λόγια ἦσανε αὐτὲς ἢ βασιλείες.

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

PAUL FORT

Ο ΝΕΟΣ ΠΡΙΓΚΗΠΑΣ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Τὸ ὄνομα τοῦ Paul Fort δὲ βγήκε στὴ μέση ἄξαφνα καὶ ἀπροσδόκητα, γιὰ ὅσους ξέρουν καλὰ τὰ γαλλικὰ φιλολογικὰ πράγματα, τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου τοῦ Λεκοντελιλικοῦ Διέρξ.

Ἐγκυκλοφόρησε σὰν ἓνα μυστικὸ ποῦ τὸ ἐπρόδιδαν.

Ὁ προκατόχος του, διάδοχος τοῦ μεταφυσικοῦ Μαλλαρμέ, εἶχε τὸ σεβασμὸ τῶν περισσότερων συναδέλφων του, εἶνε ἀλήθεια, ἀλλὰ δὲ χρωστοῦσε σ' αὐτὸ τὴ νίκη του.

Σ' ἓνα κύριο ἄρθρο τοῦ Intransigent τῆς 27 Ἰουνίου 1912, ἡ Séverine διηγείται ἔτσι τὴν πριγκηπικὴ ἐκλογή τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γνωστότατη ἄλλωστε σ' ὅλους.

— Ὅταν ὁ Μαντές ἐφρόντιζε νὰ βρεθεῖ ὁ διάδοχος τοῦ Μαλλαρμέ, ἡ ψηφοφορία ἔδινε ὑπεροχὴ στὸ Moréas. Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ εἶτανε παρὼν στὴ συνάθροιση ἐπενέβηκε καὶ εἶπε: Κάμετε τὸν Διέρξ· γιὰ μένα, ἔχετε καιρὸ, ἀργότερα, σὰ θὰ γίνω γάλλος ὑπήκοος.—

Ἐνα τέτοιο, στὸ περιστατικὸ τοῦ Paul Fort, δὲν ἐπαναλήφθηκε. Τὸ πριγκηπῆτο, φαινότανε εὐθὺς ἀμέσως πωλοφορικὸ δικαίωμα.

Κανένας δὲ βρίσκεται σήμερα ποῦ νὰ μποροῦσε νὰ ἐπιβάλλει ἕναν ἄλλον καὶ δύσκολα πολὺ θὰ μποροῦσε ὅποιοςδήποτε νὰ σταθεῖ ἄφοβα ἀληθινά, μπροστὰ στὸν ποιητὴ τῶν Ballades Françaises.

Ὁ H. de Regnier, τεχνίτης μεγάλος, δὲν κατόρθωσε ἀκόμα νὰ δώσει ἔργο capitale στὴν ποίηση, καὶ ὁ Βεραιρὲν ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ εἶνε γιὰ τοὺς φραντζέξους, χαωτικὸς καὶ βάρβαρος.

Ἐμεινε λοιπὸν ἕνας de la Tailhède, εἶδος Γρυπάρη ἢ Πορφύρα, μὲ ὀλίγες σὰν αὐτοὺς ἀποσκευές, ἀλλὰ μὲ ἐχτίμηση στοὺς φιλολογικοὺς ἐδῶ κύκλους καὶ θαυμασμό, σχεδὸν γενικό.

Ἐτσι ἡ ἐκλογή τοῦ πριγκηπα σοβαρὰ δὲν ἐπαίχτηκε παρὰ μεταξὺ τοῦ Paul Fort καὶ τοῦ Raoul Ponchon, ποῦ καὶ αὐτὸς ὅπως ὁ Paul Fort ἔβγαυε ἀπὸ τὰ πράγματα στὸ μέσο.

Ὁ Ponchon, ἀληθινὰ μεγάλος ποιητῆς, σηκώνει μὲ χάρη καὶ χωρὶς κανένα κόπο τὴν Ἀριστοφανικὴ χλαμύδα καὶ ὅλοι ξέρουν πῶς τέτοιον ποιητὴ οἱ Φραντζέξοι δὲν εἶχαν ποτὲ τοὺς.

Τὴ δύναμή του καὶ τὴν εὐστροφὴ χάρη του, δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἐχτιμήσει καὶ νὰ τὴν ἀπολάβει κανένας ὀλοκληροτικά, εἶνε ἀλήθεια, ἂν δὲν εἶνε Γάλλος, καὶ μάλιστα ἀνακατωμένος σὲ ὅλα τὰ γεγονότα τῆς πατριδας του, ὅμως ὅπως μέσα ἀπὸ μερικὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ, ἀκατανόητα, γιὰτὶ πλέκονται γύρω σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ ἐποχὴ, ποῦ οὔτε τὴν ὑπόψια τοὺς ἔχει κανένας, ἂν δὲν εἶνε ἄγγλος, καὶ ἄγγλος σοφὸς καὶ ἱστοριόφιλος, ἡ ποίηση ἀναβρίσκει σὰν διαμαντένιος χεῖμαρος, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴν τέχνη τοῦ Ponchon γιὰ μᾶς τοὺς ξένους ὁ λυρισμὸς ξεχύνεται καὶ ἀφαρπάζει.

Φανταστῆτε τί εἶνε τὸ ἔργο του γιὰ τοὺς Γάλλους.

Ὅμως ὁ Raoul Ponchon δὲν ἔχει βιβλία, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ μισὴ σελίδα ἔμμετρη ποῦ δημοσιεύει στὸ Journal κάθε δευτέρα, πουθενά ἄλλο δὲν φαίνεται καὶ δὲν ὑπάρχει.

Τὸ φύλλο τῆς ἡμέρας αὐτῆς γίνεται ἀνάρπαστο καὶ δὲν ὑπάρχει λόγιος, ποιητῆς, πεζογράφος, αἰσθητικὸς, καλλιτέχνης, σοφός, ἄνθρωπος γούστου, ποῦ νὰ μὴν τὸ ἔχει στὴν τσέπη του, ἢ στὸ γραφεῖο του.

Τὴν αἰτία ποῦ δὲν ἔβγαλε ἕως τώρα βιβλία ὁ πρωτοφανὴς αὐτὸς ποιητῆς τὴν ἐξήγησε μὲ ἀδιαφορία καὶ μετριοφροσύνη ἄλλοτε στὸν παλιὸ φίλο τὸ Richerpin, ὁ ὁποῖος τὴ διηγήθηκε στὸν Κλαρετῆ, ὁ ὁποῖος πάλι τὴν παραμονὴ τῆς ἐκλογῆς, ἀφιερώνοντάς του ἓνα θαυμαστικὸ του ἄρθρο στὸ Temps, τὴν ἀνάλυσε μὲ χάρη καὶ περιπάθεια.

Ὁ Raoul Ponchon εἶνε ζεμανφουτίστ, καὶ μᾶς δίνει ὅ,τι θέλει, χωρὶς νὰ ζητᾷ ἀπὸ μᾶς τίποτε, οὔτε καὶ νὰ τὸν ἐννοοῦμε καμμιὰ φορὰ....

Ἐάν ἔλειπαν ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Σουρῆ τὰ βιβλία του καὶ τὸ πλῆθος τῶν στίχων του, μιὰ παραβολὴ τοῦ ποιητῆ τοῦ Ρωμηοῦ, μὲ τὸ Γάλλο συνάδελφό του, δὲν θὰ ἦτανε καθόλου τολμηρῆ.

Μὲ ὅλα τὰ στίγματα ποῦ ἀσχημίζουν τὸ ἔργο του, ὁ Σουρῆς θὰ μείνει πάντα φαινόμενο μεγάλου ποιητῆ καὶ ὑπάρχουν κομμάτια στὴν ἔμμετρη ἐφημερίδα του, ποῦ εἶνε ἀληθινὰ ἀριστουργήματα καὶ ἄξια νὰ παραβληθοῦν μὲ τὰ καλῆτερα τοῦ Ponchon.

Θὰ ἔδινε πολλὰ ἀπὸ τὰ βιβλία μου γιὰ νὰ εἶχα μιὰ σειρὰ τοῦ Ρωμηοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποία νὰ κορφολογῶ ἄνθια σπάνια καὶ καρπούς εὐωδιασμένους, τὴν ὥρα ποῦ αἰσθάνομαι τὴ στεγνότητα κάποιων ἀναγνώσεων, καὶ τὸ ἀνούσιο μερικῶν μου ματαίων ξεφυλλισμάτων... *

Ἐάν ὁ Raoul Ponchon κλίνει σὲ ὑπέροχο κἀδρο τὴ σημερινὴ Γαλλία, ψάλτης ὅμως τῆς Γαλλίας εἶνε ὁ ποιητῆς τῆς Aventure Eternelle.

Ἀλλὰ θεωρεῖται τάχα αὐτὸς σήμερα καὶ ὁ μεγαλύτερος ποιητῆς τῆς; Ὅφειλουμε νὰ ποῦμε ἀσφαλῶς, ναί, θεωρεῖται.

Εἶνε γενικώτερος ἀπὸ τὸν Ponchon καὶ ἡ τέχνη του ἀνταπόκριση παγκόσμια. Εἶνε ὁ ποιητῆς.

Εἶνε ἀλήθεια ὅτι ἡ ἀνώτερη κριτικὴ δὲν ἀσχολήθηκε ἀκόμα μαζί του καὶ χωρὶς αὐτὴ κανένα ὄνομα ἐδῶ δὲν μεγαλοποιεῖται, ἀλλὰ οἱ ἀρτιστὸς φαίνεται νὰ μὴν εἶνε ἀδιάφοροι μὲ τὸ ἔργο του.

Ἐάν δὲν ἔγραψαν ἀκόμα γι' αὐτόν, ἐάν στίς διάθεσές των ἐφάνηκαν διηρημένοι τόρα ποῦ παρουσιάστηκε ζήτημα, πρέπει νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει μίαν ὅτι ὁ Paul Fort εἶνε νέος ἀκόμα καὶ ὅτι ἀντίπαλός του εἶτανε τέτοιας γενικῆς ἐκτίμησής ποιητῆς.

Ἐπειτα οἱ ἀριστὸς σήμερα δὲν ἀσχολοῦνται παρὰ ντελετάντικα μὲ τὴν κριτικὴ, καὶ προπάντων μὲ τὴ σύγχρονη.

Οἱ θαυμαστὸς ὅμως καὶ οἱ μαθητῆς των, μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἐμοίρασαν τοὺς ψήφους ὧν, ἐλάχιστοι ἐψήφισαν τὸν H. de Regnier, δυὸ

ἢ τρεῖς τὸν de la Tailhède, καὶ ἄλλοι τόσοι τοὺς ἴδιους των δασκάλους.
Ἄλλὰ θὰ μὲ ἐρωτήσετε ποιοὶ εἶνε οἱ ἀριστοὶ σὰ γαλλικὰ γράμματα.

Ἀριστὸς λέγονται οἱ A. France, Barrès, Lemaître καὶ Maurras.

Αὐτοὶ εἶνε τὸ ἄνθος τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος, αὐτοὶ εἶνε οἱ μεγάλοι κριτικοὶ τῆς Γαλλίας καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ ἐπιτελεῖα των—ὑστερα ἀπὸ ἕναν Μπουρζέ καὶ ἕναν Φαγγιέ, ποὺ ἔρχονται ἀμέσως κατόπι των—τὰ ἄλλα θεωροῦνται ἐδῶ littérature ὅπως ἔλεγε ὁ μακαρίτης Βερλαῖν εἰρωνικά.

Οἱ ὑψηλές κριτικὲς τῶν τεσσάρων αὐτῶν, εἶνε τὰ μόνα ἀληθινὰ φῶτα γιὰ τὴ γαλλικὴ τέχνη καὶ ἂν δὲν ἔχει ἕνας ποιητὴς ἢ ἕνας πεζογράφος τὴν ἐχτίμησιν αὐτῶν, τὴ γνώμην των γιὰ τὸ ἔργο του, ἂν δὲν ἐκίνησε τὴν προσοχὴν των, γιὰ τοὺς γάλλους ὁ τεχνίτης αὐτὸς δὲν ὑπάρχει.

Διαβάστε τὶς κριτικὰς τοῦ A. France, τοῦ Barrès, τοῦ Maurras, τοῦ Lemaître, αὐτῶν ποὺ ξέρουσιν τὴν ἱστορίαν τῆς φιλολογίας των καὶ κάθε φιλολογίας, κάθε πηγῆ καὶ κάθε καταγωγῆ, κάθε ἐξάρτησιν καὶ κάθε χειραφεσίαν τῆς τέχνης, τῶν ὁποίων ἡ ἀληθινὴ γνώμη ἀμμιλλᾶται μὲ τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν καὶ θὰ δεῖτε ποιοὶ κόσμοι ἄγνωστοι θὰ σᾶς ἀνοιχτοῦν, πῶς θὰ διακρίνετε τὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὸ ψεύτικον, τὸ ἀυθόρητον ἀπ' τὸ ἐξεζητημένον, ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ψυχὴν καὶ ἐκεῖνον ποὺ εἶνε γαλβανισμένον.

Ἐπειτα τὴν εὐθύτητα. Ποῦ ἄλλοῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴ βρεῖ παρὰ σ' αὐτούς; Τί ἂν σὲ μερικὰ καὶ μεταξύ τους δὲ συμφωνοῦν; Στὶς γενικὰς γραμὰς εἶνε ὅλοι αὐτοὶ σάν ἕνα;. Ὁ τρόπος ὁ ἀνώτερος ποὺ κρίνουν εἶνε ἐκεῖνον ποὺ τοὺς συνδέει.

Καὶ οἱ μαθητὲς τους ὅλοι ἕνας καὶ ἕνας. Διάδοχοί των βέβαιοι καὶ ἀσφαλισμένοι, στὴν κριτικὴν καὶ στὸ ἄλλο δημιουργικὸν τους ἔργο.

Ὁ Souday, ὁ κριτικὸς τοῦ Temps γιὰ τὰ βιβλία καὶ τῆς Eclair γιὰ τὸ θέατρο, ὁ Clouard τῆς Revue Critique, ὁ Lasserre γιὰ τὴν φιλολογίαν στὴν Action Française, ὁ Gilbert στὴν ἴδια ἐφημερίδα γιὰ τὸ θέατρο, ὁ Bidou γιὰ τὴν ἴδια δουλειάν στὴν Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων, ὁ Lanson τῆς Grande Revue, ἐπίσης γιὰ τὸ θέατρο, ὁ Godard γιὰ τὴν φιλολογίαν.

Ὅλοι αὐτοὶ καὶ συγγραφεῖς διάσημοι καὶ οἱ καλῆτεροι σήμερα τῆς Γαλλίας, ὑστερα ἀπὸ ἕναν Λοτι καὶ ἕναν Ρολάν ποὺ στὸ μυθιστόρημα εἶνε σχεδὸν ἴσοι μὲ τοὺς ἀριστοὺς.

Τὰ βιβλία τοῦ Lasserre εἶνε ὅλα διάσημα καὶ τὸ γιὰ τὸ Ρωμαντισμὸν, ἕνα ἀπὸ τὰ πολυκροτότερα τῶν τελευταίων χρόνων.

Τοῦ Lanson γιὰ τὴ γαλλικὴν φιλολογίαν ἀπαράβλητον, γιὰ τὴν εὐσυνηδειότητα καὶ τὴν παρατηρητικότητά του Σορμπωνέζου αὐτοῦ καθηγητῆ, ποὺ κατορθώνει νὰ βγάινει τὸ δασκαλικὸν ἐπίδειξον σὲ ἅπειρα ζητήματα καὶ νὰ βλέπει καὶ τὴ νεώτερον τέχνην κάπως μακρὰ του, εἶνε ἀλήθεια, ἀλλὰ μὲ ἀρκετὴν διορατικότητα.

Ἡ Marie de Sainte Heureuse τοῦ Bidou, βιβλίον μὲ ζωὴν καὶ βάθος ἀνεξερευνήτου, χωρὶς κανένα ἀνώτερόν του, τοῦ Γουδεφρουά ἢ κριτικῆς τῆς τελειότητος ἀποκαλυπτικῆς, καὶ τῶν ἄλλων ποὺ σᾶς ἀνάφερα τὰ βιβλία πρῶτα καὶ καλῆτερα καὶ σχεδὸν ἴσια μὲ ἐκεῖνα τῶν δασκάλων των.

Οἱ ἀναγνώστες μου ὅμως, στοὺς ὁποίους τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἴσως λέγονται γιὰ πρώτη φορά, ἀμφιβάλω ἂν ἄκουσαν ποτὲ στὴ νεοελληνικὴν κριτικὴν καὶ τὰ ὀνόματα ἀκόμα τῶν ἀριστῶν, ὡς κριτικῶν καὶ ὡς ἐκεῖνων ποὺ ὀδηγοῦν σήμερα καὶ ἀπὸ χρόνια πολλὰ ἀκόμα σὲ φωτισμὸν καὶ σὲ κατανόησιν τῆς γαλλικῆς τέχνης.

Ποῖος ἀνάφερε ποτὲ τοὺς τέσσερις τόμους τῆς Κριτικῆς τοῦ A. France; Τοὺς Contemporains τοῦ Lemaître; τοῦ Ch. Maurras, τὶς μοναδικὰς μελέτας του στὴ Revue Encyclopédique, ἀπὸ τὸ 89-1900, ὅπου περνᾷ ὅλη ἡ σύγχρονη φιλολογία, ποῖος ποτὲ τὶς περιφρήμας αἰσθητικὰς τοῦ Barrès;

Καὶ τοὺς τέσσερις αὐτοὺς καὶ οἱ πῶς διαβασμένοι δὲ θὰ τοὺς ξέρουσιν, ὅπως φαίνεται, παρὰ ἀπὸ κανένα τους ρομάντζο, ἀπὸ κανένα ἀκαδημαϊκὸν λόγον τους, ἀπὸ κανένα ἄρθρον τους. Τὸ Maurras μάλιστα ποὺ δὲν ἐξορτάρεται καὶ μὲ τρέχουσας ἐφημερίδας, τὸν ἀνώτερον ἴσως ἀπ' ὅλους, ἀμφιβάλω ἂν τὸν ἔχουν ἀκούσει ἀκόμα. Καὶ ὅμως τὰ βιβλία τῶν ἄλλων τριῶν εἶνε γεμάτα ἀπὸ τὸ ὄνομα του καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τῆς σκέψης του· ὁ A. France τοῦ ἔχει γράψει καὶ ποίημα ἀκόμα θαυμαστικόν, ὁ Barrès ἀπὸ τὸ Anthinea τοῦ ἐμπνεύστηκε, ὅπως γράφει, τὸ Ταξίδι τοῦ τῆς Σπάρτης, ὁ Lemaître στὰ περιφρήματα μαθήματά του γιὰ τὸ Σατωβριάνδο, αὐτὸν ἔχει ὀδηγὸν του καὶ ὁ Μπουρζέ στὸ τελευταῖον τοῦ βιβλίου, ποὺ τὸ ἀφιέρωσε στὸ μεγαλύτερον αὐτὸν κριτικὸν τῆς Γαλλίας, λέγει στὸν πρόλογόν του, ἀπάνω κάτω:

Τρεῖς εὐτυχίαις ἐγνώρισε τὸ πνεῦμα μου καὶ ἡ κοινωνικὴ μου ἀνατροφή, τρεῖς γνωριμίαις, τὸν Ταῖν, τὸ Μωρράς καὶ τὸν Μπαρρές.

Ἄλλὰ ποῖος ξέρει τὸ Anthinea τοῦ προτελευταίου καὶ τὸ Ταξίδι τῆς Σπάρτης τοῦ μεγάλου αἰσθητικοῦ, ἐνὸς—ὅπως εἶπε ὁ A. France—ἀπὸ τοὺς 2-3 ὑπέροχους ποὺ ἔχει σήμερα ὁ κόσμος;

Τοῦ Μπαρρές τὸ ὄνομα ποὺ γεμίζει μὲ ἀστραπεὺς τὸ φιλολογικὸν οὐρανὸν τῆς Γαλλίας, ἀπὸ 30 σχεδὸν χρόνια, μόλις τελευταῖα σημειώθηκε στὸ ἑλληνικὸν ἀστεροσκοπεῖον. Ὁ κ. Παλαμᾶς τὸ ἀναφέρει μᾶλλον δύο φορές, σὲ δευτερεύοντα ζητήματα, καὶ φαίνεται νὰ τὸ γνωρίζει ἀπὸ ἕνα ἀκαδημαϊκὸν λόγον, καὶ ἀπὸ ἕναν ἄλλον στὴ βουλῆ. Τὰ φῶτα τοῦ Barrès γιὰ τὰ φιλολογικὰ πράγματα τῆς Γαλλίας, φαίνεται νὰ θεωρεῖ περιττὰ νὰ τὰ ζητήσῃ στὰ βιβλία του, στὸν περιφρήμα πανηγυρικὸν του στὸ Λεκόντ-ντε Λίλ καὶ στὸ θουκυδιδικὸν ἐπιτάφιο στὸ Μορέας, γιὰ τὸν ὁποῖον καὶ δύο τρεῖς τὸν ἐψήφισαν τελευταῖα καὶ γιὰ πρίγκηπα τῶν ποιητῶν. Οἱ ἀναγνώστες μου ἂς κρατήσουσιν σημειώσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ὀνόματος καὶ ἂν θέλουσιν νὰ δοῦν τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέα τῆς Colette Baudoche, ἂς ἀναζητήσουσιν τὴν ἀλήθειαν, ὅπου τοὺς ὀδηγῶ.

Τὸ ἴδιο θὰ τοὺς συμβούλευα νὰ κάμουν καὶ γιὰ τὶς κριτικὰς τῶν ἄλλων ἐννεὰ ποὺ προανάφερα. Τὶς συσταίνω ὡς ἀντίδοτον σὲ ὅσους ξεγελιῶνται ἀπὸ κομπογιαννίτικας κριτικὰς—σάν τοῦ de Gourmont π.χ.—ἢ ὡς φάρμακον πρὸς ἀνοσίαν, γιὰ ὅσους δὲν ἔπασαν ἀκόμα στὰ χέρια του.

*

Αὐτοὶ ἦσαν λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἔδιναν τὸ χρῆμα μεγάλου ποιητῆ

στὸν Paul Fort, καὶ οἱ ὁποῖοι ἐπιφυλάχτηκαν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιφύλαξη αὐτὴ μιὰ δυνατὴ στὴν ἀρχὴ δυσπιστία ἐξεδηλώθηκε. Ἡ δυσπιστία ὁμως αὐτὴ σιγά-σιγά διασκεδάστηκε.

Ὁ Διάδοχος τοῦ France στὸ Temps, ὁ πολὺς Souday τὴν ἐπαύριο τῆς ἐκλογῆς τοῦ τοῦ ἀφιέρωσε συμπαθητικὸ καὶ κολακευτικὸ ἄρθρο, ὁ Las-serge, τὸν ἀναγνώρισε ποιητὴ στὴν Action Française, λίγες ἡμέρες ἀργότερα καὶ ὁ Bidou τοῦ χαράζει τὸ πορτραῖτο τοῦ στὴν Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων, γράφοντας τὸ ἄρθρο τοῦ γιὰ τὴν Ἰριγένεια τοῦ Moréas.

Σὲ ἀντιστάθμισμα ὁμως τῶν ἄλλων σιωπῶν, ὁ ψῆφος τοῦ Μιστρὰ λ ἔφερε τὸν Paul Fort στὰ ἀμφισβητηθέντα τοῦ πρωτεῖα.

Ὁ Προβιγγιανὸς Βάρδος, ποῦ ἐφύσησε σὰν θεὸς καὶ ἐγεννήθηκε ἡ Μιρέγ, τὸν ἐψήφισε ἀδίσταχτα καὶ ἡ δόξα αὐτὴ εἶνε ἡ μεγαλύτερη ποῦ θὰ μπορούσε νὰ νειρευεῖ ἕνας γάλλος ποιητῆς.

*

Τὸ ἔργο τοῦ ὁ Paul Fort τὸ ἀρχίζει ἀμέσως ἀπὸ τὴν πρώτη του νεότητα. Ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐπαύριο ποῦ ἄφισε τὸ μαθητικὸ κάθισμα.

Δεκαοχτὼ ἐτῶν, χωρὶς χροῖματα, χωρὶς βοήθεια, μόνος τοῦ ἔκαμε τὸ Théâtre d'art, ὅπου ἐπαίχτηκαν μερικὰ νεωτεριστικὰ ἔργα, τὰ περισσότερα νέων τότε, ἀλλὰ σήμερα διάσημων ποιητῶν καὶ δραματικῶν συγγραφέων-Βεραιρέν, Μάτεργλιγκ καὶ ἄλλων.

Μιὰ κωμωδία τοῦ στὴν ἀρχὴ—La petite Bête, ἔκαμε συμπαθητικὴ ἐντύπωση καὶ αὐτὴ εἶνε τὸ πρῶτο του νομίζω δημοσίευμα.

Οἱ Ballades Françaises ἄρχισαν λίγο ἀργότερα συμπυκνωμένους μετὰ ταχύτητα καταπληκτικῆ. Σήμερα εἶνε δεκατέσσερις τόμοι.

Ὁ Mortcerf, ἡ δέκατη σειρά, εἶνε ἴσως τὸ ἀριστουργήμα του, ἀν καὶ τὸ Amour Marin εἶνε τὸ πῶ ποῦ ἀγαπήθηκε καὶ ἐδιαβάστηκε βιβλίου του.

Ἡ τέχνη τοῦ Paul Fort εἶνε φαινομενικὰ ἀπλή, ἀλλὰ δὲν εἶνε εὐκόλη, καὶ νὰ τὸ μυστικὸ ποῦ κάνει τὰ ἀριστουργήματα.

Ὁ Charles Maurras, ἔτσι ὄρισε τὸν κλασικισμὸ γιὰ ὅσους κάνουν πῶς τὸν περιφρονοῦνε, ἢ τὸν βαρέθηκαν. Κλασικισμὸς εἶνε τὸ ἀπλὸ ὅταν δὲν εἶνε εὐκόλο.

Τὰ πουλιά, τὰ νερά, τὰ δέντρα, τὰ χρώματα, τὰ συναισθήματα, τὰ κρυφὰ τῆς φύσης, τὰ φανερά τῆς πλάσης, τῆς ψυχῆς τὰ εὐδιάθετα, τὸ πνεῦμα, ἡ θάλασσα, ἡ νύχτα, τὸ πρωῖ, ἡ κόρη, τὸ δειλινὸ, τὸ ἄγνωστο, ἡ στοργή, τὸ παιδί, οἱ σκιές, τὰ φῶτα, τὸ ἄνθος, τὸ φύλλο, ὁ Ὄχτώβρης, ὁ χειμῶνας, ὁ πατέρας, ὁ θάνατος, ὁ καῦμός, ἡ νοσταλγία, ἡ μητέρα, τὸ δάσος, ἡ φωτιά, ἡ σιωπή, ἡ μοῖρα, δεμένα στὸν ἀθάνατο στίχο, τὸν ἐμψυχομένο, τὸν καινούργιο, τὸν πλούσιο, τὸν ἀστραφτερό, τὸ νικητὴ—νὰ ἡ τέχνη τοῦ Paul Fort.

Καὶ μαζὶ μαυτὰ, κάτι ἀπλούστερα, κάτι ἀφελέστερα, κάτι σὰν πρωτόγεννα, κάτι σὰν ποῦ νὰ μὴ μποροῦν νὰ μποῦν στὴ μουσικὴ καὶ στὴ συμφωνία καὶ ποῦ ἐμπήκαν ὁμως καὶ ποῦ ἐθριάμβεψαν.

Καὶ μιὰ ὀμπρέλα ἀκόμα ἀνοίγεται κάπου, ἀλλὰ πῶς ἀνοίγεται! Μεγάλη πράσινη, φανταχτερή, σὰν φτερά ἀετοῦ γιὰ νὰ βοηθήσει στὸ κατέβασμά του ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὸν ποιητὴ. Καὶ τὶ στίχοι!

Je sais bien que je suis un dieu
comme il en soit peu sur la terre.
Ne suis-je pas tombé des cieux avec
mon grand parapluie vert

Ouvert au soleil radieux ?

Ὅπως βλέπετε ἡ ποίηση τοῦ Paul Fort δὲν εἶνε σὲ στίχους. Εἶνε στὴ γραμμὴ. Οἱ ῥίμες του ὁμως εἶνε πλούσιες καὶ ὅπου εἶνε ὀλίγο παραμελημένες, ὁ ρυθμὸς ὁμως τὶς κάνει πῶς χτυπητές. Ἐπειτα τὶ παρήχησες, τὶ γοργάδα στὴ μουσικὴ καὶ τὶ θριάμβος στὴν ιδέα.

Ἡ γλῶσσα του, λένε, εἶνε ἀπὸ τὶς πλουσιότερες καὶ ἔχει μιὰ νεοφάνεια καὶ μιὰ φρεσκάδα μοναδική. Θέλει ὁμως τέχνη στὴν ἀνάγνωση.

Ἄλλοῦ προφέρονται τὰ ἄφωνα φωνήεντα, ἀλλοῦ ὄχι. Ὁ συναρπασμὸς τοῦ στίχου ὀδηγεῖ μετὰ ἀσφάλεια καὶ χωρὶς κανέναν κόπο, εἶνε ἀλήθεια, ἀλλὰ γιὰ ὅσους παίζουν στὰ δάχτυλα τὴν ποιητικὴ γλῶσσα, π.χ.

O monde au cœur de feu, terre mouvementée· ποῦθε θὰ λείψει ἕνα ε; ἀπὸ τὸ terre ἢ ἀπὸ τὸ mouvementée; Τὸ ζήτημα εἶνε πῶς πρέπει νὰ λείψει. Ὁ ρυθμὸς μᾶς τὸ δείχνει, γιὰτὶ ἀλλοιότικα δὲν διαβάζεται ὁ στίχος.

*

Ἦθελα νὰ μεταφράσω μερικὰ ποιήματα ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Paul Fort, ἀλλὰ προτιμῶ νὰ τὰ παρουσιάσω στὸ πρωτότυπο. Ἄμα ἀφαιρέσει κανένας ἀπὸ τὴ χάρη τους ἕνα ποσοστὸ, ἔστω καὶ ἐλάχιστο, πῶς μπορεῖ νὰ δώσει τὴν ἀληθινὴ εἰκόνα τῆς ὁμορφιάς των; Πῶς νὰ μεταφράσετε αὐτὸ τὸ θεοπέσιο τραγουδάκι.;

Si toutes les filles du monde voulaient
s'donner la main
Tout autour de la mer elles pourraient
faire une ronde.
Si tous les gars du monde voulaient
bien être marins,
Ils fraient avec leurs barques un joli pont
sur l'onde.
Alors on pourrait faire une ronde
autour du monde, si tous les gens du monde
voulaient s'donner la main.

Ἡ ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ τὸ Σατανᾶ αὐτὲς τὶς στροφές.

Dédaigneuse, la mort s'assied à mon feu,
Elle attend mon heure, et sa tour d'osselets,
rangée sur ma chaise, brille aux yeux
des braises comme un plat de fraises.

sur ses genoux elle berce un vivant joujou,
qui reluit et cligne et lui fait les yeux doux.

Sans le faire exprès, un petit coup discret
du joli joujou me déloge la vie, et
je sens que mon âme, en un
rythme ravi, va blanchir son linge dans
le clair de lune.

Ύστερα από μιὰ Ὁφελία, ἀπὸ ἕναν Ἀμλέτο, ἀπὸ ἕνα Βασιλέα Λήρ, ἀπὸ τὰ περισσότερα κομμάτια τῆς *Aventure Éternelle*, ἤθελα νὰ ἤξερα γιατί τάχα ἢ σιωπὴ καὶ ἢ ἐπιφύλαξη ἑνὸς Charles Maurras στὸ ἔργο τοῦ Paul Fort; Εἶνε ἀλήθεια, πὼς ἕνας κριτικὸς σάν αὐτὸν ἀρνούμενος τὸν Παρνασισμὸν ὀλόκληρο, μὴ χαρίζων στὸ Βερολὶν παρὰ ὀλίγα του τραγοῦδια, στὸ Μαλλαρμὲ μερικοὺς στίχους, θρημένους στὴν κλασικότητα, γεμάτος Ρακινισμὸ καὶ Ἀντρεσενισμὸ, ὑμνητῆς τῆς μεζούρας καὶ τῆς εἰλικρίνειας, δύσκολα σήμερα θάποφάσιζε νὰ πεῖ μεγάλον ποιητὴ ἕναν σύγχρονον, ἀλλὰ ἀκριβῶς γιὰ τὶς παραπάνω ἀφορμές, δὲ θά ἦτανε τάχα φουκὸ νὰ εἶχαμε τὴ γνώμη του γιὰ τὸν ποιητὴ τῶν *Ballades Françaises*;

Πὼς σιωπᾶ; ἀπὸ ἔλλειψη καιροῦ; ἀπὸ ἀναμονή; ἀπὸ ἀδιαφορία πρὸς ἕνα τέτοιο ἔργο;

Τὸ τελευταῖο δὲν τὸ πιστεύω. Θά ἤθελα πολὺ νὰ ρωτοῦσα τὸν ἴδιον. Ἄλλὰ ποῦ νὰ τὸν βρῶ εὐκαιρο καὶ διατεθημένο γιὰ τέτοιο ζήτημα; Ἔχει νὰ κανονίσει τέσσερις μονομαχίαις τὴν ἡμέρα, νὰ γράφει ἕνα πολιτικὸ ἄρθρον, νὰ φιλολογίσει λίγο μὲ τὸ ψευδώνυμο Κρίτων, χαρακτηρίζοντας τὸν Greco τοῦ Barrès, ἢ τὸ τελευταῖο βιβλίον τοῦ Μορέας, τὶς *Réflexions sur quelques poètes*, τὸ ὅποιον γι' αὐτὸν εἶνε ἡ ὑψηλότερη κριτικὴ κοζερὶ ποῦ ἔγινε ποτὲ στὴ γαλλικὴ γλῶσσα, ἀποκλειστικὸ προνόμιον σήμερα 5-6 τὸ πολὺ μεγάλων σοφῶν καὶ *littérateurs*. (*Action Française*).

Ἡ ἐπιθυμία αὐτὴ νὰ ἔχω τὴ γνώμη του εἶνε καὶ ἐπιθυμία ὅλων τῶν *lettrés*.

Τί εἶπε ὁ Maurras γιὰ τὸν Paul Fort; ἐρωτοῦν. Τίποτε ἐνήφισε τὸν A. France, τὸ Μιστρὰλ καὶ ἐκδήλωσε τὸ θαυμασμό του, σὲ μιὰ παραγραφούλα γιὰ τὸ R. Ponchon, καὶ μετὰ τὴν ἐκλογὴν δὲν εἶπε λέξη.

Τὸ ἄρθρον ὅμως τοῦ Lasserre τὴν ἐπαύριον, στὴν *Action Française*, πάντα, ἦτανε καὶ μὲ τὰ ἄσπρα καὶ μὲ τὰ μαῦρα. Ὁ Paul Fort, δὲν εἶνε μεγάλος ποιητῆς εἶπε, ἀλλὰ εἶνε ποιητῆς.

Αὐτὸ φτάνει δὲν ξέρω ἂν θά βγεῖ ποτὲ ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν ἀποκλειστικῶν καταγινομένων μὲ τὴν ποίηση, ἀλλὰ ἕως τώρα δὲν τὸ δείχνει.

Ἄλλὰ ἡ γνώμη τοῦ Lasserre εἶνε τάχα καὶ γνώμη τοῦ δασκάλου του; Οἱ πολλοὶ τὸ πιστεύουν ἀλλὰ ἐγὼ τὸ ἀμφιβάλω. Γνωρίζω τὸ συγγραφέα τοῦ Ρωμαντισμοῦ, ἀνεξάρτητο σὲ χίλια δυὸ ζητήματα μὲ σέβας, ἀλλὰ μὲ θάρρος νὰ διατυπώνει δικῆς του γνώμης, ἐπιφυλαχτικότερος ἔδω, τολμηρότερος ἔκει ἀπὸ τὸν Maurras, τὴν ἐπιρροὴν τοῦ ὁποῖου ὑφίσταται γενικότερα, στὴν ὅλην ἐξέλιξιν τοῦ πνεύματός του, ὅπως ἄλλωστε τὴν ὑφίστανται ὅλοι σὴ-

μερα, ἀπὸ τοὺς πρὸ ξακουστοὺς στὰ γράμματα ἕως ἐκείνους ποῦ αὔριο θά σημειώσουν μὲ τὸ ὄνομά τους ἕνα μεγάλο ἔργο.

Ἔπειτα ἡ γνώμη τοῦ Γοδεφρουὰ ποῦ νὰ εἶνε; Οὔτε καὶ αὐτοῦ ἀκούστηκε. Εἶνε φίλος καὶ θαυμαστῆς τοῦ de la Tailhède καὶ τοῦ Ponchon, ἀλλὰ καὶ μεγάλος ἐκτιμητῆς τοῦ Paul Fort.

Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ὁ ἴδιος Paul Fort θά ἤθελε τὴ γνώμη τοῦ Γοδεφρουὰ γιὰ τὸ ἔργο του.

Ὁ συγγραφέας ὅμως τῆς Κριτικῆς τῆς Τελειότητος δὲν εἶνε στὸ Παρίσι τώρα καὶ ἀπὸ καιρὸ σιωπᾶ καὶ μόνο τὸ πνεῦμα τὸν ἐπιθυμεῖ...

Ἐπανήλθα στὸ ζήτημα τῶν Ἀριστὸς παρασυρμένους ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ Paul Fort ποῦ τὴν ἔχω ὀλόκληρον μπροστά μου.

Ἐάν ὅπως λέγει ὁ Maurras οἱ παρνασιεὶν ἄφησαν πίσω τους εἴκοσι λαμπρὰ ὀνόματα, χωρὶς κανένα ἔργο, εἴκοσι λαμπρὰ ἔργα σάν αὐτὰ λοιπὸν δὲν κάνουν ἕνα ὄνομα; Δὲν πιστεύω καὶ ὁ συγγραφέας τῶν Ἐρασιῶν τῆς Βενετίας, ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ μιλήσει μιὰ μέρα γιὰ τὸν πρίγκηπα ποιητὴ καὶ ὁ Γοδεφρουὰ τὸ ἴδιο, κατὰ δεύτερον πάντα λόγο, ἐννοεῖται, καὶ τηρουμένων τῶν σχετικῶν μεγάλων ἀποστάσεων ποῦ χωρίζουν τὰ δυὸ αὐτὰ ὀνόματα.

*

Ἔχω τὴν τιμὴ νὰ γνωρίζομαι ἀπὸ τέσσερα χρόνια μὲ τὸν Paul Fort, ἀλλὰ δὲν εἶμουν ποτὲ τῆς αὐτῆς του.

Εἶνε καιρὸς ποῦ δὲ νυχτοζῶῶ πλέον καὶ ὅποιος δὲν ξημερώνεται σχεδόν, δὲν ἔχει μεγάλη ἐλπίδα νὰ τὸν συναναστραφεῖ καὶ νὰ τὸν σχετισθεῖ περισσότερο.

Μπορῶ ὅμως νὰ πῶ πὼς τὸν γνωρίζω κάπως.

Μέσα στὶς δροσερῆς κολωνάντες τοῦ Ὁδείου, τὸν ἔχω συναντήσει πολλές φορὲς νὰ φυλλομετρᾷ ὅπως ἐγὼ βιβλία καὶ ἀκόμα νὰ κρατεῖ ἐκεῖνος διάφορες σημειώσεις μὲ ἕνα νευρικὸ μολυβδοκόντυλο. Ἔχει τὸ βλέμμα ταχὺ καὶ ἀστραφτερὸ καὶ τὸ χέρι γλήγορον καὶ σὲ διαρκῆ κίνηση.

Τὸ πορτραῖτο του τὸ ἐχάραξε ὁ ἴδιος σάν ἕνας Βελασκέζε σὲ ἄδρες γραμμῆς καβαλλιέρου.

Εἶνε ντυμένος πάντα ὀλόμαυρα μὲ ἀνεμισμένη φαρδιά γραβάτα, μὲ μεγάλη μαύρη ρεπούμπληκα ἀλὰ Ρέμπραντ, κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία ξεφεύγει σὲ πλοκαμοὺς ἡ ὀλόμαυρη λεοντικὴ του χαιτή.

Μιλᾷ ἀδύνατα καὶ εἶνε ὅλος ἐρωτήματα.

Πὼς; τί; λοιπὸν; Ὅλα δείχνει ὅτι τὸν ἐνδιαφέρουν, ὅλα θέλει νὰ τὰ μαθαίνει, ὅλα ὅτι τὸν ἀπασχολοῦν. Ὁ ἴδιος φιλολογεῖ λίγο, δὲν εἶνε διηγηματικὸς, ἔχει ὅμως πολλὴν ὑπομονὴ καὶ στὶς ἀπάντησές του εἶνε ἀποφθεγματικὸς. Πρὸ πάντων ἔχει κύκλον. Καὶ γιὰ τὰ πρὸ σπουδαῖα ζητήματα, καὶ γι' αὐτὲς τὶς καθημερινῆς ἀσχολίας τῆς ζωῆς, γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ περιοδικοῦ του, σὰς θέλει τὴ Δευτέρα τὸ βράδυ στὴν *Close rie*.

Δὲ δέχεται καμμιά κουβέντα στὸ δρόμο.

— Πὼς δὲ θάρητε, λοιπὸν τὴ Δευτέρα στὸ καφενεῖο;

Σὰς ἐρωτᾷ.

Ὡς τόσο μορῶ νὰ πῶ πῶς γιὰ μένα τὸ πῆρε ἀπόφαση καὶ κάνει ἐξαίρεση.

Σχεδὸν πάντα στὸ δρόμο μιλοῦμε μαζὶ καὶ περάσαμε πολλές φορές τὸ Λουξεμβούργο κάνοντας χίλιες κουβέντες. Οἱ μιξέριες τῆς ζωῆς, ἀπὸ τίς ὁποῖες πέρασε γενναῖα καὶ ὄχι χωρὶς κόπο, ἔχουν ἀφίσει γερά σημάδια στὸ εὐγενικὸ του πρόσωπο καὶ ὅταν μιλεῖ γιὰ ἀθλιότητες ἢ ἐκφρασὴ του εἶνε σχεδὸν ὀδυνηρὴ. Εἶνε ὁμως ὑπερήφανος καὶ μὲ μιὰ συστολὴ καὶ μὲ μιὰ χάρη ποῦ κάνουν τὴν ὑπερηφάνειά του συμπαθητικὴ καὶ ὠραία.

Ὁ καθημερινὸς τύπος εἶνε ἡ ἀντιπάθειά του καὶ εἶχε τὸ θάρρος στὸ τιμητικὸ γεῦμα ποῦ τοῦ ἔκαμαν οἱ θαυμαστὲς του, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία του, νὰ τὴν βροντοφωνήσῃ ἀπαντώντας στὸν πανηγυρικὸ ποῦ τοῦ ἔπλεξε ὁ Richerpin.

Δὲν ἐσκοτίστηκε γιὰ τὴν ἐκδίκηση τῶν ἐφημερίδων, γιὰ τοὺς ἔχτροὺς δημοσιογράφους ποῦ θὰ ἔκανε, γιὰ τοὺς φίλους τῆς πρέσας ποῦ θὰ ἔκανε, γιὰ ὅ,τι θὰ ἄκουε ἢ δὲ θὰ ἄκουε τὴν ἐπαύριο.

Μερικοὶ δημοσιογράφοι τίς ἡμέρες τῆς ἐκλογῆς ἐδοκίμασαν νὰ μποῦν στὴν ἰδιωτικὴ του ζωὴ καὶ αὐτὸ τὸν εἶχε πειράξει πολὺ. Τοὺς ἐπλήρωσε τὸ βράδυ τοῦ γεύματος καὶ τὸ γεῦμα αὐτὸ δὲν ἀναφέρθηκε παρὰ ἀπὸ ὀλίγα φύλλα καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ κείνα ποῦ στὴν πολεμικὴ του ἐξαίρεσε.

Τὸ θάρρος του αὐτὸ καὶ γενικῶς ἡ ἀνεξαρτησία του δόθηκε ἀφορμὴ νὰ ἐκτιμηθεῖ περισσότερο στὴν κρισιμώτερη στιγμή τῆς φιλολογικῆς του ζωῆς.

Οἱ Loups, μιὰ μπάντα μετρίων, ὅπως τοὺς θεωροῦν, ποιητῶν μὲ ἀρχηγό τους τὸ Richerpin, βλέποντας ὅτι δὲν θὰ ἔκαναν τίποτε γιὰ τὸ δάσκαλό τους ἀποφάσισαν τίς παραμονὲς τῆς ψηφοφορίας νὰ ταχτοῦν μὲ τὸ μέρος του. Τοῦ τὸ ἐμύνησαν λοιπὸν καὶ τοῦ ἀνάγγειλαν μαζὶ πῶς τὸ ὁμώνυμο φύλλο των θὰ ἔβγαυε τίς ἡμέρες ἐκεῖνες ἀφιερωμένο ὀλόκληρο σ' αὐτόν.

Ὁ Paul Fort φυσικὰ κολακεύτηκε καὶ τοὺς εὐχαρίστησε θερμὰ. Ὅμως τὴν ἴδια ἡμέρα ἔδινε κομμάτια τοῦ βιβλίου του ποῦ ἐτυπωνότανε ἀκόμα, τοῦ Vivre en dieu, μέσα στὰ ὅποια ἔβαλε καὶ τὸ ποίημά του στὸ Moréas ποῦ τὸν ἀνακήρυττε δάσκαλό του.

Τὸ ποίημα αὐτὸ ἀναδημοσιεύτηκε μετὰ πέντε ἡμέρες στὸ Temps, ἀπὸ τὸν πολὺ Souday στὴν κριτικὴ ποῦ ἔκανε τοῦ Vivre en dieu.

Οἱ Loups, φυσικὰ, ποῦ εἶνε ἀντιμωραδικοὶ, ἐψυχράθησαν μ' αὐτὸ, ἐσκέφτηκαν νὰ τὸν ἐγκαταλείψουν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκαμαν.

Ὁ Paul Fort ὅμως ἐκέρδισεν ἔτσι, ὡς χαρακτήρας, τὸ μεγαλύτερο πόντο καὶ ἀναδείχτηκε, ἀληθινὰ ἀνεξάρτητος, κύριος σ' ὅλη τὴ σημασία τῆς λέξης, ἔξω ἀπὸ κάθε truc καὶ ἀπὸ κάθε ὑπολογισμό.

Τὸ ποίημα ἀξίζει νὰ τὸ παραθέσω ὀλόκληρο, ἀντιγράφοντας ἀπὸ τὸ ἴδιο Temps καὶ τὴ μικρὴ σημείωση τοῦ Souday, ποῦ τὸ συνοδεύει, ὄχι χωρὶς σκοπὸ, ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴ σημασία γιὰ ὅσους ξέρουν τὰ πράγματα καὶ τίς ἱστρυγγες τίς φιλολογικῆς.

(Feuilleton du Temps, 3 Ἰουλίου 1912).

« Ὁ Paul Fort ποιητὴς τολμηρὸς καὶ νεωτεριστὴς, δὲν εἶνε λιγότερο καὶ λάτρης τοῦ Ρακίνα καὶ τῆς κλασικῆς παράδοσης. Προσφέρει στὴ μνήμη τοῦ Moréas συγκινητικὸ καὶ θαρραλέο δεῖγμα ἀφοσιώσεως, ἀφοῦ ὁ θάνα-

τος τοῦ ποιητῆ τῆς Ἰφιγένειας καὶ τῶν Stances δὲν ἀφόπλισε τοὺς ἀγράμματος καὶ τοὺς ἀνόητους.»

Τὸ ποίημα τοῦ Paul Fort στὸ Moréas, δὲν τὸ μεταφράζω γιὰ ὄσους λόγους δὲ μετέφρασα κανένα τοῦ ἴδιου ποιητῆ, στὰ σημειώματά μου αὐτά, καὶ τὸ παραθέτω στὸ πρωτότυπο.

Ce que je dois à Moréas ne peut être dit en paroles.

J'avais une âme obscure et lasse.

Quasiment il en fit la folle—

fêe des feux libres dans l'éther.

Aérez, aérez les mots! Qu'ils soient

de ces flammes légères dansant

plus haut que les flambeaux.

Ce que j'appris de Moréas fut mon secret.

Nom pas pour lui, puisque vivant—mon

maître, hélas—il savait tout

comme aujourd'hui.

Ὁ Paul Fort δὲν εἶνε παρὰ σαράντα χρόνων, γεμάτος ἱερὴ φωτιὰ καὶ πίστι.

Δὲν εἶνε, λέγει, συγγραφέας, ἀλλὰ ὁ ποιητὴς ποῦ τραγουδᾷ.

Ὁ ἀφορισμὸς του αὐτὸς ἔχει μεγάλη σημασία καὶ εἶνε τὸ κλειδί ὅλης τῆς τέχνης του.

Τὸ ἔργο του μὲ τὰ ἔργα τῶν σημερινῶν ποῦ παραδίνονται, ἀπὸ τὸ Mercure de France καὶ ἀπὸ διάφορες ἀνθολογίες, ὡς ἔργα μεγάλων ποιητῶν, δὲν ἔχει καμμιά ὁμοιότητα.

Μόνον μὲ τὴν ποίηση τῶν παλαιότερων τῆς École Romane μπορεῖ νὰ παραβληθεῖ, καὶ ὄχι στὴ μορφὴ, ἀλλὰ στὴν οὐσία.

Ἐνας du Plessys θὰ μποροῦσε νὰ τὸν παλαίψῃ, ἂν δὲν ἀχαριστοῦσε στὴν προνομίᾳ φύση του, καὶ τὸ ἐλεγείο στὸν Tellier τοῦ de la Tailhède, ποῦ τὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Μπαρρὲς σ' ἓνα του βιβλίου, παραβάλλεται μονάχα μὲ τὴν ὑψηλὴ τέχνη τοῦ Paul Fort.

Ὁ ποιητὴς τῆς Tristesse de l'homme εἶνε λαγρός καὶ κατακάθαρος καὶ τόσο προσωπικὸς, ποῦ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ συγχιστεῖ μὲ κανένα ἄλλο. Ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ποιητὰδες ποῦ ζοῦν μιὰ ζωὴ δανεισμένη οἱ περισσότεροι, καὶ κατώτερη οἱ ἄλλοι, αὐτὸς δὲ χρωστᾷ τίποτε σὲ κανένα καὶ ὅ,τι ἔλαβε μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα του τὸ ἔκαμε δικό του.

Πρὸ πάντων σὰν μεγάλος αισθαντικὸς ποῦ εἶνε ξέρει ποῦ ὑπάρχουν πραγματικὰ οἱ θησαυροί.

Η ΦΩΤΕΙΝΗ ΤΟΥ ΑΝΕΓΝΩΣΤΗ*

XII

Ένας πολιτισμένος άνθρωπος πάντα παίρνει από μια μεγάλη πολιτεία ότι τερνιάζει στη μόρφωση του και το χαρακτήρα. Κυτάζει τι του προξενεί τον ένθουσιασμό ή τη συγκίνηση, το ξεχωρίζει και φεύγοντας κρατίζει εκείνο στην ψυχή του. Η Φωτεινή όμως που της έλειπε κάθε είδος μόρφωσης και πολιτισμού, ορίστηκε στο πέλαγος της μεγαλόπολης με το θάμπος και την έκπληξη του έπαρχι-ώτη και τ' απολάβαινε όλα ανάκατα δίχως προτιμήσεις και διάκριση. Σκαρφάλωνε στις Πυραμίδες, ταξίδευε στο Νείλο, έκανε έκδρομες για τ' αρχαία, μ' έναν πόθο: να μη φανεϊ κατώτερη από τις φιλενάδες και τους γνώριμους της. Η έμφυτη έξυπνάδα της τη βοηθούσε πολύ. Και αν και δεν ένοιωθε τίποτα από τους ναούς και τ' αγάλματα, όμως ντυνόταν σαν όλες και καλύτερα, ανάβαινε στ' άμια με την ίδια σβελέτητα των κομφών κυριών και καμιά της δεν έτρωγε καλύτερα το δειλινό στά μπάρο των έξοχων τὰ νόστιμα μεζεδάκια, και δε σήκωνε με πιότερη χάρη το ποτήρι της μπύρας.

Με μιās της αποκαλύφθηκαν όλα τὰ μυστήρια μιās ζωής που δεν είχε τίποτα κοινό με τις ιδέες και τις αντιλήψεις τις δικές της. Είδε τις νέες πώς παιζογελούσαν με τους νέους, παραυρέθηκε σε μια συνέντευξη μιās φιλενάδας της, κ' ένοιωσε βαθειά πώς αν ο Θρασύβουλος την άφησε, τούτο γίνηκε γιατί στάθηκε άνικανη να τον κρατήσει.

Βλέπει κανένας, τὰ χρόνια ένα πράμα δε στάθηκαν ικανά να τη διδάξουν την πολυμήχανη φιλαρέσκεια της γυναίκας, που ξέρει πώς στους καιρούς που φτάσαμε τὸ νάμαστε νοικοκυρὲς και ντροπαλὲς, δεν είναι ἴσως ὅτι χρειάζεται για να κερδίσουμε τον αγαπούμε.

Τώρα, τὸ κορίτσι πούναι παιγνιδιάρικο και ναζιλιδικο παντρεύεται, εκείνο που εύκολα χαρίζει τὸ φιλί του και αγαπᾶ τὰ χάρδια και τὰ κρυφομλήματα. Τ' άλλο τὸ αξέβγαλτο, τὸ διπλοκλειδωμένο, τὸ νοικοκυροκόριτσο, αὐτὸ μένει και μαραινεται, σαν τὸ λουλούδι που ανθεϊ παράμερα δίχως να τὸ χαρεϊ ανθρώπου μάτι. «Κι ὁ ἥλιος ψήγει το και ἡ άνεμικὴ μαδεϊ το».

Που να ξέρει εκείνη πὸς ἴσα-ἴσα ὅσο πιὸ περιορισμένος είναι ὁ νέος, τόσο θέλει πονηριὲς και μαργιολιὲς πιότερες; που να ξέρει πὸς ἴσα-ἴσα ὁ νέος ὁ παραλυμένος και ὁ ξενύχτης αὐτὸς ματιάζει τὸ σεμνὸ κλεισμένο κορίτσι, γιατί ἀλλοιότικα τὸ παίρνει, σαν τις

φιλενάδες του που γνώρισε στὰ τρελά του ξενύχτια και τὰ γλέντια; Και ἄρχινούσε να δνειρεύεται ένα ἔρωτα γεμάτο ἐλευθεριὲς και τρέλες που κανένας ξεχνιεται στο γλυκὸ μεθύσι τῆς ἀγάπης....

Θυμόταν τις ὥρες που ἄφησε και χάθηκαν ἀνώφελα ἐνῶ μπορούσε να γνωρίσει και αὐτὴ τὴ χαρὰ των πόθων. Και νοσταλγούσε τὰ παλιά. Κ' ένοιωθε μιάν ἀγωνία, μη ὁ καιρὸς περάσει και δεν προφτάσει να τὰ χαρεϊ ὅλα τούτα.

Συχνὰ ἐρχόταν στο νοῦ της ὁ τόπος της. Τὸν πεθυμούσε. Ἦθελε να πάει πᾶ να δει τὸ Σωτήρη, τὸς συγγενεϊς, τὸς γνώριμους, να τὸς μιλήσει τις ἐντυπώσεις της. Να δουν πὸς ἄλαξε. Ένας λόγος που πιότερο πεθυμούσε τὴν πατρίδα της ἦταν και τούτος: Να ἐπιδειχτεϊ ἀνάμεσα σ' ὅλους. Έφερνε στο νοῦ της τὸ σπιτάκι τους που τώρα θὰ τὸ διόρθωνε ὀλωσδιόλου διαφορετικά, με τὸ chic των σπιτιών της Ἀλεξάντρας. Και λογάριζε πὸς θὰ βάλει τὰ ἐπιπλα τους, τι τὸς χρειάζεται ἀκόμα, να τὸ πάρει ὁ Σωτήρης. Ὁλ τοποθετούσε τὰ φυτὰ τους στο σαλονάκι τους, λατάνιες, φύκους, χαμαίροπες....

Κ' ἡ ἴδια θὰ ζούσε τώρα διαφορετικά. Πιὸ θὰ πρόσχε τον εαυτό της. Θὰ περιποιόταν τὰ χέρια της, ἴσως νάκανε και τὰ μαλλιά της πιὸ μαύρα.

Και ἡ τάση τῆς ὑπεροχῆς, αὐτὸ τὸ ξεχωριστὸ χαρακτηριστικὸ που τὴ διάκρινε, τῆς γινόταν πάθος, ἀποκλειστικὸς σκοπὸς και ἰδανικό. Χαρακτήρας φυσικὰ περήφανος δε μπορούσε να ὑποφέρει κανενὸς εἶδους καθυστέρηση. Πρώτη ἀνάμεσα στις πρώτες. Παντοῦ. Κι ὄχι με ἐπίγνωση και ἐνσυνείδητη προσπάθεια ἀλλὰ ὀλωσδιόλου ἀσυναίσθητα και ἄθελά της.

Ἄν ἦταν μορφωμένη ὅσο ἦταν περήφανη και ἀκατάδεχτη, θὰ συναντούσαμε σ' αὐτὴ τὴν εὐγενικότερη ἐξωτερικέψη ἐνὸς ἐγώ.

Ἡ περηφάνεια της και ἡ ἀκαταδεχτοσύνη της θὰ τὴν ἔκανε να περιφρονεϊ ὅλα τούτα τὰ βερνήκια και τις ἐπιδείξεις, και θὰ κλειόταν στον εαυτό της και στη ζωὴ της, περιφρονόντας ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὸς ἀνθρώπους με τις ματαιότητες τους και τις ψευτιὲς. Και τὸν Θρασύβουλο, θὰ τὸν περιφρονούσε τὸ ἴδιο και θὰ χαμογελοῦσε με τὸ φέρισμο του γιατί θᾶξερε πὸς αν δεν τὴν πήρε, ὅμως ἦταν ἀνώτερη χίλες φορὲς και καλύτερη ἀπ' αὐτόν.

Δυστυχώς, τῆς ἔλειπε ἡ μόρφωση ἔστω και ἡ πιὸ παραμικρὴ, κ' ἔτσι τὰ δυὸ ὄραϊα χαρακτηριστικὰ της ἀναγκαστικὰ τὴν ἔσπρωχναν στο δρόμο που είχε πάρει.

Τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ Θρασύβουλου τὴ θεώρησε σαν ένα ἠθικό κατρακύλισμα, σαν μιὰ ταπείνωση που τὴν ξετέλιζε στὰ μάτια τοῦ κόσμου. Τὶ ἦταν ὁ πόνος τῆς ψυχῆς της, μπροσ στο κουρέλιασμα τοῦ ἐγωϊσμοῦ της και τῆς περηφάνειας; Και ἠθελε τὸν ἐξυτελισμόν αὐτόν να τὸν ἐξαφανίσει, να τὸν σβύσει... να μὴν ὑπάρχει πᾶ... Πὸς καλύτερα θὰ τὸ κατόρθωνε παρὰ μ' ένα πολὺ καιρο ταξίδι; Και τώρα ποθούσε τὸ γυρισμό.

* Ἡ ἀρχὴ του στη σελίδα 274.

Τὸ πρῶτο βαπόρι πὸν ἔφτασε στὸ λιμάνι ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρα ἔφερε καὶ τὴ Φωτεινὴ. Μιὰ Φωτεινὴ ὅμως ἀγνώριστη, κατακειτάμενη, φάντασμα πιότερο παρ' ἄνθρωπο. Τὸ χτύπημα τούτῃ τὴ φορὰ ἦταν ἀβάσταχτο καὶ σωριάστηκε κι ἀφανίστηκε τὸ κορμί. Μόλις ἀναμέτησε τὸν γκρεμὸ πὸν ἀνοίχτηκε μπροστά της, ἔκλεισε τὰ μάτια της καὶ παραδόθηκε. Εἶδε τὸν ἑαυτὸ της ἔρμο, παντέρημο σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο, διωγμένη ἀπὸ παντοῦ, ἀφημένη στοὺς πέντε δρόμους καὶ ἀποσβολώθηκε. Μήτε στὴ ζωὴ μήτε στὸ θάνατο. Ἐνα μισοπεθαμένο πράμα πὸν γυρνοῦσε μερόνυχτα ἀνυπνὴ δίχως φαῖ ἀπὸ κάμαρα σὲ κάμαρα, κρατῶντας τὸ κεφάλι μὲ τὰ δύο της χέρια, ἀχτένιστη, παραλοισμένη.

Ὁ ἀδερφὸς παντρευόταν. Ὁ πατέρας, ὁ προστάτης, ὁ Σωτήρης, παντρευόταν! Ἄνοιγε ἕνα καινούργιο σπίτι, ὄχι τὸ δικό τους, κ' ἔμπαινε καὶ τὴν ἄφηγε ἀπ' ἔξω. Σὰν τὸ σκυλὶ τὸ διωγμένο, τὸ σοκακόσκυλο.

Τὴν ἄφηγε στὰ περιγέλια τοῦ κόσμου καὶ τὴν καταφρόνηση. Μήτε σπίτι πιά, μήτ' ἀδερφό, μήτε τίποτα στὸν κόσμο.....

Μονάχα στὴν κορφή ἑνὸς βουνοῦ τὰ κατσοπρῦνια, πὸν μάτωναν τὰ γδυμνά της πόδια βόσκισσα, τὸ καλοκαίρι θεορίστρα στὸ ληοπύρι ἀξεκούραστη, καὶ τὸ χειμῶνα ληομαζώχτρα στὶς χιονιὲς καὶ τὶς μπόρες. Ποιά; αὐτὴ ἡ Φωτεινὴ!

Μάταια οἱ συγγενεῖς τῆς ἔλεγαν νὰ φέροι τὸ νοῦ της νὰ καλοσυλλοῖσται κείνα πὸν κάνει, νὰ δεῖ πὸς ἔχει ἄδικο καὶ νὰ μερέψει:

— Καὶ τί πὸς παντρεύτηκε ὁ Σωτήρης, ὁ πρῶτος εἶναι; Πάλι μαζί του θάταν σὰν καὶ πρῶτα καὶ καλύτερα. Μὲ τὴν ἴδια ἀγάπη θὰ σοῦ φέρνεται, σὰν καὶ πρῶτα θὰ σὲ φροντίζει.

Ἡ Φωτεινὴ ὅμως αὐτὰ δὲν τάκουε. Ὁ Σωτήρης τὴν ἀπάτησε. Τὴν ἔστειλε ξεπίτηδες στὰ ξένα γιὰ νὰ βρεῖ καιρὸ νὰ παντρευεῖ καὶ νὰ τὴν βγάλει ὄξω. Πὸς γινόταν νὰ μὴν τῆς γράψει εἶδηση, παρὰ ξαφνικὰ νὰ τῆς τηλεγραφήσει τὸν ἀραβῶνα του; Τί ἄλλο ξέτρεχε μὲ τοῦτο, παρὰ νὰ τὴν ἀναγκάσει ἐκεῖ πὸν ἦταν παρακώρη στὸ ὕστερο γιὰ τὸ ψωμί; Μὰ κι ἂν δὲν ἦταν ἔτσι, καὶ τὴν ἤθελε στὸ σπίτι του νὰ μένει καὶ νὰ κάθεται, δὲν ἤξερε ἡ Φωτεινὴ, σὰν πιά ζωὴ τὴν καρτεροῦσε; Δοῦλα κ' ὑποταχτικὴ τῆς νύφης, τῆς ὀχεντρας πὸν δὲ δέιλιασε νὰ μπεῖ ἀνάμεσα στ' ἀδέρφια καὶ νὰ τὰ χωρίσει ἡ φόνισσα, ἡ μάγισσα, ἡ ξελογιάστρα. Ἄν ἤθελε θὰ τῆς ἔδινε νὰ φάει, τὰ κλειδιά στὸν κόρφο της θὰ τὰ κρατοῦσε, θὰ κλειδῶνε τὸ κάθε τι, καὶ θάβαζε λόγια τοῦ ἀδερφοῦ φαρμακωμένα. Καὶ σὰν παιδιὰ θὰ κάνανε αὐτὴ θὰ τὰ ξελέρωνε. Ντατὰ θὰ καταντούσε, γιὰ νάχει ἡ νύφη τὸν καιρὸ γιὰ τὸ σεργιάνι καὶ τὸ γλέντι.

Μὰ ὄχι! Κάλιο τὸ φαρμάκι, τὸ πηγάδι!

Δοῦλα αὐτῆ, δὲ θὰ γινόταν κανενός!

Καὶ ὁ νοῦς τῆς Φωτεινῆς ὁ ταραγμένος, ὁ ἄρρωστος δὲ μποροῦσε νὰ χωρέσει τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὴ φριχτὴ κατάντια τῆς ζωῆς της. Ἐβλεπε ὅλα ὅσα χάδειψαν ἔτσι γλυκὰ τὴ ψυχὴ της τοὺς ὕστερους μῆνες νὰ χάνονται ἀνεπίστροφα. Δὲν ἦταν πιά τίποτα. Κανένας πιά δὲ θὰ γυρνοῦσε νὰ τὴ δεῖ. Διωγμένη ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ

ἀδερφοῦ θάφευγε πάλι γιὰ τὸ χωριό της. Δὲν ἦταν πιά τίποτα!... Ἄξαφνα μιὰ ἀστραπὴ ἐλπίδας τὴ συνεπῆρε. Νὰ χαλάσει τὸν ἀραβῶνα τοῦ Σωτήρη! Νὰ πάει νὰ μπεῖ, σπαθὶ καὶ μαχαίρι ἀνάμεσα τους. Νὰ τὸν πάρει πίσω τὸν ἀδερφό της. Πίσω στὸ σπίτι τους. Naί, ἔσφαλε νὰ τὸν ἀφήσει καὶ νὰ φύγει. Ἡ μοναξιά τὸν στενοχώρησε. Τὸ σπίτι παραμελήθηκε καὶ βρέθηκε μονάχο. Εἶχε δίκιο. Μὰ νὰ! ἡ Φωτεινὴ ξανάρχεται. Τὸ σπίτι πάλι θὰ βρεῖ τὴ σειρὰ καὶ τὴν τάξη τὴν πρώτη... Θὰ τοῦ κλαφτεῖ. Θὰ πέσει στὰ πόδια του νὰ τὰ φιλήσει. Ποῦ τὴν ἀφήγει στοὺς πέντε δρόμους;

Πατέρας της καὶ προστάτης της εἶναι. Ἄν τὴ διώξει ποῦ θὰ πάει; Ποῦδ σπίτι θὰ τὴ δεχτεῖ, καὶ ποιὸς θὰ τῆς κονέψει τὴν ἄτυχη;.....

Καὶ πάλι μετάνοιωνε.

Ὅχι παρακάλια καὶ πράματα. Τὸ δίκιο της. Εἶναι ντροπὴ τοῦ ν' ἀφήσει, μιὰ ἀδερφή τὴν εἶχε, στὰ ξένα. Τοῦ δούλεψε, τὰ νειάτα της τὰ ξόδεψε στὸ σπίτι του, καὶ τώρα, ὄξω!

Πάλι μέρευε.

Ὅχι ἔτσι. Σιγὰ-σιγὰ θὰ μιλήσουν τὰ δύο ἀδέρφια. Κι ὁ Σωτήρης θὰ δεῖ τὸ δίκιο της καὶ θὰ στείλει πίσω τὸν ἀραβῶνα. Ὅπως τόκαμε κι ὁ Θεοσύβουλος. Πάντα ἔτσι γίνεται. Ἀποφασίζει κανένας κάτι τι κ' ἔπειτα ἔρχονται οἱ συγγενεῖς καὶ τὸν ἀποτραβοῦν καὶ χαλοῦν τὶς συμφωνίες.....

Ἄχ, νὰ μποροῦσε καὶ κείνη νὰ κάμει, ὅ,τι τῆς ἔκαμαν!... νὰ προξενήσει κι αὐτὴ τοὺς ἴδιους ἐξουτελισμοὺς καὶ τὶς προσβολὰς πὸν τῆς προξένησαν... Ἄς ἔκανε κ' ἡ Εὐτέρπη ἕνα ταξίδι σὰν καὶ κείνη νὰ ξεσκάσει. Ἦταν τάχα καλύτερη;

Κ' ἡ Φωτεινὴ εἶχε δικαίωμα νὰ τὸ κάμει ἐνῶ ἡ φαμίλια τοῦ Θεοσύβουλου δὲν εἶχε κανένα.

.....

Τὸ βαπόρι ἔφτασε νύχτα κ' ἐπειδὴ δὲν ἦταν κανένας εἰδοποιημένος ἔστειλε ἀπὸ κεῖ μέσα νὰ φωνάξουν τὸ Σωτήρη νάρθει νὰ τὴν πάρει.

Ἐνα γράμμα τῶν συγγενῶν τοῦ εἶχε ἀνιστορήσει τὴν κατάσταση τῆς Φωτεινῆς. Κατὰ τὰ λόγια τους ἡ Φωτεινὴ ἦταν ἄρρωστη καὶ καλὰ θάκανε νὰ πάει νὰ τὴν φέροι.

Πρῶτη φορὰ στὴ ζωὴ του ἔνοιωσε μιὰ τέτοια θλίψη ὁ Σωτήρης. Ἐβλεπε, τὰ πράματα, δὲ θὰ τέλειωναν τόσο εἰκόλα ὅσο τὰ πίστεψε στὴν ἀρχή. Τοῦ ἔγραφαν νὰ πάει. Μὰ πὸς; Πὸς νὰ δικαιολογήσει τὸ ταξίδι τοῦτο στὴν ἀραβωνιαστικὴ του; Τί νὰ τῆς πεῖ; Καὶ δὲ θὰ τὴν καταπίκρανε ἂν τῆς ἔλεγε τὴν ἀλήθεια; Πὸς νὰ τῆς πεῖ: «ἡ ἀδερφή μου δὲ θέλει νὰ παντρευτῶ κι ἀρώστησε, μόνο νὰ πάω νὰ τὴν ἡσυχάσω».....

Τί θά γινόταν ; Πῶς θά τέλειωναν οἱ ἱστορίες τοῦτες ; Στήν ἀραβωνιαστική του δὲν εἶχε ἀναφέρει τίποτα. Ὁ Σωτήρης μ' ὄλο πού εἶχε πεποιθήσει στήν καλοσύνη της πὲς πὼς δίσταζε νὰ τῆς μιλεῖ γιὰ τὴ Φωτεινή. Σὰ νὰ καταλάβαινε πὼς ἡ ἀγάπη του γι' αὐτὴν τὴν πείραζε.

Ἄντις λοιπὸν καὶ τώρα νὰ τρέξει στήν Εὐτέρπη καὶ νὰ τῆς ἀναγγεῖλει τὸν ἐρχομὸ τῆς Φωτεινῆς πῆγε στὶς ξαδέρφες του· νάρθουν μαζί νὰ τὴν συνεπάρουν ἀπὸ τὸ βαπόρι.

Καὶ πῆγαν. Ἡ Φωτεινὴ πεσμένη σὲ μιὰ πολυθρόνα ἔκλαιε καὶ περιέμενε τὸν ἀδερφό της. Τὰ νεῦρα της πού τώρα τόσες μέρες βρῖσκονταν σ' ἔνταση ὑστερική εἶχαν χαλαρωθεῖ, καὶ λύθηκεν ἡ Φωτεινὴ σὲ δάκρυα, γλυκά, ἥρεμα, ἀκατάπαυτα. Τὸ χέρι νὰ σηκώσει δὲν εἶχε δύναμη. Ἔμενε ξαπλωμένη καὶ περιέμενε. Τί ; κάποτε ξεχνούσε. Οἱ ἄλλοι ἐπιβάτες μπαινόβγαιαν πολυμίλητοι, ἀνῆσχοι, εὐθυμοί. Φωνὲς ἀκουόταν στὸ κατὰστρομα καὶ παντοῦ, τὸ βίντσι δούλευε, βροσιὲς βαρκάρηδων, διαταγές, θόρυβος. Κι αὐτὴ ἔμενε πάντα ξαπλωμένη στήν πολυθρόνα της κ' ἔκλαιε σιγὰ-σιγὰ.

Σὰν εἶδε τὸ Σωτήρη λιγοθύμησε.....

Ἀπὸ τὴ βραδυὰ κείνη ἡ Φωτεινὴ δὲν ξαναμίλησε. Οὔτε διαμαρτυρήθηκε, οὔτε φώναξε, οὔτε τίποτα...

Εἶδε πὼς ὅλα ἦταν μάταια. Τὸ σπίτι τους ὁ Σωτήρης τόχε ξενοικιάσει κ' ἔμενε στῆς ἀραβωνιαστικῆς. Τὰ πράματά της τάχε κουβαλίσει στὰ σπίτια τῶν συγγενῶν... κρατούσαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Ἐνα κομμάτι στήν ἀνατολή κι ἄλλο στὴ δύση...

Ὅλα τοῦτα τᾶκουε ἡ Φωτεινὴ μ' ἥρεμη θλίψη. Κι οὔτε ζήτησε σὰ νοικοκυρὰ πού ἦταν νὰ τὰ δεῖ ἂν δὲν τὰ διατηρούσαν σὲ καλὸ μέρος, μὴ τὰ χαλᾶ ἡ ὑγρασία, ἢ μὴ τῆς τάσπασαν στὴ μετακόμιση. Δὲν τὴν ἐνδιέφεραν πιά. Μπορούσαν καὶ νὰ τὰ πουλήσουν. Τὰ μπαούλα της μόνο αὐτὰ ζήτησε νὰ τῆς φυλάγουν. Εἶχε κεῖ μέσα τὰ προικιά της καὶ τὰ πονούσε σὰν κάτι πού ἐβγήκε ἀπὸ τὴ ψυχὴ της.... Ὁ Σωτήρης ἐρχόταν καὶ τὴν ἔβλεπε. Ὅμως εἶχε ἀλλάξει. Πῆγαινε βιαστικός... ὄλο καὶ προφασίζοταν δουλειές, γιὰ νὰ φεύγει. Τῆς ἔλεγε, πὼς θά μένει στὶς ξαδέρφες της ὡς τὸν καιρὸ τοῦ γάμου, κ' ἔπειτα θάρθει μαζί τους, νὰ κατοικήσουν ὅλοι μαζί σὰν καὶ πρῶτα. Κάποτε ἦρθε καὶ ἡ Εὐτέρπη. Τώρα πιά ἤξερε ὅλα ὅσα ἔκαμε ἡ Φωτεινὴ, καὶ δὲν ἔκρυβε τὴν ἀποστορφή της. Ἦρθε ἀπὸ ὑποκρισία, νὰ δείξει τάχα τοῦ Σωτήρη πὼς ἐκείνη εἶναι καλὴ καὶ τὰ συχωρνᾷ ὅλα. Δὲν ἔδειξε ὅμως καμιὰ ἔστω καὶ ψεύτικη συμπάθεια στὴ Φωτεινὴ, παρ' ἔμενε σὰν ξένη σκληρὴ κι ἀγέλαστη.

Αὐτὸ χειροτέρευσε τὴ Φωτεινὴ. Ἐνα μῖσος δίχως ὄρια αἰσθανόταν τώρα γιὰ τὴ ξένη αὐτὴ πού ἦρθε καὶ τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ σπίτι της καὶ τῆς κρατούσε καὶ πόζα.

Ἦταν ἡ ἀφορμὴ τοῦ ξεπεσοῦ της, τοῦ χαμοῦ της, τῆς δυστυχίας της... Κ' ἡ δυστυχία αὐτὴ μεγάλωνε καὶ τὴν τρέλαινε, γιὰτί

συλλογιζόταν πὼς αὐτὴ τὴν περιφρόνησε ὁ Θερασύβουλος καὶ τὴν παράτησε. Αὐτὸ δὲ θά τὸ συχωρούσε ποτὲ στὴ νύφη της, ἦταν μιὰ ἄβυσσος πού τις χάριζε καὶ τίποτα δὲ θά τις ἔφερνε κοντὰ ποτέ. Ἔτσι, δὲ θέλησε νὰ γυρίσει καὶ τὴ βίβλιτα πού τῆς ἔκαμε, μὲ κανένα τρόπο.

Μάταια τὴν παρακαλοῦσε ὁ Σωτήρης. Τῆς ἔλεγε πὼς ὅ,τι ἔγεινε, ἔγεινε νὰ κάμει τὰ πικρὰ γλυκὰ νὰ πάει στῆς Εὐτέρπης κι ὅλα νὰ ξεχαστοῦν.

Τοῦ κάκου. Τὸ σπίτι τους πού τὸ βρῆκε ἀδειανὸ καὶ τὰ πράματά της πού τὰ βρῆκε στὶς γειτονιὲς τῆς ἔδειχναν φανερὰ πὼς αὐτὴ πιά δὲν εἶχε σπίτι πουθενά !

Μιὰ μέρα, θάταν κάπου εἴκοσι μέρες πού εἶχε γυρίσει, ἔστειλε κ' ἔκραξε τὸ Σωτήρη νὰ τοῦ μιλήσει. Τοῦ εἶπε :

— Σωτήρη, σ' ἔφερα νὰ σοῦ πῶ νὰ μοῦ κάμεις τὰ ναῦλα μου νὰ ξαναφύγω πάλι.

— Αὐτὸ Φωτεινὴ δὲ γίνεται. Νὰ γίνεις φρόνιμη, νὰ δεῖς πὼς καλὰ δὲ φέρνεσαι. Τὶ λόγος ; πὼς θά ξαναφύγεις ; καὶ ποῦ θά πᾶς ; Μιὰ νέα δὲν παίρνει σβάρνα τὰ βαπόρια, ἔτσι στὰ καλὰ καθοῦμενα. Ἦρθε, θά μείνεις. Τὸ σπίτι μου δικό σου, ὅ,τι θές. Μὰ νὰ ἡσυχάσεις. Εἶταν κακὸ αὐτὸ πού ἔκαμα, βιάστηκα, τὸ βλέπω, μὰ τί νὰ γίνει ; Μποροῦμε νὰ κάμομε τώρα πιά κι ἄλλιῶς ;

— Ὅχι, Σωτήρη, μαζί σας ἐγὼ δὲν κάθομαι. Ἡ προσβολὴ πού μοῦκαμες δὲν ἔχει γιαιρεμὸ. Ὅτι ἔκαμα γιὰ σένα τὸ ἔξαχασε. Τὶς περιποίησές μου, τὶς φροντίδες μου, τὶς ἔξαχασε. Σὰν ἀδερφὴ σοῦ φέρθηκα καὶ σὺ μ' ἀπόρριψες σὰν ξένος. Βιάστηκες νὰ παντρευτεῖς, σὰ νᾶθελε χαθεῖ ὁ κόσμος ἂν περιέμενες λίγο. Ἐγὼ τί ἤθελα ; Νὰ μὲ φροντίσεις καὶ μένα, σὰν πού εἶμουν στὸ λαιμό σου κρεμασμένη. Κάτι θά γινόταν καὶ γιὰ μένα, νὰ μὴ λὲν οἱ γλώσσες τῶν ἀνθρώπων πὼς μ' ἄφησεν ὁ ἄλλος καὶ πιά κανέναν δὲ μὲ στράφηκε. Δὲν τὸ συλλογᾶσαι ; Δὲν εἶναι, θαρρῶ, ἀξεδιάλυτα καὶ δύσκολα τὰ δίκια μου. Τώρα, τί μπορεῖς νὰ κάμεις τώρα ; Τὸ σπίτι σου θά κταίξεις ἢ ἔμένα ; Κ' εἶναι σωστὸ κοντὰ στὰ βάρη τὰ δικὰ σου νᾶχεις καὶ τὰ δικὰ μου ; Σωστὸ δὲν εἶναι, τὸ βλέπω. Κ' ἡ γυναῖκα σου θά γκρίνιαζε καὶ θά στραβοκτυπούσε τὴν ἀδερφὴ πού ἦρθε νὰ τῆς γδύσει τὸ σπίτι της.

Θαρρεῖς πὼς δὲν τᾶμαθα ; Εἶπες προχτὲς νὰ μοῦ βάλεις μερικὰ χρήματα στήν τράπεζα καὶ τᾶκουσε κ' ἔπεσε στὸ λαιμό σου καὶ σὲ παρακάλεσε : Ὅχι, Σωτήρη, μὴν τὸ ἀποφασίσεις γιὰ τὸ Θεό, σοῦ φώναζε. Ἄν αὐριο δὲν ἄνευε μπροστὰ οἱ δουλειές σου ὁ κόσμος τί θά πεῖ ; Πὼς ἡ γυναῖκα σου, ἢ σπάταλη κ' ἡ πολυἔξοδη, σ' ἔφαγε καὶ σὲ κατὰστρεψε. Ἔτσι σοῦ κλαύτηκε καὶ σὺ τὴν ἄκουσες... Κ' ἔρχεσαι τώρα καὶ μοῦ λὲς νὰ μείνω καὶ νάρθω στὸ σπίτι σου ; Ὅχι, ἀδελφέ μου, σοῦ τόπα. Στὸ σπίτι τῆς νύφης ἐγὼ δὲ θά ξεπέσω ποτέ. Ἄλλιῶς μὲ εἶχες μαθημένη.

Ὁ Σωτήρης ἄκουε καὶ δὲ μιλούσε. Σὰ μαχαίρια τὰ λόγια τῆς Φωτεινῆς μπηγόταν στήν καρδιά του. Τοῦ τᾶλεγε σιγὰ-σιγὰ καὶ κλαίοντας κ' ἦταν χλωμὴ κι ἀδυνατισμένη. Τῆς ἔβρισκε δίκιο.

Φέρθηκε ἀχάριστα σ' αὐτὴ πού χρόνια τὸν φρόντισε σὰ μάνα καὶ τὴν εἶχε στύλο τοῦ σπιτιοῦ του.

— Δοιπόν, Σωτήρη, λέγε μου. Ἐγὼ θέλω νὰ φύγω. Ἐδῶ σὰ νὰ μοῦ φαίνεται πὼς δὲν τοὺς καλόρχεται νὰ μ' ἔχουν. Γιατὶ δὲ θέλω νάρθω μὲ σᾶς, θαρροῦν πὼς θ' ἀπομείνω γιὰ πάντα ἐδῶ καὶ μοῦ τὸ φέρνουν βόλτα. Ἄκουσε, γράψε στὴν Ἀλεξάντρα ἂν μὲ δέχονται, κι ἂν ὄχι, φεύγω καὶ πάω στὸ χωριό...

Κ' ἔγραψε ὁ Σωτήρης κι ἀπάντησε ἡ θεία πὼς γιὰ κανένα δυὸ τρεῖς μῆνες στὴν κεφαλή της ἀπάνω, ὅμως γιὰ πάντα σὰ δύσκολο. Ἐδειχνε μὲ τρόπο πὼς παραξενευόταν γιὰ τὴν παρακάλεση κι ἂν εἶναι τοῦτο μπορετὸ νὰ παίρνει βάρη καὶ ὑποχρέωση ὁ ξένος —γιατὶ σὰν ξένος λογαῖται ὁ ξενητεμένος συγγενής—μιὰ καὶ ὑπάρχουν ἀδέρφια καὶ γονεοί. Ξανάγραψε ὁ Σωτήρης καὶ ξηγήθηκε, πὼς ἂν τῆς στέλνει τὴ Φωτεινὴ πρῶτον δὲν εἶναι γιὰ πάντα, κ' ἔπειτα τὰ ἑξοδὰ της μὲ τὸ παραπάνω νὰ τὰ πλερώνει, ὅσα κι ἂν εἶναι.

Μ' ἀπάντηση δὲν ἔλαβε.

Τὶς πρῶτες μέρες σούσουρο στὸ χωριὸ μεγάλο.

Ἦρθε ἡ Φωτεινὴ τοῦ Ἀνεγνώστη. Καὶ τρέχαν ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, νιές, γριές, παιδιὰ, νὰ μάθουν, νὰ ξετάξουν. Νὰ δοῦν γιατί ἦρθε, πὼς ἦταν, τί φοροῦσε, τί ἔλεγε, τί ἔκανε. Μελισσολόι τὸ σπίτι τοῦ Ἀνεγνώστη καθεμέρα. Κ' ἡ Φωτεινὴ ἀνόρεξη νὰ τοὺς ὑποδέχεται, νὰ τοὺς καλωσορίζει, νὰ μάχεται νὰ κρύψει τὴν πίκρα καὶ τὸν καημό, νὰ μὴν τὴ νοιώσει κανένας πὼς πονοῦσε. Νὰ μὴν ἀκουστεῖ ἡ ἀφορμὴ πού τὴν ἔφερε. Δὲν ἔβγαινε ὄξω, δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ δεῖ τίποτε. Ἐρχόντανε οἱ φιλενάδες της οἱ πιότερες παντρεμένες, νὰ τὴν πάρουνε καὶ τοὺς ἀρνεϊόταν. Κ' ἔφευγαν ψυχραμένες κ' ἔλεγαν ἀναμεταξύ τους πὼς δὲν τοὺς καταδέχεται, πὼς γίνηκε κυρία καὶ ξέχασε τὰ χρόνια πού βόσκανε μαζὶ τοὺς χοίρους. Κ' ἡ μάνα της, ἡ ἄμοιρη, πού ἤξερε ὅλα τὰ τρεχούμενα καὶ τὴν ἔβλεπεν ἔτσι θλιμένη νὰ συλλογαῖται αἰώνια τῆς μιλοῦσε καὶ τὴν παρηγοροῦσε :

— Μὴν κάνεις ἔτσι, Φωτεινὴ καὶ χάσεις τὴν ὑγεία σου καὶ χαθεῖς. Ὅλα θὰ περάσουνε καὶ θὰ ξεχαστοῦν. Μὰ κι ἂν ὄχι, γιατί νὰ μὴν πομείνεις μαζὶ μας ; Σπίτι σου εἶναι, γονιοὺς κι ἀδερφοὺς ἔχεις κοντὰ σου καὶ φοβᾶσαι ; Νάχουμε καὶ μεῖς παρηγοριὰ στὰ γεράματα μας. Δὲ μᾶς λυπάσαι κ' ἐμᾶς πού δερονόμαστε μερονηχίς ; Κάτσε νὰ μᾶς παραστέχεις. Νὰ μᾶς μπαλώνεις τὸ ποκάμισο μας πού δὲ φέγγω κ' ἐγὼ πιά. Ὁ πατέρας σου γέρας, τότε βλέπεις, κ' ἡ θεία τὸ ἴδιο. Τί νὰ σοῦ κάμει ; Μᾶς φάγανε οἱ δουλειές. Κάτσε νὰ μᾶς κτᾶξεις. Ἡ Μοργίτσα ἔχει τὰ παιδιὰ της, τὸ σπίτι της, δὲν προφτάνει τὶς δικές της τὶς δουλειές. Ἦρθε, γιατί νὰ μὴ σεβαστεῖς ν' ἀπομείνεις ; Ἐνα καλὸ παιδὶ ἦρθε δάσκαλος ἐφέτο, νὰ σοῦ κάμωμε τὴν προξενιά.

— Μητέρα, ἂν θὲς νὰ κάτσω λίγο καιρὸ κι ἂν θὲς νὰ γιάνω,

μὴ μοῦ φέρνεις τέτοιες ἀθιβολές. Στὸ χωριὸ δὲν μπορῶ νὰ κάμω. Ἡ ψυχὴ μου πιάνεται ἐδῶ πέρα. Κάλλιο πεθαμένη παρὰ νὰ ζήσω στὸ χωριό. Μ' ἂν εἶναι γιὰ δουλειές, ὅ,τι θέτε σᾶς κάνω. Νὰ σᾶς ράψω, νὰ σᾶς βολέψω σ' ὅ,τι σᾶς χρειάζεται τὸν καιρὸ πού θὰ κάμω δική σας μέρα νύχτα. Μὰ νὰ μὲ κρατήσετε, μὴν τὸ λογαριάζετε. Αὐτὸ μιὰ γιὰ πάντα, μητέρα. Ἀφήσετε, μὴ μεγαλώνετε τὸν καημό μου πὲς καὶ τῆς Μαργίτσας νὰ μὴ μοῦ κουβεντιάζει γιὰ παντρεῖες καὶ προξενολήματα σὰ φαρμάκι τὰ δέχομαι τὰ λόγια της. Ἄλλοιότικα νὰ φύγω, αὔριο εὐτὺς νὰ φύγω.

Ἡ σκέψη νάρθει στὸ χωριὸ τῆς φάνηκε καλή. Ἐτσι, μιὰ ἑξαφνικὴ ἐπιθυμία νὰ δεῖ τὸν τόπο πού γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε.

Τὰ δέντρα, τὴ βρύση, τὰ βουνά. Τοὺς δικούς της. Ἐπὶ τέλους αὐτὴ ἦταν ἡ φαιμελιά της, τὴν ἀγαποῦσαν, θὰ βρισκόταν στὸ σπίτι τοῦ πατέρα της κι ἂν μποροῦσε, γιατί ὄχι ; νὰ μείνει.

Κάλλιο ἔκεῖ πέρα παρ' ἄλλου, μιὰ κι ὁ ἀδερφὸς τὴν ἀπαρνήθηκε. Κ' ἐτοιμάστηκε πῆρε ὅ,τι τῆς χρειαζότανε καὶ ξεκίνησε. Ἐπειτα ἀπὸ ἕξη χρόνια θὰ ξανάβλεπε τὸ χωριὸ της.

Μόλις ὅμως ξεπέζεψε τὸ μετάνοιωσε. Εἶχε σκοτεινιάσει ὁλότελα δυὸ μίλια μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό. Οἱ ἀγωγιάτες δὲ μιλοῦσαν πηγαίναν σκυφοί, κατάκοποι, ὀδηγώντας τὸ μουλάρι ἀπὸ τὶς καλοτοπιές. Εἶχε βρέξει κ' ἦταν γλιστρος καὶ λάσπες πού γυάλιζαν στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Μιὰ ἐρημιὰ, μιὰ μοναξιά βασίλευε σ' ὅλη τὴ νύχτα καὶ μόνο ἡ κουκουβάγια ἔκραζε στὰ μεγάλα δέντρα πού στέκαν ἀκίνητα παντοῦ. Στὸ βάθος δυὸ τρία κοκκίνιζαν, τὸ χωριό. Μιὰ ἀνείπωτη θλίψη βάραινε στὴ ψυχὴ τῆς Φωτεινῆς. Οὔτε τὴ μητέρα της, οὔτε τὸν πατέρα της, οὔτε κανένα δὲν ἤθελε νὰ δεῖ.

Νᾶταν μπορετὸ νὰ γύριζε τὰ μπρὸς πίσω. Μιὰ θλίψη καὶ μιὰ κούραση. Μιὰ δυστυχία ἀβάσταχτη. Καὶ προχωροῦσε τὸ μουλάρι παραπατώντας. Καὶ μιὰ νυχτιάτικη ψύχρα ἔκανε τὴ Φωτεινὴ νὰ κρυώνει. Χτυποῦσαν τὰ δόντια της κι αὐτὸ μεγάλωνε τὴν ἀθλιότητά της.

Ὅταν μπῆκαν στὸ χωριό, ἡ ἴδια ἐρημιὰ. Ὅλοι οἱ χωριανοὶ κοιμόντανε. Τὰ πέταλα τοῦ ἀλόγου χτυποῦσανε στὸ κελντιρίμι κι ἀπόξω ἀπὸ τὸν κλειστὸ καφενὲ ἕνα μικρὸ φαναράκι φώτιζε ἀχνὰ ἀχνὰ τοὺς πεζολάτες πού πηγαίναν τώρα μπροστὰ τραβώντας τὸ ζῶ ἀπὸ τὸ χαλινάρι. Ἀέρας εἶχε σηκωθεῖ καὶ τάραζε τὰ κλαδιά ἐνὸς πλατάνου κ' ἡ Φωτεινὴ περνώντας ἀποκάτω ἔσκυψε πολὺ μὴν τὴ χτυπήσουν στὸ πρόσωπο. Καὶ ἔτσι πού ἔσκυψε τὰ φύλλα ἄγγιζαν τὴ ράχη της θροῖζοντας.

Ἡ πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της ἡ ἴδια. Σταμάτησαν οἱ ἀγωγιάτες καὶ χτύπησαν. Ἐνα παραθυράκι ἀνοίχτηκε ἀπομέσα καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Ἀνεγνώστη ἀκούστηκε :

— Ποιὸς εἶναι ;

— Ἐμεῖς, σηκωθῆτε.

Ἀκούστηκαν πατήματα, οἱ σύρτες τραβοῦνταν, τ' ἀρνιὰ σαλά-

γησαν, ὁ χοῖρος γρύλισε, οἱ ὄρνιθες συνταράχτησαν στήν κοίτη. Ἡ θειά τὸ Σταυρωτὸ κρατώντας ψηλά τὸ λύχνο, βγήκε καὶ καλωσόρισε. Εὐτὺς κ' ἡ μητέρα. Μόλις ἡ πόρτα ἡ μονόφυλλη ἀνοίχτηκε, ἔνοιωσε ἡ Φωτεινὴ τὴ μυρωδιὰ τῆ βαρειά τῆς κοπριάς, καὶ θυμώθηκε πῶς, δεξιὰ ὡς μπαίνομε στήν αὐλή, εἶναι τὸ ἀχοῦρι.

Τὸ φῶς ἦταν λίγο κ' ἡ ψυχὴ τῆς Φωτεινῆς πιανόταν.

— Μιὰ λάμπα, δὲν ἔχετε, μητέρα, μιὰ λάμπα ;

— Ἐχομε, παιδί μου.

Καὶ ἀναψε ἡ λαμπίτσα ἡ γυάλινη, ἡ γαλάζια, μὲ τὰ λουλουδάκια τὰ κίτρινοκόκκινα καὶ φάνηκε τὸ σπίτι τὸ πατρικό, καπνισμένο, μὲ τὴ χαμηλὴ στέγη μὲ τὰ μεγάλα δοκάρια, μὲ τοὺς κίτρινοσιμένους τοίχους. Ἐπειτα τὰ σύννεφα τοῦ ξωμάχου. Δρεπάνια, κλαδευτήρια, σκαλίδες, τσάπες, ἀστιά. Ἐπειτα τὰ σύννεφα τῶν γυναικῶν : ἀδράχτια, χερόχτενα, ρόκες, τυλιγάδια...

Ἄχι, ἡ Φωτεινὴ δὲν ἦταν μπορετὸ νὰ μείνει ἐδῶ.

Σιγὰ-σιγὰ μάκραιναι οἱ χωριατοπούλες. Ἦταν πάντα ἀκατάδεχτη καὶ τίς περιφρονούσε, ἔλεγαν. Κ' ἐκείνη τὸ κρυφοχαιρόταν αὐτό, καὶ τίς ἀπόφευγε πιότερο καὶ δὲν πήγαινε πουθενά. Πότε-πότε μόνο στῆς ἀδερφῆς τῆς. Μὰ κ' ἐκεῖ ἔμενεν ἀμίλητη καὶ στενοχωρημένη. Ὑπερασπίζονταν τὸ Σωτήρη, δὲν τῆς ἔδιναν δίκιο αὐτῆνῆς.

— Τί νὰ φάει αὐτὸς τὰ νιάτα του ; Ἐπειτα, τί εἶχε ἡ νύφη τους ; Καλὴ καὶ ἀξία. Ἡ Φωτεινὴ εἶναι ἄτσαλη καὶ κακόγλωσση. Ἡ Φωτεινὴ ἔπρεπε νὰ πάει νὰ προσπέσει στὴ νύφη. Τί ἔχει τώρα ἡ Φωτεινὴ ; Μῆτε σπίτι ἔχει, μῆτε τίποτα. Τὰ περασμένα περάσανε. Τώρα πρέπει νὰ συμμαζευτεῖ, νὰ κόψει τὰ φτερά τῆς, νὰ κυττάξει νὰ τρώει ἕνα κομμάτι ψωμί. Καὶ τόσο πού ἔκαμε ὁ Σωτήρης σπολλάτι του.

Αὐτὰ ἔλεγε ἡ Μαργίτσα στὴ μάνα τῆς καὶ στὴ θειά τὸ Σταυρωτὸ καὶ κείνες συμφωνούσανε καὶ ἀδικούσανε τὴ Φωτεινὴ, πού εἶχε χάσει ὀλότελα τὰ συλλοικά τῆς. Κ' ἡ μάνα βλαστημοῦσε τὴν Ἀλεξάντρα πού γίνηκε ἀφορμὴ καὶ πῆρε ὁ νοῦς τῆς ἀέρα.

Ἡ θειά τὸ Σταυρωτὸ ἔλεγε :

— Μὰ μᾶς καὶ μόνο αὐτὴ πῆγε στὰ ξένα. Χρόνια δὲν ἔκαμεν ἐκεῖ κ' ἡ Ἀφροδίτη τοῦ Κυριάκου ; Γιατὶ ξανάρθε στὸ χωριὸ τῆς καὶ πιά τὸν ἀθιβολὴ τῆς ξενητείας δὲν ἔφερε ; Μηδὲ φουσατά, μηδὲ φανταζίες. Ἐβαλε τὴ μπολίδα τῆς κ' ἤκατσε στὸν ἀργαλειό. Ἡ δικὴ μας μόνο δὲν κατατάσσει.

Τώρα εἶχε μείνει κάπου δυὸ μῆνες στὸ χωριό, μὰ οὔτε μιὰ στιγμή δὲ βγήκε ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς ἡ σκέψη νὰ φύγει.

Ἡ ψυχὴ τῆς ποθοῦσε τὴ μεγάλῃ ζωὴ. Τὴ ζωὴ πού εἶχε ζήσει δὲν μποροῦσε νάρθει σὲ κανένα συμβιβασμό. Νὰ ξεσνηθίσει ὅ,τι τόσα χρόνια ἔμαθε, ἀδύνατο οὔτε ἤθελε.

Ὁ Σωτήρης τῆς ἔγραφε ταχτικά, τῆς ἔστελνε καὶ χρήματα γιὰ τὰ ἔξοδά τῆς, μὰ γιὰ γυρισμὸ δὲν τῆς ἀνάφερε. Τοῦ τὸ πρῶτό-

ἔγραψε κείνη. Τῆς ἀπάντησε πῶς εὐχαρίστως τὴ δεχότανε, ἀλλὰ νὰ γυρίσει πιδό γνωστικὴ καὶ μὲ πιότερο σεβασμὸ στὴ νύφη τῆς καὶ στὸν ἀδερφό τῆς. Πρῶτῃ φορὰ ὁ Σωτήρης τῆς μιλοῦσε ἔτσι ἀπότομα καὶ ψυχρά :

Ἐχω, τῆς ἔλεγε, τὴν εὐχαρίστηση νάρθεις νὰ μείνεις μαζί μας, μὰ θέλω πρῶτα ν' ἀποφασίσσεις καὶ νὰ μοῦ ἀπαντήσεις : Ἐχεις σκοπὸ νὰ σωφρονιστεῖς ; Νὰ τιμήσεις καὶ ν' ἀγαπήσεις τὴ γυναῖκα μου, νὰ τὴ θεωρήσεις ἀνώτερή σου καὶ κυρία τοῦ σπιτιοῦ ὅπου μένεις ; Ἄν εἶναι ἔτσι, ὅ,τι ὦρα θές, κόπιασε. Ἄλλιῶς νὰ μείνεις ἐκεῖ πού βρισκεσαι. Φιλονεικίες καὶ δυσαρέσκεις στὸ σπίτι μου δὲ μ' ἀρέσουν. Σὲ περιποιήθηκα σ' ἀγάπησα, ἔκαμα γιὰ σένα ὅ,τι μπόρεσα. Παραπάνω δὲν μπορῶ. Ἡ γυναῖκα μου, γυναῖκα μου, κ' ἡ ἀδερφή μου, ἀδερφή μου. Σκέψου καὶ πράξε.»

Τῆς ἔγραφε ἀκόμα πῶς τώρα βρισκόντανε στὶς ἐτοιμασίες τοῦ γάμου καὶ ἂν ἤθελε μπορούσε νὰ πάει νὰ βοηθήσει σὲ τίποτα.

Ὅλα τὰ λόγια ὑπαγορευμένα ἀπὸ τὴ νύφη, σκέφτηκε ἡ Φωτεινὴ. Ὁ Σωτήρης τέτοιος ποτὲ δὲν εἶτανε. Γιὰ νὰ γράφει ἔτσι, πάει νὰ πεῖ πῶς ἡ νύφη τὸν ἔβαλε. Κ' ἡ Φωτεινὴ πικράθηκε καὶ ἀναστέναξε βαθιὰ καὶ δάκρυσε. Ὅμως ἡ παρηγοριὰ πού τῆς ἔλεγε νὰ πάει ἦταν πολὺ μεγάλῃ. Τὴν ἄλλῃ μέρα ἔφυγε εὐτὺς.

XIV

Ἡ Φωτεινὴ εἶχε ἀλλάξει. Οὔτε λυπημένη ἦταν σὰν πρίν, οὔτε κακιομένη φαινόταν. Εἶπε πῶς θὰ πήγαινε νὰ κάτσει μὲ τὴ νύφη τῆς εὐτὺς ἔπειτα ἀπὸ τὸ γάμο. Γιὰ τὴν ὦρα ἔμενε πάλι στῆς θειάς τῆς ἐκεῖ φώναζε μιὰ μέρα τὸ Σωτήρη καὶ τοῦπε :

— Σωτήρη, ξέρεις τί λέω ; Νὰ πάρεις τὰ πράματά μας στὸ σπίτι σου.

— Μὰ εἶναι δικὰ σου, Φωτεινὴ.

— Τί δικὰ μου, τί δικὰ σου. Γιατὶ νὰ καταστρέφονται στὸ ὑπόγειο, νὰ τὰ τρώει ἡ ὑγρασία. Ἄς τὰ βάλομε καὶ αὐτὰ μαζί μὲ τὰ καινούργια. Πιδό καλὰ θὰ ἐπιπλωθεῖ τὸ σπίτι σου.

— Κάμε ὅ,τι σ' ἀρέσει.

— Ὅσο γιὰ τὰ μπαούλα μου, ἐπειδὴ θὰ πιάνουνε πολὺ τόπο καὶ δὲν ἔχομε ἀπλοχωριὰ, λέω νὰ τὰ στεῖλω στὸ χωριό.

— Ἄς εἶναι, εἶπε ὁ Σωτήρης.

Ἔτσι ἄρχισε τὶς ἐτοιμασίες τῆς ἡ Φωτεινὴ. Ἐστειλε τὰ ἐπιπλα στὸ σπίτι τοῦ ἀδερφοῦ τῆς, καὶ τὰ προικιά τῆς τᾶστελε στὸ χωριό. Πῆρε καὶ κείνη μιὰ βαλίτσα, ἔβαλε τ' ἀσπρόρονα τῆς καὶ τὰ φουστάνια τῆς, ἀγόρασε καὶ ὅ,τι ἄλλο τῆς χρειαζόταν ἀκόμα, κ' ἔπειτα ξαλαφρομένη, ἔτοιμη, ξαναφώναξε τὸν Σωτήρη γιὰ ὑστερῃ φορὰ :

— Σωτήρη, σὲ ξεγέλασα, θὰ φύγω. Εἶδα καὶ ἀπόειδα, ἐξέτασα καὶ τὸν ἐαυτὸ μου. Τὸ γράμμα σου μοῦ δείχνει τὸ δρόμο πού πρέ-

πει νὰ διαλέξω. Μαζί σας ν' ἀπομείνω, τὸ μόνο ἀδύνατο. Μὴ μὲ ρωτᾶς τὸ γιατί. Οὔτε ἡ ἴδια δὲ θὰ μποροῦσα νὰ τὸ ξεδιαλύνω. Ἐνα μόνο σοῦ λέω· βάρος σὲ κανένα δὲ θέλω νάμαι. Καὶ δούλα νὰ γίνω στὸ ἴδιο σπίτι πού εἶμουννα κερά, δὲν τὸ δύναμαι. Θὰ φύγω. Ἐκεῖ κάτω, καλῆτερα γιὰ μένα καὶ γιὰ ὄλους μας. Ἐχω καιρό· ἴσως μάθω καμιὰ τέχνη νὰ κερδίζω τὸ ψωμί μου. Σωτήρη, σοῦ λέω τὴν ἀλήθεια, δὲν σοῦ κρατῶ κακία. Νὰ χωριστοῦμε σὰν τὰ καλὰ τ' ἀδέρφια. Μπορεῖ νὰ μὴ ξανασιμῶμε.

Ὁ Σωτήρης ἔκλαιε. Ἡ Φωτεινὴ περιμένε τὴν ἀπόκρισή του. Ἐβγαλε καὶ τῆς ἔδωσε παράδες. Θὰ τῆς ἔστελνε κι ἄλλους. Κάθε φορὰ πού θὰ τὴν γραφε πὼς ἔχει ἀνάγκη θὰ τῆς ἔστελνε....

Κανένας δὲ φρόντισε νὰ ρωτήσῃ πὰ πού πήγαινε ἡ Φωτεινὴ, πού ἔφευγε ἔτσι ξαφνικὰ πάλι κι ὀλομόναχη. Ἀρχινοῦσε νὰ τοὺς γίνετα ἀδιάφορη καὶ ξένη. Ἡ νύφη ἀνάσανε, κι ὁ Σωτήρης βρῆκε πὼς μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο λύθηκε τὸ μεγάλο βᾶσανο τῆς ζωῆς του.

Κ' ἔτσι ἡ Φωτεινὴ ἔφυγε ἕνα βράδυ πηγαίνοντας πρὸς τὴ μεγάλη ζωὴ πού εἶχε ζήσει καὶ τόσο τὴν τρέλαινε. Ἐβλεπε μὲ τὸ νοῦ της τοὺς φαρδιοὺς δρόμους, τοὺς πολύκοσμοις, τὰ φῶτα, τ' ἀμάξια, τὶς βαριοστολισμένες γυναῖκες.....

Κ' ἡ ψυχὴ της ἦταν φορτωμένη θλίψη καὶ κούραση.

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

Τέλος.

ΟΙ ΔΥΟ ΤΟΥΣ

A Mme LENA DE LAPPA

Ψιλόλιγνη ξανθιά, μὲ μεγάλα μάτια γαλανὰ ἀγνοσκεπασμένα ἀπὸ μιὰ μακρυνὴν ἀνάμνηση λαγνείας.—Στόμα, ἕνα λυπητερὸ λουλούδι.—Καὶ σάρκα ροδοζύμωτη, πού σκοροπούσε ἡδονῆς ἀνατριχίλες, γύρω της.—Κ' ἦτανε μιὰ ὄριμη γυναῖκα.

Ποῦθ' ἐρχότανε; Κανεὶς δὲν ἤξερε στ' ἀλήθεια. Κάποιο πέπλο σκέπαζε τὸ περασμένο της. Ζοῦσε μόνη τώρα, καὶ περνοῦσε γιὰ μιὰ πλοῦσια, παράξενη γυναῖκα, σκληρὴ κι' ἀνελεήμονη στοὺς ἄντρες. Γιατί—σὰ θρύλος ἱστοριοῦτανε στὸ κύκλο της—κάπια ἄτυχη ἀγάπη φαρμάκωσε τὰ νεῖατά της, καὶ τώρα ἐκδιαιότανε.

Οἱ ἄντρες! δὲ λέει, πάντα τὴ κολάκευε ὁ θαυμασμός τους κ' ἡ λατρεία τους. Μὰ ὡς τόσο, ἡ εὐχαρίστηση της ἦταν δυνατώτερη ἅμα τοὺς ἔβλεπε, στὸ διάβα της, σὰ μαριονέτες, νὰ λυγίζουσε νὰ σποῦνε, στὸ πρῶτο χτύπημα, πού χαριτωμένα τοὺς ἔδινε στὸν ὦμο, ἡ λευκὴ βεντάγια της.

Εἶν' ὄμορφο, κ' εἶν' ἡδονικὸ—σκεφτότανε—νὰ περναῖς περήφανε καὶ δυνατὴ, ταπεινόνοντας ἐγωῖσμούς, πόθους κουρελιάζοντας, ὄνειρα τσαλαπατώντας.

Καὶ ὅμως! Παίζοντας τὸ σκληρὸ αὐτὸ παιγνίδι, ἔχανε κι' αὐτὴ, κι' αὐτὴ πονοῦσε, ἀφοῦ ἡ σάρκα της ἡ ποθοβαρεμένη κ' ἡ ἀντάρτισσα, ἀντρίκια χέρια καρτεροῦσε γιὰ νὰ τῆς σωπάσουνε τὸν πόθο, πού βαθεῖα τὴν ἀνατάραζε μέσα στὰ μαλακὰ κρεβάτια τὰ βαθύπλατα καὶ μεταξοντυμένα—πού τόσο ἔρημα φαντάζανε, κάτω ἀπ' τὸ φῶς τῆς ρόδινης καντήλας—τὶς ἀτέλειωτες νύχτες τῆς μοναξιάς της...

ὦ! αὐτὲς οἱ νύχτες οἱ μαρτυρικὲς!—Μὲ συντροφιά τὴ θλίψη καὶ τὴ σιωπὴ—Ποῦ ὁ ὕπνος δὲν ἐρχότανε—Ποῦ μόλις ἔκλεινε τὰ μάτια, ἀμέσως στήνανε χορὸ στὸ βάθος τοῦ Καιροῦ—τυραννικὲς—οἱ θύμησες. Κι' ἄλυσσιδωτὰ πιανόντουσαν καὶ στριφογύριζαν δαιμονισμένα—σὰ φαντάσματα—καὶ γιόμιζαν τὴ κάμαρη. Καὶ τὰ σεντόνια πού ἦταν κρύα—κι' ὁ ἀγέρας παγερός—ὄχτροι τὰ ἐπιπλα—βραχνάδες οἱ βαριὲς κουρτίνες.—

Κι' οὔτ' ἕνα χᾶδι στὰ μαλιά, οὔτ' ἕνα φίλημα στὸ στόμα, οὔτ' ἕνα παραμίλημα ἀγάπης στὸ αὐτί, οὔτε καμιὰ παρηγοριὰ πνοῆς ἀντρίκιας, πού τόσο θάτανε ζεστὴ τώρα πού ὅλα—ὄνειρα, χαρὲς, λαχτάρεις καὶ φρικιάσες τῆς ἡδονῆς—ἦτανε ἀπόμακρα καὶ ἄπιαστα καὶ θολωμένα...

Καὶ τὸ χυνόπωρο πού θὰ πλάκωνε σὲ λίγο—ὦ πόνοι!—μὲ τὶς ζαρωματιὲς, τὶς ἄσπρες τρίχες, τὸ σακούλιασμα τῆς σάρκας, τὴ ρήμωση καὶ τὴ λησμονιά...

Ἔφρες τὰ σκεφτόντανε αὐτά, ἀκίνητη, βουβή, μὲ θέληση κουρλιασμένη. Καὶ ὅταν πιά τὴν τρώμαζε ἡ σιωπὴ κ' ἡ ἐκμηδένιση τῆς—λές κ' ἤθελε νὰ σταματήσῃ μὲ μιὰ στερνὴ προσπόθεια τὸ ρέμα τοῦ χαμοῦ ποὺ τὴν παράσερνε—ξεπετιόντανε ὀρθή, ἀγριεμένη, μὲ ἀπόφαση, σὰ νάθελε κάποιον ν' ἀκουμπήσῃ, νὰ πιαστῇ, γιὰ νὰ σωθῇ. Μὰ καμιὰ ἀπόκριση, κανένα ἀποκούμπι.—Μοναξιά!—

Καὶ τότες βλέποντας ἀκόμα τραγικώτερα τὴν ἀδυναμία τῆς, ἔπεφτε ξανὰ ἀνέλπιδη, καὶ ξέσπαζε σὲ κλάμα. Καὶ κανένας δὲν τὴν ἄκουε, νὰ τὴν παρηγορήσῃ. Μοναχὰ ψηλὰ ἀπ' τὸ μπλαφόκι, πονετικά τὴν κύταζε ἡ ῥόδινη καντήλα. Μὰ κουραζόντανε κι' αὐτὴ στὸ τέλος νὰ τὴν τηρᾷ, ἔτσι παντοτινὰ ἀπαρηγόρητη στῆς Σιωπῆς τῆ Βασιλείας, κ' ἔκλεινε τὸ μάτι τῆς, νὰ ξεποστᾷ.

Καὶ τότες, μέσα στὸ σκοτάδι, ἀκουγόντανε ἀκόμα—σὰν ἀχοὶ ἀπόμακροι—τοῦ παραπόνου τὰ μακρόσυρτ' ἀναφυλητά...

Ὅσοσο τὴν ἄλλη μέρα, ὅταν ἔσβυνεν ἡ ἀγωνία, μαλάκωνεν ἡ θλίψη, καὶ στέγνωσαν τὰ δάκρυα, ἔβαζε προσεχτικά τὴ μάσκα τῆς περήφανης σκληράδας καὶ ἀλυγισιάς τῆς, γιὰ νὰ καταβῇ ξανὰ στὸν κόσμον ποὺ σαλεύουνε τ' ἀντρείκελλα.

Καὶ βλέποντας ἐκεῖ τὴν ἀφάνταστην ἀδυναμία τῶν τριγύρω τῆς, γινόνταν πάλι δυνατὴ, σκληρὴ, ἀμείλιχτη... Καὶ τ' ἀντρείκελλα σωριάζονταν στὸ διάβα τῆς, μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά, καὶ τῆς ἀπογοήτευσης τὴν ἔκφραση στὰ ἡλίθια τους μάτια.

Καμιὰ φορὰ, στεκόνταν καὶ τοὺς κύταζε γιὰ λίγο. Μὰ γιὰ νὰ τραβήξῃ πάλι, ἀγέρωχη τὸ δρόμον τῆς, σκορπώντας μόνον—σὰ νίκης σάλπισμα—ἓνα γέλιο ἠγερό, μοχθηρὸ ἀπελπισμένο...

*

Ψηλός, πλατύς, λίγο σκυφτός μὲ ἴχνη περασμένης ὁμορφιάς. Καστανὰ σγουρὰ μαλλιά—ποὺ κάπου-κάπου ἀσημολάμπουνε—μισοσκεπάζουν πάντα ἓνα μέτωπο λευκὸ καὶ φωτεινὸ, αὐλακωμένο, ἀπὸ μιὰ βαθειὰ ρυτίδα, ποὺ τοῦ τὴν χάρισε τὸ σκύψιμο, ἀπάνω στὰ βιβλία κι' ἀπάνω στὴ ζωὴ. Στὰ μάτια του μέσα τὰ μεγάλα καὶ πολύξερα, διαδοχικὰ περνοῦν ἀντιφεγγιῆς πίκρας σαρκασμοῦ καὶ καλοσύνης. Καὶ τὰ χεῖλια του τὰ χοντὰ καὶ τὰ φιλήδονα, σποῦν ἀδιάκοπα σ' ἓνα χαμόγελο περήφανης συγκατάβασης.

Θὰ τὸν βλέπατε παντοῦ, σ' ὄλες τὶς κοσμικὲς συνάθροισεις, ἀπόμονο, ἀσίμωτο, τέλεια ντυμένο, μ' ἓνα ποῦρο στὸ στόμα χωσμένο σὲ καμιὰ πολτρόνα σταυροπόδι, νὰ κυτᾷ, νὰ καπνίζῃ καὶ νὰ χαμογελά. Μιὰ παλὰ συνήθεια—μιὰ ἀδυναμία—τὸν ἔκαμε ταχτικά νὰ βρῖσκειται ἀκόμα, μέσα στὸν κόσμον τῆς εὐθυμίας καὶ τῆς διασκέδασης. Μὰ σὰ ξένος. Μακρὸν ἀπ' ὄλους. Σπάνια μιλοῦσε, λίγα λόγια, ποὺ ἄφινε νὰ πέφτουν μετρημένα—σταλαματιά-σταλαματιά.—Οἱ ἄντρες τὸν μισοῦσαν γιὰ τὴν ἀκαταδεξιοσύνη του κ' οἱ γυναῖκες τὸν φοβόντουσαν γιὰ τὴν ἀδιαφορία ποὺ τοὺς ἔδειχνε. Μὰ κείνον τίποτα δὲν τὸν πειράζει, κανενὸς εἶδους, αἴστημα, οὔτε τὸ μῖσος, οὔτε ἡ ἐκτίμησή του.

Βλέπει τὴ ζωὴν του—σαράντα χρόνια οὐφ! ἀτέλειωτα—νὰ καθρεφτίζεται, πολὺχαρη, πολὺπαθη, τριζυμισμένη στῆς θύμης τὸ μαγικὸ καθρέφτη: Τὰ νεῖατα του ποὺ μαραθῆκαν πρόωρα ἀπ' τῶν σοφῶν τὴ σκέψη, καὶ τὸ ρούφημα τῆς ἡδονῆς. Τὴν ἀγάπη—μιὰ ψευτιά ἀτέραντη—ποὺ δὲν ἀφῆκε μέσα του οὔτε μιὰ εὐτυχισμένη θύμηση. Τὴν ἀληθινὴ φιλία ποὺ δὲν ἀντάμωσε πούθενά σὲ κανένα μονοπάτι. Τὶς γυναῖκες—σωρὸς ἀπὸ κοῦκλες ἄψυχες—ποὺ μιὰ φορὰ τὸν τυραννήσανε μὲ τὴ γητεία τῆς σάρκας τους, καὶ ποὺ τώρα πειὰ τὸν ἀφίνουνε ἀδιάφορο.

Τοὺς πόνθους του τοὺς μαραμένους, τὰ σβυσμένα του τὰ ὄνειρα, τὶς θλίψεις τῶν τὶς ἀνοσκοτείνεις, τὶς ἀπόμακρες χαρὲς του, ὅλα τὰ βλέπει τώρα σὰν παληοὺς γνώριμους νὰ περνοῦν ἀπὸ μπροστά του, δίχως καμιὰ συγκίνηση. Κι' οὔτ' ἓνα κίνημα δὲ κάμνει, κατὶ νὰ σταματήσῃ, γιὰ νὰ τὸ ξανακυτᾷ, ἴσως ξαναχαρῇ, ἴσως ξαναπονήσῃ. Βρῖσκει πὼς τώρα πειὰ τίποτα καινούριο δὲν τὸν καρτερεῖ, οὔτε χαρὰ, οὔτε πόνος, οὔτε ἡδονή. Ἔχει ἀδειάσει διὰ τὰ ποτήρια.

Κι' ἂν σπάνια κάπιο τῆς ζωῆς ξεχωριστὸ φανέρωμα—μιὰ ξωτική γυναῖκα, ἓνα ὁμορφο βιβλίο, ἓνα παράξενο λουλούδι, ἓνα ὀργιαστικὸ ἡλιοβασιλεμα—κάτι σαλέψει μέσα του, ποὺ θὰ μπορούσε καὶ συγκίνηση νὰ εἰπωθῇ, βιάζεται πάντα νὰ τὸ πνίξῃ, μὲ μιὰ χειρονομία, στὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ σκεφτικισμοῦ του.—Ἀδυναμίες!—ὅλα σβυστὰ τὰ θέλει μέσα του.—Σωρὸ ἀποκαΐδια.

Ζῆ ἔρημος. Τοὺς δικούς του—ποὺ ποτὲς δὲν προσπαθῆσαν νὰ τὸ νοιώσουνε—ἀπὸ χρόνια τοὺς ἔχει ξεχασμένους. Νὰ κάμῃ καινούρια οἰκογένεια, οὔτε κἄνε τὸ φαντάστηκε. Ἡ γυναῖκα θὰ χρειαζόντανε ἀγάπη, καὶ τὰ παιδιὰ στοργή.—Σκουτοῦρες!—

Καμιὰ φορὰ—νὰ ἔτσι σὰ ξεκούρασμα—ἀνταμώνει μὲ καμιὰν ἁμαρτωλὴ ψυχὴ. Μιὰ μικρὴ παρηγοριὰ ποὺ τοῦμεινεν ἀκόμα: νὰ σμίγῃ τὴν ἀπογοήτευσί του, μὲ τὴν πίκρα καὶ τὴν ἀπελπισία τους. Ἔπειτα, ἡ καθεμιὰ τους, ἔχει πάντα, κι' ἀπὸ μιὰ θλίψη νὰ τὸν ἱστορήσῃ...

Καὶ στὸ τέλος—σὰν ἀνταμοιβή—ἓνα λεπτὸ ἡδονῆς καὶ φρίκης.

*

Ἦτανε γιορτὴ κείνον τὸ βράδυ.—Φῶτα, ἀρώματα, λουλούδια.—Κ' οἱ αἰθουσες γιομάτες ἀπὸ λογιῆς λογιῆς ἀνθρώπους: Παιδιὰ χαρούμενα, ποὺ μὲ ὀλάνοιχτα τὰ μάτια ἀπὸ ἐκπληξη, κυτᾷσαν τὸ πρωτόφαντο θέαμα τῆς ζωῆς, μὲ ὄνειρα μεγάλα, ποὺ μεγαλύτερα τὰ ἔκαμνεν ἀκόμα ἢ πύρινη τους φαντασία, γιὰ μελλούμενες ἐπιτυχίες καὶ ἀπόλαψες. Νέους δυνατοὺς κι' ὠραίους, ποὺ περήφανα κρατοῦσαν μέσα στ' ἀτσάλνια μπράτσα τους τὴ Ζωὴν λαχταριστὴ, ἀχόρταγα ρουφώντας ἀπ' τὸ θεϊκὸ πιοτὶ τῆς ἡδονῆς, νομίζοντας πὼς ποτὲς δὲ θὰ τὸ χόρταιναν. Νέες—γυναῖκες καὶ χορίτσια—ποὺ θαρροῦσαν πὼς αὐτὲς καὶ μόνες ἦταν κυβερνήτριες τῆς ζωῆς καὶ τῶν ὀνείρων, ἀφοῦ εἶχανε κορμιὰ—πηγὲς ἀστείρευτες ἀπόλαψης.—Μισό-

τριβους, μισότριβες, πού με μιὰ στερνή προσπάθεια κρατιόντανε ἀλύγιστοι, με τὴν ἐλπίδα νὰ γευτοῦν ἀκόμα μερικά ποτήρια ἄγνωρα. Γέρους καὶ γριῆς—ἐρείπια—πού σεροντότουσαν λαχανιασμένοι, κυτάζοντας ἀπελπισμένα τὸ ξεφάντωμα, με μιὰ πίκρα ἀνείπωτη, γιὰ τὴν τωρινὴν ἀδυναμία τους.

Ὅλοι φρενιασμένοι, προσπαθοῦσαν ν' ἀπολάσουν τὴ ζωὴ, ὅπως τοὺς παρουσιαζόντανε αὐτὴ, δίχως πολλὲς ἀπαιτήσεις, ἀδιάφοροι γι' ἀφορμές, ἀποτελέσματα, σκέψεις καὶ συμπεράσματα.

Κ' ἐνῶ οἱ χαροκόποι ξέγνοιαστα ξεφάντωναν, Αὐτὸς καὶ Κεῖνη, βρεθίκαν καθισμένοι σὲ μιὰ πλαγιὴν αἰθουσῶν ἄδεια κ' ἤρημη. Καὶ τοὺς δυὸ τοὺς εἶχε στεῖλει ἐκεῖ, ἡ ἴδια πλήξη κ' ἡ ἴδια ἀηδία.

Αὐτὴ σκεπτικὴ, θλιμμένη, κουρασμένη, κύταζε ἀόριστα μυστὰ τῆς, ἐνῶ ἡ λευκὴ βεντάγια τῆς, σκορποῦσε ρέματα, ἀπάνω στοὺς γυμνοὺς τῆς ὤμους πού ἀνατρίχιαζαν.—Στὰ μάτια τῆς μέσα, τὸ παράπονο κυμάτιζε.—

Κεῖνος μετ' τὸ συνειθισμένο του συγκαταβατικὸ χαμόγελο, κύταζεν ἀντίκρου μέσα στὴ σάλα τὴν ἀπέραντη, τοὺς ἀνθρώπους στοιβαγμένους, ν' ἀλληλοσπρώχνονται, νὰ ἰδρῶνουν ν' ἀγωνίζονται, γιὰ ἓνα λόγο, μιὰ ματιὰ, ἓνα γύρο βάλς, κ' αἰσθανόντανε μιὰ λύπη βαθεῖα, καὶ γι' αὐτοὺς, καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ γιὰ ὅλα γύρω του. Ἦταν μιὰ ἀπὸ κείνες τὶς ἡμέρες, πού περισσότερο ἀπ' ἄλλοτε τοῦ φαινόταν ὅλα μάταια, ἀνόητα, ἀνώφελα, δίχως σκοπὸ.

Βυθισμένοι καθὼς ἦτανε, ὁ καθένας χωριστὰ στὴ δική του σκέψη, μόνον ὕστερ' ἀπὸ κάμποσο ἀλληλοκυταχτήκανε με περιέργεια, κ' ἀνταλλάξαν μετ' ὁ κεφάλι, ἓνα ἕλαφρὸ χαιρετισμὸ. Τοὺς φάνηκε παράξενο πῶς νὰ βρεθοῦν ἐκεῖ οἱ δυὸ τους, ἀτόμερα, μακρὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δίχως καμιὰ προσεννόηση. Καὶ συλλογιόνταν, συλλογιόντανε, προσπαθώντας νὰ ὀρίσουνε, νὰ καταλάβουνε κάτι τὸ κοινὸ, τὸ συγγενικὸ πού κρούβανε, οἱ δυὸ τους ὑπαρξες.

Ἀπὸ καιρὸ εἶχανε νοιώσει ἀμοιβαῖα, κάτι τρυφερό, βαθύ, γλυκό, πού ἀνέβαινε δειλὰ ἀπὸ τὰ τρίσβαθα τοῦ εἶναι τους—σὰν ἀντίλαλος μυστικῆς καμπάνας, πού μακρὰθε ἔρχεται δονώντας μέσα μας κάποια χορδὴ, πού γιὰ πάντα τὴ νομίζαμε, βουβή, σπασμένη.

Μιὰν ἀνάγκη αἰσθανόντανε κάθε φορὰ, νὰ σιμώσουνε, νὰ γνωριστοῦνε περισσότερο, ν' ἀνοιξοῦν τὶς ψυχές τους γιὰ νὰ σμίξουνε τὴν κούραση τους, γιὰ νὰ στολίσουνε τὴ μοναξιά τους. Μὰ πάντα ἓνα καπρίτσιο, μιὰ ἀκαταδεξοσύνη, ἓνα πείσμα, μάκραινε τὴν ποθητὴν τὴν ὥρα.

Αὐτὰ σκεφτόντουσαν κ' οἱ δυὸ τους σύγκαιρα κείνη τὴ στιγμὴ. Κ' ἐνῶ ἀλληλοκυταζόντανε ψυχρὰ—σὰ δυὸ ἀγάλματα—μέσα τους μάνιαζαν καὶ φούσκωναν λαχτάρεις.

Αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ χρόνια, νοιώθοντας τὸ αἶμα του πύρινο, τὶς φλέβες του, νὰ καίη, ἔβρισκε πῶς τοῦ ἦταν ἀκόμα βολετό, νὰ γευτῆ σαρκικὸ γιορτάσι. Καὶ Κεῖνη μὴ βαστώντας τὴν ἀπομόνωσή τῆς, ἦταν ἔτοιμη νὰ γείρει τὸ κεφάλι τῆς στὴν ἀγκαλιά του, τὰ

μάτια τῆς νὰ κλείσῃ, καὶ δίχως θύμησες, δίχως θέληση, δίχως ἀντίσταση νὰ τοῦ δοθῇ, νὰ ξεποστᾶσῃ...

(Πόσο γλυκό, πόσο γλυκό, τὸ πνίξιμο τοῦ πόνου στὴ λίμνη τῆ βαθεῖα τῆς Ἑδονῆς!)

Μὰ κοντὰ στοὺς πόθους τους, πού ἀγριομένοι σηκωνόντανε ἔτοιμοι ν' ἀλληλοσπαραχτοῦνε βρισκόντανε ἀλύγιστοι καὶ δυὸ ἐγωῖσμοί! Ποιὸς θάκανε τὸ πρῶτο βῆμα;

Σκεφτόντανε κ' ὁ καθένας, καρτεροῦσε, λαχταροῦσε, παραμόνευε τὸν ἄλλο. Μὰ τίποτα! οὔτε μιὰ κίνηση, οὔτε μιὰ λέξη! Δυὸ ἀγάλματα!

Αὐτὴ πάντα περίμενε. Καὶ Κεῖνος τῶβρισκε σκληρό, νὰ τὰ θυσιάσῃ ὅλα, γιὰ μιὰ στιγμὴ, καὶ νὰ φανῇ ἀδύνατος σὲ μιὰ γυναῖκα. Καὶ τὰ λεπτὰ κατακυλούσανε γιομάτα μοχθηρία. Καὶ ὁ πόθος πού τοὺς πλημμύριζε ξεχείλισεν ἀκράτητος, κ' ἔγεινε μαύρη ἀγωνία, καὶ τοὺς ἔλουσε με ἴδρωτα—κάμνοντας πνιχτικιὰ τὴν ἀτμοσφαῖρα καὶ μαρτύριο τῶνειρο τους!

.

Κι ὅταν ὕστερα ἀπὸ κάμποσο, νοιώσανε τὸν κόσμον ὁμαδιακὰ ν' ἀποτραβιέται, τὶς σάλες νὰ ρημώνουνε, τὰ φῶτα νὰ λιγώνονται, καὶ τὶς σκιές—σὰν πέπλα πένθιμα—νὰ τοὺς σκεπάζουνε—καταλαβαίνοντας πῶς ἡ στερνή στιγμὴ θὰ σήμαινε σὲ λίγο—γιὰ νὰ μὴ ξαναῦρονε μιὰ λέξη, νὰ βγάλουνε κάποια κραυγὴ πού θὰ τοὺς ἀλάφρωνε. Μ' ἀνώφελα! Ἐνας σπασμὸς ἐσώτερος τοὺς τράνταξε μονάχα, γιὰ νὰ τοὺς καρφώσῃ πάλι, ἀσάλευτους στὴ θέση τους!

Καὶ μὴ μπορώντας πειὰ νὰ κρατηθοῦνε, σηκωθήκανε στὸ τέλος καὶ χωρίσανε, βουβοί, χλωμοί, ἀφανισμένοι.

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

GIOVANNI PASCOLI

Ἡ τρίτη Ἰταλία στή θαυμαστή αὐγή τοῦ μεγαλείου της μᾶς παρουσιάζει ἓνα τριπλῶ ἄνθος παραστατικό τῆς νέας καὶ ὄχι τελευταίας ἀκμῆς τῆς μεγαλοφυΐας τῆς ἰταλικῆς φυλῆς: Carducci, D'Annunzio, Pascoli. Ἐάν ὁ Carducci εἶναι ὁ ἐπικός ποιητὴς τοῦ κινήματος τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ νέου βασιλείου καὶ ὁ ὑπερήφανος καὶ σκληρὸς δάσκαλος ἐνέργειας, ἔάν ὁ D'Annunzio εἶναι ὁ ἠδυπαθὴς λυρικός κ' ἐνθυμίζει τὴν εἰδωλολατρεία πού ἔχει μέσα του τὸ αἷμα τῶν νέων λατίνων, ὁ Pascoli εἶναι ὁ ποιητὴς τῶν εἰρηνικῶν ὕμνων πού ἐκπέμπει ἢ ἀγροτική Αὔσονία, ἐπαναλαμβάνοντας σὲ ποιμενικό του σουράβλι τὴν τρέμουσα νότα τοῦ γλυκύτατου Βιργίλιου. Μὲ τὸ θάνατό του πολλὰ τοπεῖα τῆς Τοσκάνας θὰ χάσουν ἀπὸ τὸ τραγοῦδι τους καὶ ἀπὸ τὴν ποιητικὴ τους λαχτάρα, χάνοντας τὰ πολύπλοκα τραγοῦδια τῆς βαθειᾶς καὶ παθητικῆς ὀρχήστρας τοῦ ποιητῆ. Ἡ ζωὴ τοῦ G. Pascoli μπορεῖ νὰ περιληφθεῖ στὶς ἐξῆς ἡμερομηνίες. Γεννήθηκε τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1855 ἀπὸ εὐκατάστατη οἰκογένεια. Παιδί, τοῦ συμβαίνει τρομερὴ τραγωδία πού τὸν περισφίγγει γιὰ πάντα μὲ ἀξέχαστη τὴν ἀνάμνησή της. Φτωχὸς μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Πατέρα του, τελειώνει τὶς σπουδές του στὴ Φλωρεντία καὶ κάμνει τὴ γνωριμία τοῦ Carducci στὴν Bologna. Στὴ σχολὴ τοῦ δασκάλου οἱ γνώσεις του ἀξάνουν πολὺ καὶ τὰ καλλιτεχνικά του ὄνειρα ἀρχίζουν νὰ διατυπώνονται καὶ νὰ πραγματοποιοῦνται. Ἀφοῦ ὑπῆρξε καθηγητὴς σὲ πολλὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Carducci, μὲ τὴν ἐπιρρότησιν ὅλου τοῦ κόσμου, πέρνει τὴ διαδοχὴ τῆς ἑδρας τῆς Bolognas πού τὴ διατήρησε ἴσαμε τὸ θάνατό του. Νὰ ἡ χρονολογικὴ σειρά τῶν ἔργων του: Myricae, Canti di Castelvecchio, Primi Poemetti μὲ χαρακτηριστὰ βουκολικὰ καὶ βιργιλιακὰ. Μὲ τὰ Secondi Poemetti γιὰ πρώτη φορὰ ἐκφράζει κοντὰ στὶς ἔννοιες τὶς γεωργικὰς τὶς πολὺς μωδέρονες καὶ σκέψεις φιλοσοφικὰς γενικὰς καὶ ἀνθρωπιστικὰς. Ἐπειτα ἔρχονται Poemi Conviviali, ὅπου ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότητα ἀναξῆ μὲ γραμμὰς ἀγαλμάτων. Κατόπιν τὰ «Odi e Euni» ποιήματα ὀρμησμένα ὅπου ἡ εὐπαθὴς νοοτροπία του ἐκφράζει σκέψεις κοινωνικὰς καὶ ἀνθρωπιστικὰς, ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὰ ἐπικά ἄθλα τῶν νέων ἡρώων τῆς πατρίδας του καὶ τὰ Poemi Italici, καθὼς καὶ οἱ θαυμάσιες «Canzoni di Re Enzo» μὲ ἔθνικὸ περιεχόμενον, ἔρχονται καὶ σφαλῶν μὲ χρυσὸ καὶ ἠχηρὸ σάλπισμα τὴν ἀνθρώπινον του δράση. Πρέπει ἐπίσης νὰ ἀναφέρει κανεὶς τὶς βαθειὰς καὶ σπουδαῖες ἐργασίες του στὴν ἐρμηγεία τοῦ Δάντη πού προκάλεσαν τόσο θερμὰς συζητήσεις, Minerva oscura, Sotto il vilane, La Mirabile visione. Καὶ δὲν θὰ ἀποσιωπήσω τὴν ἄλλη μυστικὴ καὶ θαυμάσια ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, τὴν παρθενικὴ ἐκείνη φύση πού φανερώθηκε στὰ λατινικά του ποιήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ Gabriele d'Annunzio εἶπε:

«Giovanni Pascoli é il piu grande poeta latino che sia sorto

nel mondo dal secolo di Augusto ad oggi». Ἀνάμεσα στοὺς ἀκρογωνιαίους γράνιτες πού ἐφάνηκαν στὰ τελευταῖα 50 χρόνια τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγέννησης ὁ «Ὑμνος εἰς τὴν Ρώμη», καὶ ὁ «Ὑμνος εἰς τὸ Τουρίνο» θὰ μένουν γιὰ πάντα σὰν ἡ πιὸ ὁμορφὴ διατύπωση τῆς ἀθάνατης λατινικῆς μεγαλοφυΐας.

ΑΠΟ ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ ΣΥΝΑΓΙΝΟΥ

ΜΕΤΑΦ. Χ.

(Τὸ δυστύχημα πού συνέβηκε τοῦ Pascoli ὅταν ἦταν παιδί εἶναι τὸ ἐξῆς: Καθόνταν μὲ τὴν οἰκογένεια του σένα ἀπόκεντρο χωριουδάκι τῆς ρωμάνιας, καὶ μιὰ νύχτα εἶδε νὰ σταματήσει μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ τᾶλόγο τους σέρνοντας τὰμάξι τους, ὅπου κοίτονταν στὰ αἵματα, σκοτωμένοι, ὁ πατέρας του. Τὸ ἄλογο ἀπὸ ἔνστιχτο εἶχε γυρίσει σὲ σταῦλο φέρνοντας στὸ μικρὸ του ἀφέντη τὸ θλιβερὸ μήνυμα τοῦ τραγικοῦ γεγονότος. Εἶναι ἄραγε περιέργο ὅτι ἄνθρωπος πού ἔζησε τέτοιο δυστύχημα στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του, τὸ θυμώτανε πάντα κατόπι κ' ἐπρόδιδε πάντα τὴ μελαγχολία καὶ τὴν ἀποθάρρυνση του; Ὅχι βέβαια. Ἐμένα μού φαίνεται περιέργο πὼς μπόρεσε καὶ νὰ γράφει ἔπειτα ἀπ' αὐτό).

ΣΗΜ. ΜΕΤΑΦ.

LÉON DIERX

(Γεννήθηκε στὴ Réunion τὸ 1838 πέθανε 18 Ἰουνίου 1912).

Τὸ ἔργο τοῦ Dierx ἀποτελεῖται ἀπὸ λίγα βιβλία δημοσιευμένα μέσα σὲ 15 χρόνια τῆς ζωῆς του. Στὰ 1861 φάνηκαν τὰ «Poèmes et Poésies» τὸ πρῶτο του ἔργο, 1867 «Les Lèvres Closes» καὶ 1870 «Les paroles du vaincu», 1878 «Les Amants». Μετὰ τὸ τελευταῖο αὐτὸ ὁ ποιητὴς ἔμεινε σιωπηλὸς ἕως τὸ θάνατό του δίχως νὰ δημοσιέψῃ τίποτε καινούργιο.

Ἡ πρώτη ποίηση τοῦ Dierx εἶναι σὰν ἡ ἠχὴ πού φέρνει στοὺς ἀνθρώπους τοὺς μυστηριώδεις κρότους πού ὁ ποιητὴς ἄκουσε ἀπὸ μακριὰ του. Τὸ μελαγχολικὸ καὶ βαθὺ βλέμμα τοῦ ποιητῆ βροῖσκει τὴ μελαγχολία τῶν πιὸ φωτεινῶν οὐρανῶν καὶ ξέρει καὶ τὴν ἐκφράζει μὲ στίχους ὠραίους καὶ ἁρμονικούς, μελαγχολία γεννημένη ἀπὸ τὴ νοσταλγία τοῦ βορεινοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴ βορεινὴ του πατρίδα. Ἀργότερα, στὴν τελευταία του συλλογὴ, ὁ ποιητὴς γίνεται κἄπως (ὄχι καὶ πολὺ) ἀπαθέστερος, περιγραφικώτερος, ἀρκεῖται σὰν καθρέφτης νὰ καθρεφτίζει τὴν ὠραιότητα τῆς φύσης καὶ τοῦ περιβάλλοντος. Ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη στὸ ἔργο τοῦ D. διακρίνει κανεὶς ἓνα παράπονο μελαγχολίας πένθιμο καὶ θλιβερό. Εἶναι ὁ ἀντίπαλος τοῦ ἀνθρώπινου πόνου, τοῦ παράπονου τῆς ἀνθρωπότητος πού ἔχει πᾶς βαρεθεῖ νὰ ὑποφέρει καὶ νὰ βασανίζεται τώρα χρόνια καὶ χρόνια.

Ὁ Léon Dierx ὑπῆρξε καθ' ἑαυτὸ ποιητὴς, δὲν ἐγνώρισεν τὰ ἀπέραντα φιλοσοφικὰ ὕψη, οὔτε τὶς πολύπλοκες ψυχολογικὰς λεπτότητες ἄλλων συναδέλφων του, ἀλλὰ ἀναπληρώνει τὴν ἔλλειψη του αὐτὴ μὲ τὴ γλύκα τοῦ ρυθμοῦ του καὶ τὴ μελαγχολικὴ γαλήνη τῆς σκέψης του. Γι' αὐτὰ του τὰ προτερήματα μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Mallarmé τὸν ἐξέλεξαν «Prince des Poètes», δεῖγμα σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ γιὰ τὴν ἐκλεκτὴ καὶ σεμνὴ του τέχνη.

Χ.

RICHARD DEHMEΛ

Ἡ μεγαλειότερη ζωντανή φιλολογικὴ προσωπικότητα στὴ σημερινὴ Γερμανία, ὁ πρῶτος λυρικός τῆς ποιητῆς καὶ ὁ μεγάλος ἐλευθερωτὴς τοῦ στίχου στὴ Γερμανικὴ ποίηση. Ὅτι ὁ Verlaine γιὰ τοὺς Γάλλους εἶναι ὁ Dehmel γιὰ τοὺς Γερμανούς, μὲ τὴ διαφορὰ πὼς ἐπειδὴ ὁ D. εἶναι καλλιτέχνης πλέον φιλόσοφος καὶ πλέον ἠθικολόγος ἀπὸ τὸ Verlaine ἔχει μεγαλειότερη ἐπίδραση στοὺς σύγχρονους του παρὰ ὁ V. Ἐξεδόθησαν τώρα ἀπὸ τὸν ἴδιο τὰ «Ἀπαντα» του (Gesammelte Werke von Richard Dehmel. 10 Bände, Berlin S. Fischer 1906-1909) δέκα τόμοι ἐν ὄλῳ καὶ περιέχουν «Erlösungen» (Ἀπολύτρωσες) «Aber die Liebe» (Μὰ ὁ Ἔρωτας), «Weib und Welt» (Γυναῖκα καὶ Κόσμος), «Die Verwandlungen der Venus» (Ἡ Μεταμόρφωση τῆς Ἀφροδίτης), «Zwei Menschen» (Δύο ἄνθρωποι), «Der Kindergarten» (Ὁ «Νηπιακὸς Κήπος»), «Lebensblätter» (Φύλλα ἀπὸ τὴ ζωὴ), «Betrachtungen» (Παρατηρήσεις), «Der Mitmensch» (Ὁ «Πλησίον»), «Lucifer» (Ἐωσφόρος). Στὴ νέα αὐτὴ ἐκδοση τῶν ἔργων του ὁ Dehmel ἔκαμε τόσο πολλὰ μεταβολὰς στὰ ἔργα του ὥστε μερικὰ νὰ μὴ μοιάζουν πιά καθόλου μὲ τὴ μορφὴ πού εἶχανε ὅταν πρωτοφάνηκαν, φανερὸ παράδειγμα τῆς μεγάλης ἀγάπης τοῦ καλλιτέχνη γιὰ τὴν τέχνη αὐτὴν καθ' ἑαυτή, πού τὸν κάμνει νὰ μὴ προσκολλᾶται σὲναν τύπο ἢ σὲ μιὰ μορφὴ, ὅπως συμβαίνει πολλὰ φορὰς.

Ὁ ἴδιος σύμφωνα μ' αὐτὴν τὴν ἰδέα εἶπε κάπου :

«Ἐφ' ὅσον κανεῖς εἶναι ἐρωτευμένος μ' ἕνα καλλιτεχνικὸ δημιούργημα, δὲν μπορεῖ νὰ ἀγαπᾷ πραγματικὰ τὴν τέχνη.»

Τὸ πρῶτο του ἔργο «Erlösungen» φάνηκε στὰ 1891. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ Ἰψεν μὲ τὸ θέατρο του, ὁ Νίτσε μὲ τὴ φιλοσοφία του, ὁ Ζολᾶ καὶ ὁ Τολστόϊ μὲ τὸ μυθιστόρημά τους καὶ ὁ Detlev von Liliencron, μὲ τὸ ἐπικολυρικὸ ποίημά του, ἐβασίλευαν στὸ φιλολογικὸ ὄριζοντα τῆς Γερμανίας, καὶ ἡ λυρικὴ ποίηση φαινότανε τέλεια λησιμονημένη, σχεδὸν σὰ νὰ μὴν εἶχε τὴ θέση τῆς.

Τότε φάνηκε ὁ D. καὶ τῆς ἔδωσε νέα ζωὴ καὶ νέα ὑπόσταση, ἐκφράζοντας τὴν ψυχικὴ κατάστασιν τῆς ἐποχῆς του (πού εἶναι ἡ ψυχικὴ κατάστασιν σχεδὸν κάθε ἀνθρώπου καὶ κάθε ἐποχῆς) δηλαδὴ τὴ δίψα γιὰ τὴν ἀπόλαυσιν.

Ὁ ποιητὴς λέγει κάπου :

Θέλω βαθεῖα νὰ γνωρίσω κάθε ἀπόλαυσιν
ὅσο βαθεῖα δειψασμένος εἶμαι,
θέλω νὰ τὴν ἀντλήσω ἀπὸ τὸ σύμπαν.

Κι ἄς ἀποθάνω.

Τὸ θέλω μὲ ὅλη τὴ δημιουργικὴ μανία
πού βράζει καὶ καίει μέσα μας.
Δὲ θέλω νὰ κατευνάσω τὴν πεινασμένη δύναμιν
τοῦ πόθου μου.

Μέσα στὰ ἔργα του διακρίνει κανεῖς τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ σπουδαιότητα τοῦ Dehmel, στὸ περιστατικὸ ἔξαφνα πὼς αὐτὸς γράφει γιὰ γνωστότατα πράγ-

ματα, ὅπως ὁ Ἔρωτας, μὲ τρόπο ἐντελῶς καινούργιο, σὰν νὰ ἐγνώρισε τὰ πράγματα αὐτὰ πρῶτος αὐτὸς καὶ σὰν νὰ ἐπρόκειτο πρῶτος αὐτὸς νὰ τὰ περιγράψει.

Ἡ μεγάλη δρᾶσις τοῦ D. πέφτει ἀπὸ τὰ 1891 ἕως τὰ 1903, τώρα πλέον μπορεῖ νὰ πῆ κανεῖς πὼς ὁ ποιητὴς ἔχει συμπληρώσει τὸ ἔργο του καὶ πὼς πολὺ πιθανὸν δὲ θὰ δημιουργήσῃ οὔτε διαφορετικὸ οὔτε μεγαλιότερο ἀπὸ ὅτι ἔχει δημιουργήσῃ. Ἡ ἀξία του μπορεῖ νὰ λογαριαστῆ ὡς τελειωτικὰ ζυγισμένη, χωρὶς νὰ ὑπάρχει φόβος ἀργότερα νὰ θεωρηθῆ ὅτι οἱ σύγχρονοὶ του τὸν ὑπερτίμησαν.

x.

O MAURICE BOISSARD ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΩΡΕΑΣ

Ἀπὸ γνωμῆς ὑπάρχουν στοὺς φιλολογικοὺς κύκλους τῆς Γαλλίας γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Μωρεᾶς. Ἡ μιὰ ὁ ἀντίποδας τῆς ἄλλης. Ἄλλοι τὸν θαυμάζουν καὶ τὸν λογαριάζουν γιὰ μεγάλο ποιητὴ καὶ μεγάλο κριτικὸ, ἄλλοι πάλι, ἂν καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν πολυμάθεια καὶ τὴ σοφία του, φτάνουν στὸ σημεῖο νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν τὸν τίτλο τοῦ ποιητῆ. Ποιοὶ ἀκριβῶς εἶναι ὑπὲρ καὶ ποιοὶ κατὰ δὲν εἶναι τόπος νὰ τὸ ἐξετάσομε. (Στὴ μελέτη τοῦ φίλιτου συνεργάτη μας τοῦ ποιητῆ Μαλακάση γιὰ τὸν Πῶλ Φόρ, πού δημοσιεύομε σαυτὸ τὸ φυλλάδιον, ὑπάρχουν κάμποσα σημεῖα πού δείχνουν ποιοὶ πάνω-κάτω κύκλοι ἐχτιμοῦν τὸ Μωρεᾶς καὶ πόσο τὸν ἐχτιμοῦν.) Ἄν δίνουμε σήμερα περιλήψιν παρακάτω ἐνὸς πολεμικοῦ ἀρθροῦ τοῦ Maurice Boissard, τοῦ θεατρικοῦ κριτικοῦ τοῦ Mercure de France γιὰ τὸ Μωρεᾶς, τὸ κάμνομε ὄχι ἀπὸ κάποια πρόθεσις ἢ ἀπὸ σύμπτωσις γνωμῶν ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξομε στὸν Ἕλληνα ἀναγνώστη—ἂν δὲν ἔτυχε νὰ διαβάσῃ σὲ ἄλλη γλῶσσα, γιὰτὶ στὰ ἑλληνικὰ ἀντιμωρεαδικὸ ἀρθρο δὲν ἐδημοσιεύτηκε ἀκόμα— πὼς ὑπάρχει στὴ Γαλλία ρεῦμα ἀντιμωρεαδικό, καὶ νὰ τοῦ δείξομε ἀκόμα πὼς ἀντικρύζουν τὸ Μωρεᾶς οἱ ἀρνητῆς του καὶ τὶ ἐπιχειρήματα βρίσκουν γιὰ νὰ τὸν χτυπήσουν.

Καὶ γιὰ νὰ λείψῃ κάθε παρεξήγησις σημειώνομε πὼς τὸ ἀρθρο αὐτό, ἂν καὶ γραμμένο ἀπὸ ταχτικὸν συνεργάτη τοῦ Mercure de France, δὲ φανερώνῃ πὼς τὸ περιοδικὸ αὐτὸ ἐχτύπησε τὸ Μωρεᾶς. Κάθε ἄλλο : ἄλλοι συνεργάτες του, καθὼς ὁ Marcel Coulon καὶ ὁ André Fontainas ὕμνησαν τὸ Μωρεᾶς μέσα στὸ ἴδιο περιοδικό.

«... Ὁ Μωρεᾶς ἦτανε ὄχι μόνον λυρικός μὰ καὶ πολυδιαβασμένος σοφός. Ἐγὼ μπροστὰ του εἶχα γιὰ μόνον ἐφόδια τὴ ζωηρότητα τῶν ἐντυπώσεων μου καὶ τὴν προτίμησις μου γιὰ τὸ ταλέντο τὸ φυσικὸ καὶ τὸ αὐθόρητο, χωρὶς νὰ τρέφω μεγάλον ἔρωτα καὶ οὔτε μάλιστα θαυμασμὸ γιὰ τὴ σοφία.

Θυμᾶμαι, μιὰ μέρα, μπροστὰ μου, συζητοῦσε γιὰ τὴ γαλλικὴ ποίησις μ' ἕνα νέο σοφὸ, ὀνοματίζοντας ἕνα ἕνα ὅλους τοὺς ποιητὰς, ἢ σχεδὸν ὅλους τῆς φιλολογίας μας. Κανένας δὲν εὔρισκε ἔλεος στὰ χέρια του. «Τὶ διάβολο τοῦ εἶπα γιὰ νὰ σταματήσω τὸ μακκελεῖδ αὐτό, τώρα πού τῶς πήρατε ὅ,τι καλὸ εἶχανε δὲν ἀξίζουν περὶ τίποτε;». Ἐγέλασε. «Ἐ! αὐτὸς ὁ Boissard τί καλὸς φιλολογικὸς κριτικὸς θὰ σοῦ γίνῃ». Εἶπε. «Ὁμολογῶ πὼς μ' αὐτὸ τὸ λόγο του μὲ κολάκευε πολὺ, μὰ ἔδειχνε κι ὅλας πὼς ξεχνοῦσε πάρα πολὺ τὸν ἑαυτό του.

Γιὰτὶ κι ὁ ἴδιος, πρὸ πάντων στὴν ποίησις, ἦτανε ἄλλης λογῆς κριτικὸς. Κι ἀλήθεια. Μήπως οἱ Stances δὲν εἶναι, νὰ ποῦμε, τὸ ἔργον ἐνὸς κριτικοῦ;

Τὸ ἔργον ἑνὸς ἀνθρώπου πού εἶχε τὴν εὐτυχία νὰ διακρίνει, νὰ ξεχωρίζει, νὰ συγκρατᾷ καὶ νὰ ξαναδιατυπώνει; Συχνὰ παρομοιάζω τὶς Στρωφές του μὲ χορὸν, ὅπου συναπαντιῶνται πολλὲς φωνές τῆς περασμένης μας ποιήσης, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς ἡ παρομοίωση πού κάνω δὲν εἶναι καὶ πολὺ κακὴ.

Μ' αὐτὰ δὲ θέλω νὰ πῶ πὼς δὲν μπορεῖ κανεὶς νάγαπήσει τὶς Stances. Ἔχουν τὶς ὁμορφιές τους, ἀληθινές ὁμορφιές πού συγκινοῦν. Καὶ συγκινοῦν καὶ μένα τὸν ἴδιο πολλὲς φορὲς. Μὰ οἱ ὁμορφιές αὐτὲς εἶναι δανεικές. Εἶναι σὰ νὰ λέμε — ἄχ! τί αἴρεση πάω νὰ κάμω — ποίηση καθηγητῆ, μὰ ἑνὸς καθηγητῆ, — διέτε πόσον εἶμαι διαλλακτικὸς — προικισμένου μὲ θαυμαστὸ γούστο. Σοφὴ, εὐγενικὰ, ἐπιδεικτικὴ ποίηση. Νοιώθω πὼς ἔτσι ἐπιβάλλεται καὶ πὼς μερικοὶ δὲν τολμοῦν νὰ μὴν τὴ θαυμάζουν. Τὶ τὰ θέλετε ὅμως. Δὲ βρίσκετε πὼς εἶναι πολὺ μακρὰ ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπὸ τὴ συγκίνησή μας ὁ Ζέφυρος, ὁ Βορρᾶς, ὁ Αἰθέρας, ἡ Μοῖρα, ἡ Λύρα, ἡ Ἄρτεμις;

Ἄλλα αὐτὰ εἶναι χωρὶς ἀμφιβολία πάρα πολὺ ἑλληνικά!

Γι' αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ κατηγοροῦμε τὸ Μωρεᾶς. Ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς εἶτανε τοῦ τόπου του. Καὶ δὲ μεγαλώνει κανεὶς κοντὰ σὴν Ἀκρόπολι δίχως νὰ πάρει καὶ τὸ δικό της. Ὅστος ὁ ἄνθρωπος πού ἔγραψε τοὺς στίχους αὐτοὺς αἰσθανότανε ἀληθινὰ; Εἶχε μέσα του καμμιὰ σπῖθα ἀπ' τὴ συγκίνηση, τὴν ἀερένια νὰ ποῦμε, ποῦνε ὅλο μουσικὴ καὶ αἴσθησι καὶ πού κάμνει τὸν ποιητῆ; Ἡ εἶτανε ἀπλούστατα ἕνας τεχνίτης πού ἤξερε καλὰ τὶ θὰ πεῖ μέτρο καὶ ἁρμονία ἀπ' τὸ πλαστικὸ μέρος τοῦ στίχου; Αὐτὸ εἶναι καὶ, δὲ λέω, μὰ πάλι αὐτὸ τὸ καὶ χαρακτηρίζει πέρα καὶ πέρα τὸν ποιητῆ; Τολμῶ μάλιστα νὰ ὑποστηρίξω πὼς οἱ ἀρετὲς αὐτὲς ἔρχονται στὴ δευτέρη γραμμῇ. Ἄς θαυμάζουμε τὶς Stances. Συμφωνῶ. Ὁ ποιητὴς πού τὶς ἔγραψε, ἂν καὶ δὲν ἐτραγούδησε καινούργια πράγματα, ὅμως ἐτραγούδησε σωστά, καὶ ἡ ἁρμονία πού βγαίνει ἀπ' αὐτὲς, ἂν καὶ καμωμένη ἀπὸ ἀντίλαλους, δὲν παύει νὰ ἔχει τὴν ὁμορφιά της. Στοχάζομαι, ὅστος, πὼς μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ προτιμῶ τὴν πειρὸ εὐαίσθητη, τὴν πειρὸ συγκινημένη καὶ τὴν πειρὸ χρωματισμένη ποίηση. Τὶς προάλλες ἐδιάβαζα στίχους — μὴ μὲ εἰρωνευθεῖτε — ξαναβρῆκα τὸ κομμάτι αὐτὸ πού τὸ παραθέτω, ἀποσιωπώντας τὸ συγγραφέα του γιὰ εὐνόητους λόγους.

LE JOUR ET L'OMBRE

Ce beau jour n'est plus rien que son ombre odorante,
La lumière est éteinte et le vent disparu;
Le parfum ténébreux de l'arbre et de la plante
A remplacé pour nous la forme qu'ils n'ont plus.

La forêt incertaine est à peine un murmure
Où la feuille invisible à la feuille s'unit,
Et le fleuve n'est plus qu'une fraîcheur obscure
Qu'aspire en soupirant l'haleine de la nuit.

Il semble que le temps et l'ombre et le silence
Ordonnent de mourir et de fermer les yeux,
Car si le jour renaît, revient et recommence,
Aura-t-il la beauté de ce jour radieux?

Aura-t-il cette aurore, et ce clair crépuscule,
Et ce midi de flamme où l'Amour triomphant
Pose aux lèvres en feu sa lèvre qui les brûle?
Et son soir sera-t-il sonore et transparent?

Et du fleuve, de la forêt et de la plante,
De tout ce qui fut lui, refera-t-il demain
Ce ténébreux parfum et cette ombre odorante
Où persiste embaumé son souvenir divin?

Βρίσκετε στὶς Stances τίποτα πού νὰ μοιάζει μαυτοὺς τοὺς στίχους; Νομίζω πὼς μὰ μέρα θὰ γίνεῖ ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσουν πὼς οἱ Stances κλειοῦν περισσότερὴ τέχνη ἀπὸ συγκίνηση. Καὶ ξέρετε πολὺ καλὰ πὼς ἡ συγκίνηση μονάχα κάμνει τὴν ποίηση. Ὅταν ἐξετάζει κανεὶς ἀπὸ κοντὰ τὶς Stances καθὼς καὶ τὰ βιβλία τὰ βιβλία τοῦ Μωρεᾶς, ποῦνε γραμμὲνα στὸ πεζό, τὶς Variations sur la vie et les livres καὶ τὶς Réflexions sur quelques poètes, παρατηρεῖ πὼς τὰ βιβλία αὐτὰ γράφτηκαν ἀπὸ ἄνθρωπο πού δὲν εἶχε τίποτα νὰ μᾶς πεῖ καὶ πού ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσει τὴν πολυμάθεια του. Παράδειγμα ἀκόμα κ' ἡ Ἰφιγένεια πού παραστάθηκε τελευταία στὴ Γαλλικὴ Κωμῶδια. Κι ἀλήθεια: εἶναι ἀπορίας ἄξιον πὼς ἕνας ἄνθρωπος μπόρεσε νὰ περάσει μερικὰ χρόνια τῆς ζωῆς του συνθέτοντας ἕνα ἔργο τόσο ψυχρὸ, τόσο ἀλύγιστο καὶ τόσο ἄψυχο. Φωνάζει πὼς εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἐργασίας ἑνὸς λογίου καὶ τίποτα παραπάνω. Ὡς τὰ σήμερα εἶχαμε ἀρκετὲς μεταφράσεις ἢ διασκευὲς τῆς Ἰφιγένειας. Τώρα ἔχουμε μιὰ παρὰ πάνω. Ἀκούει κανεὶς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅπου τίποτα δὲ ζεῖ, τίποτα δὲ σαλεύει, ὅπου ὅλα εἶναι πολὺ μακρὰ ἀπὸ μᾶς, ὅλα ξένα — δουλειὰ βιβλιοθήκης, σοφοῦ μόχθοι — καὶ στοχάζεται πὼς εἶναι εὐτύχημα γιὰ τοὺς συγγραφεῖς τῶν πού εὐρέθησαν ἄλλοι νὰ γράψουν πρὶν ἀπ' αὐτοὺς, γιὰ ν' ἀντιγράψουν καὶ νὰ μεταφράζουν. Ὅτι ἐπρόσθεσε ὁ Μωρεᾶς στὴν Ἰφιγένεια δὲν τὸ ἐξετάζω. Μποροῦσα νὰ τὸ μάθω, ὅπως κάθε ἄλλος, παραβάλλοντας τὰ δυὸ κείμενα. Δὲν ἀπαιτεῖται πνεῦμα, μόνον λίγη ἐργασία — ἐργασία γραφειοκράτη — καὶ ὁ κόσμος ὅλος.

Ξέρετε ἄλλωστε τὶ ὑποδοχὴ κάνανε στὴν Ἰφιγένεια. Ψυχρὴ, ψυχρότατη, πέρα καὶ πέρα σύμφωνη μὲ τὸν τόνο τοῦ ἔργου. Ἐξήτησαν νὰ μᾶς πείσουν πὼς ἡ κακὴ ἐρμηνεία καὶ ἡ ἀθλία ὑπόκρισι ἔχαντάκωσαν τὶς ὁμορφιές τοῦ ἔργου, καὶ πὼς οἱ ὁμορφιές αὐτὲς φαίνονται στὸ διάβασμα. Πάρτε ὅτι κομμάτι θέλετε καὶ διαβάστε το. Τὶ βρίσκετε;

Τέλος δὲν πρέπει νὰ εἰμαστε καὶ πολὺ ἀπαιτητικοί. Ἔχουμε μὲ τὴν Ἰφιγένεια τοῦ Μωρεᾶς ἕνα καλὸ παράδειγμα τοῦ νεοκλασικισμοῦ, τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῆς στὴν παράδοση, πού μερικοὶ ζήτησαν νὰ μᾶς ἐνθουσιάσουν μ' αὐτή. Σχολὴ φιλολογικὴ γεμάτη ἀρετῆς, γιὰ κείνον πού δὲν ἔχει καμμιὰν ἀτομικότητα καὶ θέλει νὰ τὴν ἀκολουθήσει. Ἀντιγράφουν, μιμοῦνται, κατασκευάζουν, ἐπαναλαμβάνουν! Λίγη μάθησι, καὶ λίγη εὐκολία νάφομοιώνει κανεὶς καὶ πάει λέοντας.

Ἔτσι μὲ ξαναμαθήματα γίνεται ὁ καθένας συγγραφέας.

Τὸ δυστύχημα εἶναι πὼς στὴ φιλολογία ἡ μάθησι, ὅσο μεγάλη καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἶναι τὸ πᾶν καὶ πὼς τὸ νὰ ξαναμασᾷ κανεὶς καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνει ἀδιάκοπα, ἰσοδυναμεῖ πάνω κάτω μὲ τὸ τίποτε. . . »

ΔΕΛΤΙΟ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ

ΤΟΜΟΣ Β'. - ΑΡΙΘΜΟΣ Γ'. ΙΟΥΛΙΟΣ 1912 - ΑΘΗΝΑ

Μιά θερμή σύσταση έχω να κάμω, σε όσους πραγματικά ενδιαφέρονται για την παιδεία στη πατρίδα μας, να διαβάσουν προσεκτικά το τελευταίο δελτίο του Έκπαιδευτικού Όμιλου.

Έκει μέσα σου κτυπά στα μάτια πρώτα-πρώτα, γραμμένη από τον Κ. Κ. Κ. μιιά δυνατή περιγραφή της έλλεινότητας που βρίσκονται τα δημοτικά σχολεία της Αθήνας. Με πόνο βαθύ στη ψυχή, ύστερα από την ανάγνωση της σπαρταριστής αυτής και γεμάτης από σάτυρα μελέτης, σκέφτομαι τα κακόμοιρα τα έλληνοπούλα, που τρώγουν τόσο σκληρό το ψωμί της πνευματικής τροφής των. Νομίζεις πώς βρίσκεσαι σε μιιά νέα αύλη των θαυμάτων, που μέσα στο στενόχωρο περίβολό της, ουρλιάζουν τη κακομοιριά των τα άθωα θύματα των στρεβλωτών της πνευματικής και σωματικής υγείας του Έθνους μας.

Ύστερα σου γεμίζει από ανακούφιση την ψυχή ή πνευματική δροσιά που ξεπετιέται από το εύσυνειδητα μελετημένο υπόμνημα του Έκπαιδευτικού Όμιλου προς το κεντρικό έποπτικό συμβούλιο της Δημοτικής Έκπαιδευσεως. Το υπόμνημα είνε γεμάτο από σοφά και αποκρυσταλλωμένα σε πρακτικές οδηγίες συμπεράσματα που θα χρησιμεύσουν για ναύρουν το σωστό δρόμο που πρέπει να πάρουν, ή δημοτική εκπαίδευση των αγοριών και κοριτσιών από τη μιιά μεριά—και από την άλλη ή μόρφωση των κοριτσιών στα ανώτερα Παρθενագωγεία και Διδασκαλεία.

Νομίζω πώς καλύτερα δε θα μπορέσω να αποδόσω το πνεύμα της μελέτης αυτής παρά αναφέροντας μερικές γνώμες της που μου καρφώθηκαν στο νοῦ.

« Σκοπός των δημοτικών σχολείων είνε να ετοιμάσει όσο μπορεί καλύτερα, όλους εκείνους τους πολίτες του έθνους, άντρες και γυναίκες, που δε θα πάρουν άλλη ανώτερη γενική άγωγή, για να ζήσουν σαν άνθρωποι και πολίτες ελεύθεροι τη σημερινή ζωή, μορφώνοντας τις σωματικές και ψυχικές των ικανότητες, παρέχοντάς τους χρήσιμες και απαραίτητες γνώσεις και προσπαθώντας να διαπλάσει το χαρακτήρα τους.»

« Το έξατάξιο δημοτικό σχολείο πρέπει να είνε όλως διόλου αυθύπαρκτο, επιδιώκοντας να δώσει την απαραίτητη μόρφωση σ' όλους τους πολίτες που δε θα πάρουν άλλη άγωγή. Καλό είνε οι τέσσερες πρώτες τάξεις να είνε κοινή βάση και για κείνους που θα πάνε στα ανώτερα. Ίσως ακόμη και οι έξι. Άλλά θα είνε δουλειά των ανώτερων σχολείων να κανονίσουν τα προγράμματά τους έτσι, που να μποροῦνε να δέχονται μαθητάς από την τετάρτη ή την έκτη των δημοτικών. Το πρόγραμμα των δημοτικών με κανένα τρόπο δεν πρέπει να είνε υποταγμένο στα προγράμματα των ανώτερων.»

« Το δημοτικό σχολείο πρέπει να μεταχειρίζεται εκείνα τα μέσα και να επιδιώκει εκείνους τους μερικούς σκοπούς, που θα κάμουν πραγματοποιήσιμο το γενικό σκοπό του. Κάθε ιδανικό που δε μπορεί να πραγματοποιηθῆ πρέπει να λείψη.»

« Είνε ανάγκη να χτυπήση ή πολιτεία το ιδανικό της κούκλας γυναίκας· ανάγκη υψόνοντας το δασκαλικό επάγγελμα να χτυπήση την επικίνδυνη δα-

σκαλοπλημύρα και να δώση τα μέσα ώστε ν' ανοιχτοῦνε στα κορίτσια και άλλοι δρόμοι προς το τραπεζιτικό, έμπορικό και βιοτεχνικό υπαλληλικό στάδιο.»

« Σκοπός των ανώτερων Παρθεναγωγείων είνε να δώσουν σ' όσα κορίτσια θέλουνε μόρφωση ανθρωπιστική, έθνικη και θετική πλατύτερη και βαθύτερη απ' ό,τι δίνουν τα έξατάξια δημοτικά σχολεία. Να μορφώσουν δηλ. έλληνοπούλες με χαρακτήρα αυθύπαρκτο, ικανές να κυβερνήσουν το σπίτι τους και ν' αναλάβουν την άνατροφή των παιδιών τους έτσι, ώστε να εξυψώσουν την οικογένεια σε παράγοντα κοινωνικής προόδου. Να δώσουν ακόμη τη μόρφωση που θα επιτρέπει σ' όσες αποφοιτούν απ' αυτά τα σχολεία να κατεβούν στον άγωνα της ζωής, όταν ή ανάγκη το φέρει, ή για να συντηρήσουν έντιμα τον έαυτό τους ή για ν' ανακουφίσουν την οικογένειά τους.»

« Έκείνο που πρό πάντων πρέπει να τονισθῆ είνε πώς το Διδασκαλείο δεν είνε σχολείο γενικής μορφώσεως, παρά σχολείο επαγγελματικό, προορισμένο να μορφώση ειδικά για το έργο τους εκείνα τα κορίτσια που απορρασιζονται να γίνουνε δασκάλες. Δε θέλουμε να πούμε μ' αυτό πώς πρέπει ν' αποκλειστοῦν από το διδασκαλείο όλως διόλου τα γενικά μορφωτικά μαθήματα. Το αντίθετο μάλιστα, αφού ή δασκάλα πρέπει να είνε πρό πάντων γυναίκα με μόρφωση ανώτερη και βαθειά και με δυνατή προσωπικότητα. Μα ό επαγγελματικός χαρακτήρας του σχολείου πρέπει να κυριαρχῆ και να υποτάσσονται σ' αυτόν τάλλα και όχι μόνον το πρόγραμμα δεν πρέπει να κληνητά περιττούς σκοπούς μα ακόμη και ό τρόπος της εργασίας που θα γίνεται εκεί, ακόμη και τα πρόσωπα που θα διδάσκουν, πρέπει να προσαρμοζονται τέλεια στον κύριο σκοπό του σχολείου.»

Λυπούμαι μόνον πώς ό Έκπαιδευτικός Όμιλος στη μελέτη του αυτή δεν έστρεψε καθόλου τη προσοχή του στην ανάγκη που βρίσκεται το έλληνοπούλο, μέσα στα χρόνια που συχνάζει το δημοτικό σχολείο, κοντά στη μητρική του γλώσσα να μάθη ακόμη και μιάν άλλη ξένη. Θα μου εἴποῦν ίσως πώς σε κανένα μέρος της Ευρώπης στα δημοτικά σχολεία δε διδάσκουν άλλη γλώσσα από τη μητρική. Άλλά και κανένα έθνος του κόσμου από τις συνθήκες της σημερινής υπαρξης του ή της μελλοντικής του εξέλιξης δεν έχει τόσην επιταχτικήν ανάγκη να μάθη ξένες γλώσσες όσην έχει το δικό μας.

Έκτός από την παρατήρηση αυτή, θαρρῶ πώς το υπόμνημα έπρεπε να επιμείνη περισσότερο παρ' ό,τι κάνει στη νέα αλήθεια της παιδαγωγικής πώς ή έξάχρονη φοίτηση στα δημοτικά σχολεία δε φτάνει για την αληθινή άγωγή των παιδιών μας. Άπαιτοῦνται τουλάχιστο όκτώ χρόνια και ίσως τότε θα ήταν κατορθωτό τα έλληνοπούλα να μάθουν αρκετά καλά, κοντά στη δική των και μιάν άλλη γλώσσα, χωριστά από τη λοιπή απαραίτητη γενική μόρφωση.

Άς ελλίσουμε πώς εκείνοι που είνε υπεύθυνοι για την εκπαίδευση των παιδιών μας θα ακολουθήσουν με την επιθυμητή ακρίβεια και προσοχή τις συμβουλές και τις οδηγίες που δίνει το υπόμνημα.

K. N. Π.

BOLESLAW PRUS

Συγκινητικός ό θάνατος του Boleslaw Prus. Άπείρο πλήθος βαθειά συγκινημένο, ακολουθήσε από τους δρόμους της Βαρσοβίας το λείψανο του μεγάλου συγγραφέα.

Ἐκτὸς λίγες ἐξαιρέσεις, ὅλο σχεδὸν τὸ ἔθνος ἀποκαλήφθηκε εὐλαβη-
τικά μπροστά στὸν τάφο, ὅπου πῆγε νάναυαυτεῖ ἐκεῖνος ποὺ ἀφιέρωσε
στὸν τόπο του τὴν ἐργασία του τὴν πολύχρονη καὶ τὴν ἀφιλοχρήματη, τὸ
ταλέντο του καὶ τὴν καρδιά του ὀλάκαιρη.

Ὁ Β. Prus ἀνῆκε στὴν πλειάδα ἐκεῖνη τῶν « νέων » ποὺ στὰ 1870
σῆκωσαν τὴ σημαία τοῦ « βαρσοβινοῦ θετικισμοῦ ». Τὸ κίνημ' αὐτὸ ποὺ
γεννήθηκε τὴν ἐπαύριο τῆς αἱματηρῆς τραγωδίας τοῦ 1863, εἶχε σκοπὸ νὰ
ξυπνήσει τὸ ἔθνος ἀπὸ τὸ λήθαργο, ὅπου τὸ εἶχε ρίξει ὁ πολιτικὸς χαλασμός.
Ἐνονόματι τοῦ λογικοῦ, τῆς « ὀργανικῆς ἐργασίας », τῆς ἐπιστήμης, τοῦ θε-
τικισμοῦ, καταπιάστηκαν τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἄγονης αἰσθηματολογίας,
ἐναντίον τοῦ καλογερικῶν μυαλοῦ, ἐναντίον τοῦ ἀδιάλλαχτου συντηρητικισμοῦ
τῶν τάξεων τῶν εὐγενῶν. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ σύγχρονη πολωνέζικη ἀστυκὴ
τάξη, καὶ οἱ νέοι ἐνθουσιασμένοι μὲ τὸ θετικισμό, ἔχοντας ἐπικεφαλῆς
τὸν Alexandre Swietochowski, χωρὶς νὰ τὸ ὑπομιαστοῦν, στάθηκαν οἱ
ἰδεολόγοι τῆς καινούργιας αὐτῆς τάξης ποὺ ἔμπαινε στὸν ἀγῶνα ὀπλιμένη
μὲ πνεῦμα κριτικὸ καὶ ψυχρὸ, καὶ μὲ ὄρεξη ἀγριώτατη.

Σύντροφος στὰ ὄπλα τῶν Chmielowski, τῶν Ochorowicz, τῶν Swie-
tochowski, τοῦ Sienkiewicz, πρὶν νάπαρηθεῖ ὁ τελευταῖος τὸ θετικισμὸ
γιὰ νὰγκαλιᾶσει τὸν πειδὸ ἄδολο συντηρητικισμό, ὁ Β. Prus εἶχε ἔξωρα
χαρίσματα εἶχε τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ πνεύματος ποὺ δὲν τὸν ἄφισε ποτὲ
νὰ σκλαβωθεῖ ἀπὸ καθορισμένο πρόγραμμα, εἶχε χιούμορ ἐκλεχτὸ ποὺ τὸν
ἔκαμε νὰ τὸν παραβάλουν μὲ τὸ Δίκενς, κ' εἶχεν ἀκόμα μιὰν εὐαισθησία
σχεδὸν γυναικεία. Τὸ αἰσθημα, διωγμένο ἀπ' τοὺς θετικιστῆς, ἐτύπωσε κρυ-
φά-κρυφά στὸ ἐχθρικό στρατόπεδο, ἀπ' τὴν πόρτα ποὺ τοῦ ἄνοιξε λα-
θραῖα ἡ καρδιά τοῦ Prus.

Γιὰ τὸν Prus ἡ νίκη αὐτῆ τῆς καρδιάς πάνω στὸ πνεῦμα, εἶχε
ἀνυπολόγιστες συνέπειες. Ἡ τέχνη του ἐπηρεάσθηκε πέρα καὶ πέρα. Ὁ
συγγραφέας ποὺ, μὲ τὰ ἄθρα του, τὶς μελέτες του, ὑμολογοῦσε τὸ
θρίαμβο τῆς σκέψης, ἔψαλνε ταυτόχρονα μέσα στοὺς μύθους καὶ τὰ ρο-
μάντζα του τὴ δημιουργικὴ δύναμη τῆς καλοσύνης. Οἱ ἥρωές του, οἱ
περισσότεροι ἔμποροι, μηχανικοί, σοφοί, χωρικοὶ ἄγριοι καὶ πεισματάρηδες,
ἄνθρωποι τῆς δουλειᾶς, τῆς δρᾶσης, τοῦ ψυχροῦ ὑπολογισμοῦ, ἔχουν ὅλοι
σχεδὸν τὴν « ἀχιλλεῖον πτέρναν »—τὴν καρδιά. Κι ἀκόμα οἱ ἀγαπημένοι του
ἥρωες, εἶναι μικρὰ παιδιά, ἀπόκληροι τῆς τύχης, ἄνθρωποι φτωχοί, γλυ-
κομίλητοι, σιωπηλοὶ ποὺ μαζί τους βρίσκεται ἐνωμένος μὲ τὸν ὕψιστο
δεσμὸ, μὲ τὸ δεσμὸ τῶν καρδιῶν.

Ἡ πίστη τοῦ Prus στὴν τελικὴ νίκη τοῦ καλοῦ κατὰ τοῦ κακοῦ δὲν
ἦταν ἄμοιρη ἀπὸ μιὰ κάποια μοιρολατρικὴ φιλοσοφία. Καὶ στὰ ἔργα του
νικᾷ πάντα ὁ ἀδύνατος καὶ ταπεινὸς ποὺ ὑπερασπίζει τὴν γῆ τὴν πατρικὴ,
ἢ τὴν τιμὴ, καὶ κείνος ποὺ πολεμᾷ καὶ πασχίζει γιὰ τὴ πρόοδο καὶ τὴν
ἐλευθερία.

Ὁ θετικισμὸς τοῦ Prus δὲν εἶναι λελογισμένος, εἶναι αἰσθημα-
τικὸς, ποτισμένος μὲ λίγην ἀφέλεια. Στὶς μεγαλύτερες ἀρρώστειες μεταχει-
ριζότανε τὰ ἡπιώτερα φάρμακα. Ἔλυνε τὰ πολυπλοκότερα κοινωνικὰ ζητή-
ματα μ' ἐπιχειρήματα παρμένα ἀπ' τὰ πειδὸ παλιὰ ἐγχειρίδια πολιτικῆς
οἰκονομίας. Ὡστόσο πολλὰ Ταμεῖα Βοηθειῶν γιὰ τοὺς ἐργάτες, καὶ πολλῆς
ἐταιρίας γιὰ τὴν ὑγιεινὴ τοῦ λαοῦ ἔχουν γιὰ πνευματικὸ πατέρα τὸν Prus.

Ἀφιλοχρήματος ὁ ἴδιος ἐπίστευε στὴν ἀφιλοχρηματοσύνη τῶν ἄλλων. Τὸ
χαμόγελο ποὺ ἀνθοῦσε στὰ οὐμοριστικὰ χεῖλη του ποτὲ δὲ γινότανε σαρχα-
σμός. Δὲν ἐπερίπαιζε ποτὲ. Ἦθελε ἡ εὐτυχία νὰ ἐπιτυχαίνεται μὲ τὴν
καλοσύνη καὶ τὴν ἀγάπη. Ἐπίστευε πὸς « τὰ βᾶσανα εἶναι ἡ μεγαλύτερη
τιμὴ, κ' ὕψιστη εὐτυχία οἱ καλῆς πράξεις ».

Παρ' ὅλα αὐτὰ, μιὰ μερίδα τοῦ πολωνέζικου λαοῦ ἀρνῆθηκε νὰ τιμή-
σει τὴ θανή του. Γιατί ;

Τὰ τελευταῖα γεγονότα ποὺ ἀνατάραξαν ὡς τὰ βᾶθη τὴν ἐθνικὴ ζωὴ,
δὲν ἦσαν ἀντίπαλο τοῦ Prus τὴν ψυχὴ. Τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα, τὸ
ἐξαρχαχτήρισε ὡς παιδαριώδικο γιατί ἔβλεπε σ' αὐτὸ δημόσιο κίνδυνο. Οἱ
ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ ποὺ σποῦν τὴ φαινομενικὴ ἐνότητα τοῦ λαοῦ τοῦ τοῦ
ἔθλιβαν τὴν ψυχὴ. Δὲν μπόρεσε ὁμοῦ νὰ βρεῖ, μέσα στὸ λαβύρινθο τῶν
γεγονότων, τὸ μέρος ὅπου κρυβότανε ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλήθεια. Κατὰ
βάθος ἦταν ἕνας φιλελεύθερος ἀστός. Ἀντιπροσώπευε, βέβαια πολὺ ὑπερή-
φανα καὶ πολὺ τίμια, τὰ μπουρξουαδίστικα ἰδανικά. Μὰ τὰ ἰδανικά τῶν
προλετάριων τὸν ἐτρόμαζαν. Τελευταῖα μάλιστα στάθηκε πολέμιος στὰ
φανερά σὲ μερικῆς ἀπαιτήσεις τῶν ἐργατικῶν τάξεων, χωρὶς ἴσως νὰ συναι-
σθάνεται τὴ σημασία τῆς πράξης του. Γι' αὐτὸ κ' οἱ ἐργάτες οἱ σοσιαλι-
στῆς δὲν τὸν συνόδεψαν ὡς τὴν κλίνη τοῦ αἰώνιου ὕπνου του.

KATA TON MICHEL MUTERMILCH

B. E. Π.

ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΠΟΙΗΤΡΙΑ

Μιὰ καινούργια ποιήτρια, εἴκοσι μόλις χρονῶν, ἡ Mlle Jeanne Ter-
nier, τραβᾷ, στὴ Γαλλία, τὴν προσοχὴ τῶν κριτικῶν ποὺ στέκουν θαμπω-
μένοι μπρὸς στὴν πολυχροδία καὶ πρωτοτυπία τῆς Μούσας της. Τὴν
πρώτη της συλλογὴ, Derniers Refuges, τὴν προλογίζει μ' ἐνθου-
σιασμὸ ὁ Léon Bloy, διακηρύττοντας πὸς « ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βερλαῖν
δὲν ἐδιάβασε τόσο ὁμορφο τίποτα ἄλλο ». Ὅχι μὲ λιγότερο ἐνθουσιασμὸ
μίλησε γι' αὐτὴν ὁ Henri Hoppenot, ὁ ὁποῖος διαμαρτύρεται γιατί τὰ
κακαρίσματα τῶν ἀνάξιων ἐσκέπασαν τόσο καιρὸ τὴν καινούργια καὶ βα-
θειὰ φωνὴ τῆς κόρης αὐτῆς ποὺ γράφει στίχους γιατί ἔχει καὶ νὰ μᾶς πεῖ.

« Σπανίως, λέγει, στίχοι κατέβηκαν τόσο βαθεῖα στὴν ψυχὴ μας, καὶ
ποτὲ δὲν ἐφανταζόμαστε πὸς ὕστερα ἀπὸ ἕνα Μπωδελαιρὸ θὰ μπορούσε
ποιητὴς νὰ ξυπνήσει μέσα μας τῶν βραδυνῶν τὴν παράξενη ἀρμονία μὲ
τέτοιο τρόπο καὶ μὲ λόγια ποὺ κανένας ποτὲ δὲν τὰ ἐπρόφερε. Εἶναι φανε-
ρὸν, προσθέτει, πὸς ἡ κόρη αὐτῆ ἐδιάβασε Μαλλαρμέ, Μάτεργλιν καὶ Βερ-
λαῖν. Μὰ ὁποῖος προσέξει τοὺς στίχους της θὰ παρατηρήσει πὸς μ' ἕναν
ὑπερήφανο παλμὸ κατόρθωσε νὰ λυτρωθεῖ ἀπὸ κάθε ἐπίδραση, κ' ἔτσι
νὰ μὴ μοιάζει μὲ κανέναν ἀπὸ μᾶς ».

Λυποῦμαι ποὺ ὁ χώρος δὲν μοῦ τὸ ἐπιτρέπει νὰ δημοσιέψω μερικὸς
στίχους της εἴτε στὸ πρωτότυπο εἴτε σὲ πρόχειρη μετάφραση. Συνιστῶ
ὁμοῦ τὴ συλλογὴ σ' ὅσους συχαίνονται τὸ « μάταιο ἔξεφύλισμα »

B. E. Π.

PAUL CLAUDEL

Μεγάλος, ἀπὸ τοὺς ἐπιβλητικούς ἐργάτες τῆς σκέψης καὶ τῆς τέχνης τοῦ λόγου, φαίνεται ὅτι πρόκειται αὐτὸς νὰ συνεχίσει τὴ σειρά τῶν μεγάλων γάλλων συγγραφέων τοῦ παρελθόντος αἰῶνα, καὶ μέσα στὴν πάλη τοῦ ρεαλισμοῦ καὶ τοῦ συμβολισμοῦ, πάλη πού χαρακτηρίζει καὶ διέπει ὀλόκληρη τὴ νεώτερη γαλλικὴ φιλολογία, νὰ εὑρεῖ τὴ διατύπωση τῆς αἰσθητικῆς ὁμορφιάς προσπαθώντας (ἔστω καὶ δίχως ἐπιτυχία) νὰ δώσει μιὰ λύση στὸ μεγάλο πρόβλημα. Ὁ Paul Claudel (γιὰ τοὺς πολλοὺς Γενικός Πρόξενος τῆς Γαλλίας στὴ Φρανκφούρτη) εἶναι ἐκλεχτός συγγραφέας, μὲ ἄπειρη δύναμη καὶ μὲ τὶς περὶ ὑψηλῆς ἐξάρσεις καὶ ἐμπνεύσεις. Ὁ Franz Blei, ὁ θαυμασιὸς γερμανὸς κριτικὸς πού μετέφρασε δύο τοῦ ἔργα (Le Partage de Midi, Mittagswunde, καὶ τὸ l'Echange, der Tausch) λέγει γι' αὐτὸν ὅτι εἶναι τὸ «μεγάλο φιλολογικὸ γεγονός τῆς τορινῆς ἐποχῆς.!»—Ἄν ὁ Claudel εἶναι ἄγνωστος ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, αὐτὸ χροιστᾶται ἐν μέρει στὴν ἰδιοτροπία τοῦ συγγραφέα πού κάθε ἄλλο κάμνει παρὰ νὰ γυρεύει τοὺς ψήφους τῶν πολλῶν.

Τὰ ἔργα του εἶναι δυσκολόβρετα καὶ πολλὰ ἔχει ἀνέκδοτα. Μερικὰ ὅμως τὰ ἔχει ἐκδόσει σὲ δύο ἢ καὶ τρεῖς διαφορετικῆς ἐρμηνείας (versions). Ἐκτὸς αὐτοῦ τὸ εἶδος του εἶναι τέτοιο πού ποτὲ δὲ θὰ γέινει πολὺ δημοτικὸς. Ὁ C. εἶναι συμβολιστὴς τῆς σχολῆς τοῦ Mallarmé ἀλλὰ πολὺ ὀλιγώτερο σκοτεινὸς ἀπ' αὐτὸν. Τὸ ὕφος του εἶναι πλούσιο, εὐστροφὸ, μὲ πολλὰ εἰκόνας, πολὺ παραστατικὸ. Γράφει πρόζα ρυθμικῆ, πού μοιάζει σὰν ποίημα, ταχτοποιημένη σὲ μικροὺς παρᾶγραφους ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς γραμμῆς. Τὰ θεατρικὰ του ἔργα εἶναι πλούσια, πολύτροπα μὲ πολλὴ πρωτοτυπία. «Τελειώνοντας τὴ μικρὴ μου καὶ ἀτελὴ μελέτη, (λέγει ὁ Paul Souday, Les Livres, Temps 17 Juillet 1912), ἄραγε θὰ καταταχῶ μὲ τὸ μέρος τῶν νέων πού ἀνεβάζουν ψηλά τὸν P. C. καὶ τὸν ἀνακηρύττουν μεγαλοφυΐα; Μεγαλοφυΐα εἶναι μεγάλος λόγος, καὶ πρέπει κανεὶς νὰ τὸν μεταχειρίζεται μὲ προσοχή. Ὁ P. C. ἔχει ἐλαττώματα ἔχει ὅμως λαμπρῆς καὶ καταπληκτικῆς ἐμπνεύσεις πού θεωροῦνται συνήθως δείγματα μεγαλοφυΐας. Πάντα, καὶ δίχως ἀντιλογία, εἶναι ἀπὸ τοὺς περὶ ἐνδιαφέροντας συγγραφεῖς, καὶ λιγὰν περισσότερο σαφήνεια θὰ τοῦ δόσει εὐκολὰ τὴ μεγάλη ἐπιτυχία πού ἀρμόζει στὴ σπάνια καὶ ὑψηλὴ ἀξία του.»

Δύσκολα περιγράφεται τὸ ἔργο τοῦ P. C., ἀλλὰ μὲ μιὰ ματιὰ πού θὰ ρίξει κανεὶς στὸ ἔργο του ἀμέσως θὰ καταλάβει ὅτι βρίσκεται μπρὸς σὲ συγγραφέα βαθύ καὶ ἐπιβλητικὸ.

(Νὰ τὰ ἔργα τοῦ Claudel : L'annonce faite à Marie, L'otage (καὶ τὰ δύο στὴ Nouvelle Revue Française τὰ ἄλλα στὸ Mercure de France). Art poétique (σύστημα μεταφυσικῆς), Connaissances de l'Est (Ἐντυπώσεις ταξιδιοῦ στὴν Ἀνατολή), Cinq grandes odes musicales d'un processional pour saluer le siècle nouveau (ποιήματα μουσικιστικά), Théâtre (4 τόμοι, Tête d'or, La Ville, La Jeune fille Violaine, l'Echange, Le Repos du septième jour, l'Agamemnon d'Eschyle).

X.